

A CSONGRÁDI BOMBAMERÉNYLET

**SAJTÓ- ÉS EGYÉB FORRÁSOK
A HORTHY-KORSZAK EGYIK ANTISZEMITA
TERRORCSELEKMÉNYÉNEK
KONTEXTUSÁHOZ, 1923–1924**

**SZERKESZTETTE:
KÁNTÁS BALÁZS**

A CSONGRÁDI BOMBAMERÉNYLET
SAJTÓ- ÉS EGYÉB FORRÁSOK
A HORTHY-KORSZAK EGYIK ANTISZEMITA
TERRORCSELEKMÉNYÉNEK KONTEXTUSÁHOZ,
1923–1924

A forrásokat közreadja, jegyzetekkel ellátta, a bevezető
tanulmányt írta és az életrajzi adattárat összeállította:
Kántás Balázs

A forráskiadványt a szerkesztő
SÁFRÁNY PÉTER
csongrádi helytörténésznek ajánlja, akinek fáradhatatlan
gyűjtőmunkájára részben maga is támaszkodott.

A forráskiadvány a
HORTHY-KORSZAK KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
támogatásával valósult meg.

ISBN 978-615-6250-05-6

MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2020.

TARTALOM

AZ 1923. DECEMBER 26-AI CSONGRÁDI
ANTISZEMITA TERRORCSELEKEMÉNY ÉS
TÁGABB POLITIKAI KONTEXTUSA.....4

FORRÁSOK A CSONGRÁDI BOMBA-
MERÉNYLETTEL ÉS POLITIKAI KONTEX-
TUSÁVAL KAPCSOLATBAN.....71

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN
ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI
SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA.....245

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM.....289

AZ 1923. DECEMBER 26-AI CSONGRÁDI ANTISZEMITA TERRORCSELEKEMÉNY ÉS TÁGABB POLITIKAI KONTEXUSA

Elöljáróban

A Horthy-korszak első néhány éve a magyar történelem azon viharos időszakai közé tartozott, mely bővelkedett – elsősorban jobboldali és radikális jobboldali, irredenta, és ezzel szoros összefüggésben antiszemita eszmék mentén szerveződő – titkos társadalmi egyesületekben, társaságokban, szövetségekben, melyek a politikai életre is bizonyos fokú befolyással rendelkeztek. E titokban működő szervezeteknek olykor volt legális fedőszervezetük (a legálisan bejegyzett egyesületek egyébként pártpolitikai tevékenységet a korabeli jogszabályok szerint elvileg nem folytathattak) valamilyen társadalmi egyesület formájában, olykor pedig informális keretek között, csupán a tagok közti szóbeli megbeszélések és utasítások alapján fejtették ki a tevékenységüket. Miként azt Mester Miklós történész, országgyűlési képviselő és kultúrpolitikus, a Horthy-korszak egyik nagy történelmi tanúja, aki maga is számos ilyen titkos szervezetben tag volt, írja érzékletesen emlékirataiban:

„Létezett egy tucatnyi titkos, féltitkos és igen zárt, exkluzív tagsággal rendelkező társaság, melyek berkeiben dőlt el lényegében, hogy a vezető pozíciókat kikkel töltik be, hogyan állítják össze a kormányzópártot, kik indulhatnak képviselőként, kik lesznek az ispánok, alispánok, szolgabírók, csendőrpapancsnokok, kik kerülhetnek be a kormányzó szűk tanácsadói körébe.”¹

Az 1920-as években működő nagyszámú, egymással szoros átfedéseket mutató titkos és féltitkos irredenta szervezet, illetve a hozzájuk ezer szállal kötődő jobboldali, fegyveres paramilitáris alakulatok működését a maguk komplexitásában megítélésünk szerint leginkább konkrét esettanulmányok, mikrotörténelmi példák vizsgálata útján érthetjük meg. A paramilitarizmust, paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok

¹ OSZK 1956-os Intézet OHA-45. sz. 53. Mester Miklós–interjú. Készítette Gyurgyák János–Varga Tamás 1986-ban. Idézi: SZEKÉR Nóra, *Titkos társaság. A Magyar Testvéri Közösség Története*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2017, 78.

helyébe léptek.² Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat, megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében léptek fel.³

A paramilitarizmus, a félkatonai jellegű, fegyveres szabadcsapatok működése tehát az első világháború után jórészt a vesztes államokban, így Magyarországon is természetes jelenség volt, gyakorlóit pedig elsődlegesen továbbra is aktív katonák vagy katonaviselt férfiak, esetleg egyéb fegyveres testületek tagjai voltak, és az ilyen jellegű szervezetek nem meglepő módon szorosan összefonódtak az új magyar állammal, kormánnyal, illetve a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások következtében igen korlátozott keretek között működő – részben egykori paramilitáris és irreguláris alakulatokból, szabadcsapatokból (újra)szervezett – magyar hadsereggel is.

A különböző radikális jobboldali milíciák, önszerveződő katonai alakulatok, nemzetvédelmi osztagok tagjai a fehérterror, illetve Horthy Miklós 1921. március 1-jei kormányzóvá választása után formálisan a kormány jóváhagyásával egészen 1923–1924-ig azért

² Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32, 13–14.

³ GERWARTH–HORNE, i. m. 14.

működtek segédrendőri, kíségtő karhatalmi formációkként, hogy a Tanácsköztársaság bukása után elejét vegyék egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételnél Magyarországon, illetve a hadsereg a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszására is igyekezett felhasználni őket, és saját kiegészítő alakulataiként tekintett rájuk. A radikális jobboldali paramilitáris szervezetek tagjai felsejlettek olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot követelő, 1922. április 3-ai antiszemita bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó, 1923. december 26-ai csongrádi bombamerénylet, vagy épp az ugyancsak 1923-as állítólagos irredenta magyar merényletterv a román királyi pár ellen.⁴ E jobboldali paramilitáris alakulatok tagjai, noha nem feltétlenül a kormány és a hadsereg megbízásából vagy jóváhagyásával, de erősen érintettek voltak a Magyarországon is elburjánzó politikai terrorizmusban.

A feltehetőleg aktív állományú katonák és paramilitáris fegyveresek által elkövetett csongrádi bombamerénylet, majd a gyanúsítottak felmentésével záruló büntetőper példáján és kontextusán keresztül részleteiben érthető meg a korabeli radikális jobboldali

⁴ A jelek szerint a román titkosszolgálat által kreált koncepciók ügyről lásd bővebben: GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merényletterv*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

paramilitáris szervezetek működése, a rövid ideig egyre inkább elterjedő magyar politikai terrorizmus természetrajza, illetve az elkövetők kapcsolati hálója fényében következtetések vonhatók le a korabeli szélsőjobboldali körök politikai befolyásáról és érdekérvényesítő képességéről is. Elsősorban korabeli sajtóforrásokat, kisebb részben levéltári dokumentumokat közlő forráskiadványunk célja ezen szövevényes összefüggések legalább részleges feltérképezése, a kronologikus sorrendben közölt dokumentumokból ugyanis megfelelő forráskritikával jól kiolvashatónak látszik egy bizonyos narratíva...

A magyar radikális jobboldali milíciák „titkos főparancsnoksága” – a Kettőskereszt Vérszövetség

A Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve: KKV vagy KKV Sz) nevű katonai titkos társaság / irreguláris katonai alakulat a Horthy-korszak első éveinek titkos paramilitáris szervezetei közül is kiemelkedik, mert esetében jó eséllyel nem csupán valamiféle önszerveződő egyesületről, hanem inkább titokban működő állami, vagy legalábbis kvázi-állami szervről beszélhetünk. Bár a szervezet az 1920-as évek első felében erősen jelen volt a köztudatban, és számos törvényteleniséget (pl. politikai és egyszerű rablógyilkosságokat, merényleteket, puccskísérleteket, stb.) írtak a számlájára a korabeli sajtóban és egyéb forrásokban, iratot mégsem igen keletkeztetett, így

működéséről keveset tudunk. Ez a kevés azonban jóval így is jóval több, mint a semmi. A KKVSz nem volt más, mint az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X)⁵ nevű titkos társaság katonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a korszak kiterjedt befolyással rendelkező, a szabadkőművesség ellenében alakult, annak nacionalista változataként funkcionáló titkos társaságról titkossága és titokzatossága ellenére viszonylag sokat tudunk. Az EX a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét is irányította, vagy legalábbis megkísérelte irányítani, így azok ernyőszervezetének is tekinthető. Valószínűleg 1919 novemberében alakult Szegeden, és a későbbiekben kb. 5000 tagot számláló társaságot a 7–12 fős Vezéri Tanács, más néven Nagytanács 1944 végéig többnyire a katonákat tömörítő Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE)⁶ együttműködésben irányította, annak

⁵ Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán. Vö. FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

⁶ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista

a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban és külsőségeiben az általa gyűlölt szabadkőművességre kívánt hasonlítani, ironikus módon még a székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt politikai életre, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak a korszak jelentős politikai és katonai vezetői.⁷ Horthy Miklós kormányzó – a róla elterjedt legendákkal ellentétben – pragmatikus, kissé földhözragadt politikusként valószínűleg nem volt tagja egy titkos társaságnak sem, ám mivel bizalmasai közül sokan tagok

egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselői kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészkлубok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

⁷ Vö. ZADRAVECZ István, *Páter Zadravec titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

voltak, így akaratát e társaságokban is tudta érvényesíteni. Az EX-be meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és nemzetvédő célok szolgálatára. A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő fontos kérdéseket megtárgyalta. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold, aki hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke volt, a nyilasokat kezdte támogatni és fokozatosan magához ragadta az ekkora amúgy már ekkorra egyre kisebb befolyással rendelkező szervezet irányítását.⁸ Az EX-ről, ha szórványosan is, sok minden tudható, az annak katonai szárnyát képező KKVSz esetében rosszabb a helyzet. Ha lehet hinni az ellentmondásos forrásoknak, úgy a szervezet minden valószínűség szerint 1919 őszén jött létre az ellenforradalom védelmére, a kommunista és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irredentizmus céljaira. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér ezredes,⁹ később tábornok volt, aki a külföldi szélsőjobboldali

⁸ KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 177.

⁹ Siménfalvy Tihamér, a korszak befolyásos főtisztjének, a magyar katonai titkosszolgálat egyik megszervezőjének vezető szerepe a Kettőskereszt Vérszövetségben egyértelműen bizonyítható, számos 1920-as évekbeli, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található külügyminisztériumi iraton, mint a szervezet igazgatója szerepel.

szervezetekkel, különösen az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kapcsolatot tartott, továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror olyan hírhedt alakjai, mint Héjjas Iván, Prónay Pál vagy Ostenberug-Morawek Gyula paramilitáris vezetők.

Héjjas Iván egyes források szerint a szervezet helyettes parancsnoka is volt, milíciája, a kecskeméti központú Alföldi Brigád pedig a szervezet egyik önálló alakulataként tevékenykedett. A KKV Sz vezetői között lehetett továbbá a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula, Endre László, Zadravec István tábori püspök, valamint Görgey György ezredes, a kormányzói testőrség parancsnoka. Katonailag szervezett egységeinek tagjait igen szigorú eskü kötötte. A KKV Sz legális fedőszerve minden valószínűség szerint egy ideig a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, mely azonban jóval később alakult meg, mint a titkos társaság maga, az alapszabályát csak 1922-ben hagyták jóvá. Egyes források szerint a KKV Sz titkos gyűléseit a Nádor laktanyában (is) (ez a Prónay Pál paramilitáris alakulatával való szoros személyi átfedésekre utal) tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, valamint földbirtokosok és közigazgatási tisztviselők voltak. A budapesti központon kívül minden nagyobb városban működött egy-egy alszervezet, a tagok pedig behálózva a magyar államapparátust elsősorban a kommunistagyanús egyének megfigyelésével és a baloldali szervezkedések feltérképezésével és megakadályozásával foglalkoztak.

A KKVSz neve felmerült olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek mögött is, mint a már említett, 1922-es antiszemita bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, vagy éppenséggel az 1923-as csongrádi bombamerénylet. Az erzsébetvárosi bombamerénylet vádlottjai ellen lefolytatott büntetőper levéltári őrizetben fennmaradt iratanyaga¹⁰ a KKVSz, s persze tágabb értelemben a magyar radikális jobboldali, paramilitáris szervezetek történetének igen fontos forrása, ugyanis Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása szerint a KKVSz a Tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő milíciák egységes katonai irányítás alá vonása, egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre 1919–1920 tájékán, jórészt Berzeviczy Béla tábornok, akkori vezérkari főnök kezdeményezésére. Ebben az értelemben tehát titkos katonai alakulat, állami szervezet volt, még ha irreguláris módon, a tradicionális hadseregnél sokkal lazábban is szerveződött, illetve bizonyos tagjai saját indíttatásból követtek is el törvénybe ütköző cselekményeket. A helyzetet bonyolítja ugyanakkor, hogy Horthy-rendszer első éviben a különböző nacionalista-irredenta egyesületek, titkos társaságok és a fegyveres testületek és egyéb állami szervek közötti személyi átfedések eléggé nyilvánvalók. Ráadásul az 1920-as évek elején a különböző jobboldali polgári karhatalmi milíciák

¹⁰ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai pere

hatósági jogköröket vindikáltak maguknak és / vagy gyakoroltak az (ekkor még gyenge) kormányzat által rájuk ruházott módon, vagy éppenséggel az állam által rájuk ruházott jogkört önkényesen túllépve. Ily módon egyáltalában nem kizárható és nem meglepő az sem, hogy a nagyrészt leszerelt, aktív állományú és tartalékos katonákból álló Kettőskereszt Vérszövetség 1920-as években aktív tagjai igen nagy átfedést mutattak a későbbi magyar titkosszolgálati szervek apparátusával is.¹¹

Mindezzel egybevágna Ujszászy István tábornok, a magyar katonai titkosszolgálat későbbi vezetőjének az

¹¹ 1920–21-ben az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai csak egyike voltak az esetleges újabb kommunista hatalomátvétel meggátlását célzó fegyveres alakulatoknak. Gyakorlatilag állami jóváhagyással, de szinte állami kontrol nélkül működtek ezek mellett a Héjjas és Prónay vezette tisztí különítmények. Létezett továbbá a polgári csendőrtartalék nevű karhatalmi alakulat, illetve a belügyminiszter irányítása alatt álló Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete, mint rendszerhű civilekből szervezett politikai elhárítószerv, akiknek feladata a kommunistagyanús egyének megfigyelése volt, fegyvert viseltek, fegyverhasználati joguk pedig azonos volt a rendőrségével. Működött továbbá 1921-ig egy polgári személyekkel szemben is rendőri jogosítványokkal rendelkező katonai nyomozóhatóság, a Honvédelmi Minisztérium úgynevezett T-osztálya is. Ez a zavaros időszak lehetőséget adott önjelölt civilek számára is, hogy felfegyverkezzenek és hatósági jogosítványokkal ruházzák fel magukat. A titkosszolgálati szervek és a radikális jobboldali paramilitáris szervezetek közti átfedésekre felhívja a figyelmet többek között Kovács Tamás tanulmánya: KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszertének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzései. Ezek szerint az 1920-as években a honvédségen belül titokban, de a kormány és a kormányzó tudtával és beleegyezésével működött egy – elsősorban irredenta indíttatású – külföldi szabotázs-, diverzáns- és terrorakciókat kidolgozó és kivitelező csoport, melynek a vezetője ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, majd annak 1929-es halála után Papp Dezső alezredes volt. A Siménfalvy-csoport a Várban, a külügyminisztérium épületében működött, tevékenysége pedig a kisantant államokra irányult, középtávon előkészítve a magyarlakta területek esetleges visszafoglalását. 1936-ban ebből a titkos katonai csoportból nőtt ki a honvéd vezérkar 5. számú, sajtó- és propagandaosztálya, s nevével ellentétben nem csupán a honvédség propagandacéljait szolgálta, hanem a kisantant államokban szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott a miniszterelnökséggel és a külügyminisztériummal szoros együttműködésben. A Siménfalvy-, később Papp-csoport, majd a honvéd vezérkar 5. osztálya kétségkívül létezett, és tevékenységükből, valamint Siménfalvy szervezői tevékenységéből akár a KKVSz-szel való szoros átfedésekre következtethetünk.¹² A KKVSz ebben az értelemben sok hasonlóságot mutat a német

¹² UJSZÁSZY István, *Vallomások a boltak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 356–359.

Fekete Reischswehrrel, melynek (a Hitler vezette nemzetiszocialista párthoz is köthető) különböző szabadcsapatait a német kormány is a fegyverkezési korlátozás alatt álló birodalmi hadsereg félhivatalos tartalékos egységeiként kezelte.

A Kádár-korszakban a marxista történetírás igyekezett a Horthy-rendszer valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét és tevékenységét felnagyítani és kihangsúlyozni, olykor már-már afféle árnyékkormányként beállítva e szervezeteket. Nincs ez másként a KKVSz esetében sem. Az ellenforradalomról szóló monográfiájában Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz a Horthy-korszak első időszakának egyik legjelentősebb titkos szervezete, melynek megalapításában a Nemzeti Hadsereg első különítmény-parancsnokai vettek részt 1919 júliusában. A szervezet végig a hadsereg irányítása alatt állt, középtávú célja pedig valóban az volt, hogy feszültséget keltsen és lázadást robbantson ki a trianoni békeszerződés aláírása által a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken, elsősorban a Csehszlovákiához került Felvidéken, ahová majd a reguláris hadsereg rendcsinálás címén bevonult volna a területek visszafoglalása céljából.¹³ Nemes szerint emellett a KKVSz belső kémelhárítással és a kormány által

¹³ NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967, 155–160.

jóváhagyott belföldi terrorcselekmények elkövetésével is foglalkozott, illetve Prónay Pál feljegyzéseire hivatkozva azt is állítja, hogy a szervezet már az Etelközi Szövetség megalakulása előtt létrejött, hiába tartozott később valamilyen módon a jelentős személyi átfedések miatt is annak irányítása alá. Nemes meglehetősen határozott állításokat tesz ugyan a KKVSz-ről, ám kevés forrásra hivatkozik, így megállapításainak lehet ugyan igazságtartalma, de mindenképpen kritikával kezelendők. A KKVSz forrásbázisa igencsak szórványos, a kutatók rendelkezésére álló információk a szervezet működéséről homályosak.

Nándori Pál jogtörténész ugyanakkor az I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni, halálos kimenetelű marseille-i merénylet¹⁴ nemzetközi jogi vonatkozásait vizsgáló monográfiájában egyértelműen lemeri írni, hogy a Siménfalvy-csoport lényegében azonos

¹⁴ 1934. október 9-én Marseille-ben I. Sándor jugoszláv király és Louis Barthou francia külügyminiszter a király franciaországi diplomáciai látogatása alkalmával közös limuzinban utazott. Az autóra hirtelen többször rálöttek, és a merényletben mind a jugoszláv király, mind a francia külügyminiszter életét veszítette. A gyilkosságot horvát usztasák és macedón terroristák követték el, akiket nagy valószínűséggel Magyarországon, a Zala megyei Jankapusztán képezték ki a magyar katonai titkosszolgálatok és Héjjas Iván különítményének tagjai. Vö. SÓREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merénylet*hez, Archivnet, 2013/4. https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatterehez.html

a KKVSz-szel.¹⁵ Nándori – részben levéltári forrásokra hivatkozva – állítja, hogy a KKVSz a kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, nem önszerveződő titkos társaság, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, melynek elsődleges célja valóban a kisantant államok elleni terrorcselekmények, szabotázs- és diverzánsakciók, középtávon pedig a magyarlakta területeken zavargások kirobantása és a területi revízió előkészítése volt.¹⁶ Egy általa idézett külügyminisztériumi tervezet szerint a szerv katonai parancsnoka ugyancsak Siménfalvy Tihamér ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán diplomata, későbbi külügyminiszter volt, a diverziós tevékenység pedig a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve kiemelten a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság / Jugoszlávia ellen irányult. A Kettőskereszt Vérszövetség / Siménfalvy-csoport a források tanúsága szerint továbbá nem csupán a kisantant államok területén készített elő diverzánsakciókat és terrorcselekményeket, de élénken kereste a kapcsolatot a német és osztrák szélsőjobboldali paramilitáris szervezetekkel, többek között az ORGESCH (Organisation Escsherirch)¹⁷ és ORKA (Organisation

¹⁵ NÁNDORI Pál, *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 24.

¹⁶ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo.

¹⁷ Az ORGESCH német paramilitáris mozgalom tevékenységéről bővebben lásd: John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Kopenhága, The Royal Library–Museum

Kanzler)¹⁸ nevű milíciákkal is, illetve 1921-ben egy grazi tárgyaláson felmerült az is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és az német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát.¹⁹

Az 1920-as években, a Horthy-korszak elején, a Tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időket követően ugyanakkor valóban előfordult számos megdöbbenően súlyos, olykor több ember életét követelő, a korszak titkos és kevésbé titkos egyesületeihez és paramilitáris alakulataihoz köthető, nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény, és ezekkel időről időre nem alaptalanul hozták a KKVSz-t is kapcsolatba mind a közbeszédben, mind a sajtóban, mind pedig a parlamentben.

Tusculanum Press, 2007, 111–113. A szervezetek az 1920-as években jelentős politikai befolyással rendelkeztek Németországban, elsősorban Bajorországban. Erről tanúskodnak a róluk fennmaradt rendőrségi akták is a Német Szövetségi Levéltár (Bundesarchiv) őrizetében: BArch-R 1507/400. Organisation Escherich. Orgesch Orka.

¹⁸ Az ORKA német paramilitáris mozgalom tevékenységéről lásd bővebben: LAURIDSEN, i. m. uo.

¹⁹ HU-MNL-OL-K 64-1921-41-221. Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.; HU-MNL-OL-K-64-1921-41-199. Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921. Idézi: NÁNDORI, i. m. uo. A magyar-német-osztrák nacionalista politikai erők közötti, komolyabb eredményre egyébként nem vezető tárgyalásokról részletesebben lásd: G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

Az 1925-ig elhúzódó, magyarországi paramilitáris erőszakhullám geneziséét leginkább az 1919–1921 során végbement, úgynevezett fehérterrorban kell keresnünk, elsősorban Héjjas Iván főhadnagy, a korszak befolyásos paramilitáris vezetője és radikális jobboldali politikusa különítményének tevékenységét vizsgálva, akinek a neve szinte az összes antiszemita indíttatású terrorcselekmény kapcsán felmerült, mint a kivitelezők lehetséges megbízójáé.

Héjjas Iván paramilitáris vezető és különítménye, az Alföldi Brigád tevékenysége

Héjjas Iván, a jómódú parasztcsaládból származó, első világháborúból hazatért fiatal repülő főhadnagy kétségtelenül hamar a tanácsköztársaság bukása utáni ellenforradalmi megtorlás egyik hírhedt különítményparancsnokává vált, akinek nevéhez talán a legtöbb önkényesen elkövetett gyilkosság köthető.²⁰ Héjjas az Ébredő Magyarok Egyesületének,²¹ a korszak

²⁰ Héjjas Iván életrajzáról és tevékenységéről bővebben lásd többek között: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

²¹ Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt

legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással rendelkező radikális jobboldali társadalmi szervezetének egyik alapítója és korai vezetője is volt, így Duna–Tisza közén működő különítményének, az úgynevezett Alföldi Brigádnak a működése is nehezen választható el az ÉME tevékenységétől. Héjjas frontot járt, jelentős harci tapasztalattal rendelkező katonaként 1919 tavaszán kezdte meg különítménye megszervezését gazdálkodással foglalkozó családja birtokának közelében, Kecskemét környékén a tanácsköztársaság megdöntésére. Különítménye magát a háborúból vele együtt hazatért repülőszázadának tagjai alkották, akikhez a környék paraszti

követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Ivánt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmrecsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

származású, többnyire katonaviselt fiataljai is csatlakoztak.²² A fiatal tartalékos főhadnagy igen hamar, 1919 áprilisában a kommunista kormány ellen kitört egyik első komolyabb felkelés vezetőjévé emelkedett.²³

A Tanácsköztársaság elleni sikertelen kecskeméti felkelés után Héjjas és ellenforradalmár társai csatlakoztak a Szegeden szerveződő ellenforradalmi kormányhoz.²⁴ Horthy 1919 áprilisában állítólag személyesen fogadta Héjjas Ivánt, és megbízta azzal, hogy különítményét a Nemzeti Hadsereg karhatalmi segédcsapataként működtetve szűkebb pátriájában, az Alföldön teremtsen rendet, és számolja fel a még megmaradt kommunista csoportokat.²⁵

Az ország jelentős részét megszállva tartó román hadsereg igen hamar felszámolta a tanácskormány maradványait, és 1919 nyarán Héjjas alakulatai is engedelnyt kaptak a megszálló hadsereg katonai hatóságaitól, hogy Kecskemét környékén a felbomlott társadalmi rend

²² A fehérterror társadalmi kontextusban való vizsgálatára Paksa Rudolf teoretikus tanulmánya tesz kísérletet, ld. PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”*. Események, olvasatok, kontextusok, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER ROLF, TAKÁCS TIBOR, TULIPÁN ÉVA, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.; valamint ugyanerről lásd: BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, Austrian History Yearbook, 2011/42, 133–163.

²³ Vö. ROMSICS Ignác, *A Duna-Tisza köze hatalmi-politikai viszonyai 1918-19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

²⁴ BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

²⁵ BODÓ, i. m.

helyreállítása céljából segédrendőri szolgálatot lássanak el. Héjjas Kecskeméten – ugyancsak a román hadsereg és a szegedi ellenkormány körül csoportosuló magyar fegyveres erők jóváhagyásával – városparancsnokká, lényegében de facto helyi rendőrkapitánnyá nyilvánította magát, és ezzel megkezdődött azon személyek internálása és önkényes kivégzése, akik a Tanácsköztársaság alatt állítólag pozíciót viseltek, vagy akár csak szimpatizáltak a rövid életű kommunista kormánnyal.²⁶

1919 októbere és novembere folyamán a román hadsereg még mindig megszállva tartotta az Alföldet, Héjjas segédrendőri alakulatai pedig körülbelül száz olyan embert gyilkoltak meg (és persze vették el, majd fordították a maguk javára ingóságait), akiknek többségében amúgy semmi köze nem volt a Tanácsköztársasághoz és a vörösterrorhoz. Az áldozatok többnyire olyan elszigetelt településekről származtak, mint pl. Páhi, Kiskunfélegyháza, Kerekegyháza, Soltvadkert, Bugac, Csengőd, Akasztó, Köncsög, Kiskőrös, Móricgát, stb., melyet a román hadsereg alakulatai sem tudtak rendesen megvédeni, ezért a magyar paramilitáris alakulatok által alkalmazott erőszak mindenféle kontroll nélkül szabadulhatott el.²⁷

²⁶ BODÓ, i. m

²⁷ Vö. például Drozdy Győző 1924. január 22-ei parlamenti felszólalásával Héjjas Iván és különítménye bűneiről, amelyben az elkövetőket és az áldozatokat is igen részletesen számba veszi a rendelkezésre álló adatok alapján. A felszólalást Drozdy emlékiratainak

Héjjas Iván, amennyiben lehet hinni a forrásoknak, 1919–1920 folyamán valóságos kiskirályságot, szinte különálló magánállamot működtetett Kecskeméten és környékén a saját de facto vezetése alatt, melynek sajátos rendjét a hozzá hű fegyveresek, mint formálisan a Nemzeti Hadsereg karhatalmi osztagai – pótcsendőri jogállásba sorolva – tartották fenn. Héjjas menyasszonya és későbbi felesége Papp Sarolta dr. Papp György kecskeméti rendőrkapitány lánya volt, ő pedig fegyvereseivel városparancsnokként az egész várost és környékét a kezében tartotta, mindössze bizonyos Jánossy és Dornbach rendőrfelügyelők mertek vele szembeszállni. Apja, idősebb Héjjas Mihály a Kecskeméti Pinceszövetkezet igazgatója, a környék egyik befolyásos személyisége volt, és ebben az időben teljesen nyíltan egy fia fegyveresei által elkövetett rablásból származó autóval közlekedett. A Bács vármegyében birtokokkal rendelkező Héjjas családnak pedig már a fehérterror előtt is kiterjedt kapcsolatai voltak Kecskeméten és környékén, a paramilitáris fegyveres csoport megszervezésével viszont a szinte anarchisztikus állapotokat kihasználva leginkább közönséges, haszonszerzésre berendezkedett bűnözőkként kezdtek el viselkedni. Arra is mutatnak adatok, hogy a Belügyminisztérium és a rendőrség igen

legújabb kiadása is közli. Vö. DROZDY Győző, *Ehett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007, 408–416.

sok részletet tudott az izesáki és az orgoványi gyilkosságokról, valamint a Héjjas-különítmény tagjainak egyéb egyéni rablógyilkosságairól is, ám egy ideig a gyenge magyar kormányzat halogatta az ellenük való fellépést.²⁸ A Héjjas-különítmény tagjai által elkövetett gyilkosságokról már 1919 végén tudott a kecskeméti rendőrség, ugyanis a kecskeméti rendőr-főkapitány egy körülbelül 40 eltűnt személy névsorát továbbította gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak, aki ugyanezt az iratot másolatban a Nemzeti Hadsereg Fővezérségéhez is továbbküldte.²⁹

²⁸ Állítólag született egy 17699/920 iktatószámú, 1920-as belügyminisztériumi jelentés Héjjas Iván és paramilitáris csoportja alföldi tevékenységéről, melyet a korabeli sajtó is idéz, illetve kivonata megjelent a *Magyar pokol* című, a Kádár-korszak alatt született, erősen propagandisztikus hangvételű forráskiadványban is. Mivel azonban az eredeti irat tudomásunk szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben, csupán a Bécsi Magyar Újság című emigráns baloldali lap közölte le, ezt a közvetett forrást mindenképpen kellő kritikával kell kezelnünk. Vö. HALMI József, *17699/920 belügyminiszteri akta Héjjas Ivánról. A Bécsi Magyar Újság munkatársától*, in *Magyar pokol. A magyarországi fehérterror betiltott és üldözött kiadványok tükrében*, szerk. MARKOVITS Györgyi, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1964, 50–53.

²⁹ A kecskeméti főkapitány jelentése gróf Ráday Gedeon kormánybiztosnak a Héjjas-különítmény vérengzéseiről, az elhurcolt kommunisták legyilkolásáról és a lakosság megfélemlítéséről, Kecskemét, 1919. november 27. In *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, kiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 221–223.

Héjjas és emberei cselekedeteiben tehát a túlhajtott nemzeti érzelmeken, a megrögzött antikomunizmuson és az antiszemitizmuson túl feltehetőleg a nyereségvágy is igen nagy szerepet játszott, hiszen meggyilkolt áldozataikat gyakorlatilag kivétel nélkül kirabolták, elorzott javaikat pedig a maguk hasznára fordították. Ténykedésüket nemcsak gyilkosságok, hanem egyéb erőszakos cselekmények is kísérték, pl. számos, akár több száz kisebb-nagyobb zsidóverés és halálos áldozatokkal többnyire nem, de súlyos sérülésekkel járó pogrom is kísérte – elég, ha például az 1919. november 17-ei izsáki pogromra gondolunk.³⁰

Teljesen pontos számok és névsorok³¹ persze nem állnak a kutatók rendelkezésére máig sem, de miután a Tiszától keletre eső területekről 1920 áprilisában kivonult

³⁰ BODÓ, i. m.

³¹ Vö. Bődök Gergely hiánypótló jellegű PhD-értekezése a vörös- és fehérterror témájában rendkívül részletes adattárat tartalmaz, mely táblázatszerűen a fehérterror 583 önálló eseményét és több száz halálos áldozatát dokumentálja (többségében név nélkül). BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018, 292–431. Továbbá a közelmúltban Kóródi Máté adott közre egy részletes adattárat a fehérterrorról, melyben összesen 680 gyilkosságot dokumentál, melyeknek igen nagy részét a Héjjas-különítmény katonái követték el. Vö. KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervezetek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

a román hadsereg, a Héjjas-különítmény az általa úgymond felszabadított területeket is megtisztította. 1920 decembere és 1922 decembere között Héjjas emberei, gyűjtőnevükön az úgynevezett Alföldi Brigád tagjai valószínűleg körülbelül 400 embert gyilkolhattak meg.³²

Héjjas Iván, amennyiben hihetünk az erről szóló forrásoknak, az 1920-as években a Kettőskereszt Vérszövetség helyettes katonai parancsnoka is volt, így a különítménye és a Kettőskereszt Vérszövetség közötti személyi átfedések igen egyértelműnek tűnnek.³³

A Héjjas-különítmény / Alföldi Brigád tagjai esküt is tettek, mégpedig magára vezérükre, Héjjas Iván különítményparancsnokra esküdtek fel a következőképpen:

„Én, XY, a Héjjas-brigád tagja, esküszöm és fogadom, hogy a szervezet tagjai között a legnagyobb testvéri egyetértés megteremtésén fogok dolgozni minden erőmmel. Esküszöm és fogadom, hogy a Héjjas-brigád, illetve a Héjjas vezér által kinevezett fellebbvalóim parancsait minden körülmények között lebetűség szerint teljesítem. Esküszöm s fogadom, hogy minden az alakulattal kapcsolatos titkokat megtartok, az alakulat tagjait, annak parancsnokait

³² BODÓ, i. m.

³³ GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012, 256. Azonban Gyurgyák János más szerzőkhöz hasonlóan nem ad meg forrást arra vonatkozóan, honnan veszi, hogy Héjjas Iván a KKVSz helyettes katonai parancsnoka volt. Az információ mindenesetre a vonatkozó szakirodalomban igen elterjedt.

senkinek soha el nem árulom. Titoktartási kötelezettségem még az alakulat megszűnésével is érvényben marad. Esküszöm, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy szervezetünk értékét és közmegbecsülését tehetőségemmel és munkámmal előbbre segítsem. Esküszöm, hogy semmiféle titkos, vagy nyílt destruktív irányú egyesület tagja nem vagyok, s nem leszek. Esküszöm és fogadom, hogy még a Héjjas-brigád tagja vagyok, politikával és a királykérdéssel nem foglalkozom. Esküszöm, hogy a Héjjas-brigád tagjai között a legnagyobb fegyelmet meg fogom tartani és megtartatom. Fogadom, hogy sem nyílt, sem titkos ellenségeinkkel soha összeköttetésbe nem leszek. Bajtársamat semmi körülmények között, sem élve, sem sebesülve, de még meghalva sem fogom elhagyni, rajta minden körülmények között segíteni tartozom. Alávetem magam a Héjjas-brigád tagjai által választandó fegyelmi és büntető bizottság bárminemű büntetésének. Isten engem úgy segéljen!”³⁴

Héjjas felesküdtött emberei részéről tehát személyi kultusz övezte, a paramilitáris vezető akarata pedig számukra a törvénnyel volt egyenlő. Komoly titoktartási kötelezettség terhelte őket, melynek megszegése, vagy a parancsoknak való ellenszegülés esetén súlyos, akár halálbüntetéssel is számolhattak. A Héjjas-különítményt Bethlen István miniszterelnök hathatós közreműködésével 1921-ben

³⁴ Az eskü szövege ugyancsak Dr. Kiss Gábor Jenő büntetőperének iratai között maradt fenn: HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Idézi: ZINNER, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez, i. m.*, 568–569.

végül oszlatták fel hivatalosan, ám a kegyetlenkedések elkövetőivel szemben érdemi felelősségre vonás nem történt, és az Alföldi Brigád a valóságban nem is szűnt meg teljes egészében létezni.³⁵ Héjjas Iván és emberei egy része ezután – részben talán az Alföldön elkövetett tetteik megtorlásától való félelemtől hajtva – csatlakozott a nyugat-magyarországi felkeléshez.

Az Ébredő Magyarok Egyesülete felfegyverzett milicistái – egyúttal Héjjas Iván paramilitáris különítményének tagjai – 1921. augusztus 16-án, Solton meggyilkolták Léderer Adolf izraelita vallású lakost. Ez a közvéleményben igen nagy felháborodást váltott ki, a sajtó követelte a gyilkosok bíróság elé állítását. Ekkor jelentette be Bethlen a nemzetgyűlésben, hogy a solti gyilkosság tetteinek kézre kerítésével Váry Albert ügyészt bízta meg. Emellett bejelentette azt is, hogy az 1919-ben, 1920-ban és 1921-ben a Duna–Tisza közén elkövetett erőszakoskodások, verések, elhurcolások, rablások, gyilkosságok és zsidóüldözések eseményeinek kinyomozására, illetve a hasonló további események megakadályozására Váryt küldi ki jelentős rendőri és

³⁵ A Magyar Királyi Belügyminisztérium rezervált iratai között fennmaradt egy, a titkos társaságok működését összegző, 1926-os rendőri jelentés, mely szerint az Alföldi Brigád, bár nem túl nagy intenzitással és nagyjából fegyver nélkül, de még mindig működött. HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250 – A titkos társaságok felfedése, 1926.

csendőrségi kísérettel megerősítve.³⁶ (Váry Albert koronaügyész-helyettest bízta meg a Friedrich István vezette kormány 1919-ben a vörösterror atrocitásainak feltárásával,³⁷ melynek eredményeképpen az 1919 augusztusától decemberéig terjedő időszakban 8–10 ezer embert vettek őrizetbe.³⁸ A nyomozati dokumentumokat összefoglalja az 1922-ben megjelent *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című könyv, mely szerint bizonyíthatóan 587 halálos áldozata volt a kommunista kormányzat működésének.³⁹) Héjjas Iván és társai meglehetősen megkésett, 1949-es népbírósi perének iratanyagában maradt fenn gyakorlatilag az egyetlen egykorú, 1920-as évekből származó jelentősebb dokumentum a fehérterror áldozatairól, ez pedig Váry Albert 1922-es összefoglaló jelentése a Duna–Tisza közén zajlott eseményekről.⁴⁰ Az ügyész nagyjából ugyanazt írta le 1922-ben kelt jelentésében, mint amit huszonöt évvel később, 1947-ben,

³⁶ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírósi pere – Tárgyalási jegyzőkönyvek – Váry Albert tanúvallomása, Budapest, 1947. 02. 12., 282.

³⁷ ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 347.

³⁸ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 282–288.

³⁹ VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdája, 1922.

⁴⁰ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírósi pere – Vádlottakra vonatkozó iratok – Váry Albert koronaügyész-helyettes összefoglaló jelentése a fehérterror Duna–Tisza közén zajlott eseményeiről, Budapest, 1922. június 20.

immár idős emberként elmondott a népbíróság előtt Héjjas Iván és társai perében. Tanúvallomása ugyanezen ügyiratban fennmaradt. E levéltári források tanúsága szerint Váry Albert valóban a Léderer Adolf sérelmére 1921. augusztus 16-án, Solton elkövetett gyilkosság kapcsán kapott megbízást a fehérterror atrocitásainak felderítésére Friedrich István akkori miniszterelnöktől. Váry ekkoriban a Budapesti Királyi Ügyészség elnökeként dolgozott, és a vörösterrorelkövetői utáni – jórészt elfogulatlan – nyomozásai fényében a kormány joggal várta tőle a fehérterror súlyos visszaéléseinek eredményes felderítését is.⁴¹ Katonák, vagy legalábbis annak látszó, akként öltözött személyek Budapesten is hurcoltak el civileket, ezért a budapesti ügyészség beavatkozása is egyre indokoltabbnak tűnt.⁴² A kormány a katonai hatóságok polgári személyekkel szembeni intézkedési jogkörét végül egyértelműen megszüntette,⁴³ Váry Albert mellé pedig dr. Kovács Péter ügyészt osztották be a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságok kinyomozására, illetve a Belügyminisztérium nyomozó osztálya számos detektívet bocsátott az ügyészek rendelkezésére.⁴⁴

Váry Albert 1921. augusztus 29-én jelent meg jelentős rendőri és csendőri kísérettel Izsákon, a

⁴¹ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 283.

⁴² Uo. 284.

⁴³ Uo. 284.

⁴⁴ Uo. 284.

szétszóródó nyomozók azonban nemsokára azt jelentették neki, hogy a különböző súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható egyének jó része Nyugat-Magyarországra ment, hogy részt vegyenek a burgenlandi felkelésben. A rendőrök és a csendőrök 20–22 embert állítottak elő, akiket az ügyészek ki is hallgattak Budapesten, azonban egyikük sem volt súlyos bűncselekményekkel gyanúsítható. Váry Albert megítélése szerint Léderer Adolf solti, valamint Pánczél Zoltán, Beck Sándor és Schmiedt Árpád izsáki lakosok meggyilkolása egyszerű rablógyilkosság volt, ahol a sértettek állítólagos kommunista szimpátiája vagy zsidó származása csupán ürügy volt az aljas indokból táplálkozó, alapvetően haszonszerzési célú bűncselekmény elkövetésére.⁴⁵ 1921. október 19-én Váry megkeresést intézett a nyugat-magyarországi főkormánybiztoshoz, gróf Sigray Antalhoz, hogy az oda menekült 50–60, gyilkossággal alaposan gyanúsítható személyt adja ki az ügyészség részére. Noha Váry Albert választ a főkormánybiztostól nem kapott, az alábbi személyek ellen büntetőeljárást indított és elfogatóparancsot bocsátott ki: Francia Kiss Mihály, Danics Mihály, Tóth Ambrus, Nagy Mihály, Bán Sándor, Kállai Gábor, Schmidt Rezső, Korom József, Danics Aladár, Király Gábor, Pataki Nándor, Juhász István, Papp Kálmán, Kenei József, Kállai Gyula, Papp Sándor, Rád Árpád, Korb Géza, Tasi Gergely, Makai Antal, Baski

⁴⁵ Uo. 285.

Lajos.⁴⁶ Az ügyész különösen Rád / Raád Árpád főhadnagy neve kapcsán tudta összekapcsolni a Duna–Tisza közén elkövetett gyilkosságokat az Ébredő Magyarok Egyesületének működésével.⁴⁷

Váry Albert nyomozása során elsősorban az izsáki, a lajosmizsei és a solti gyilkosságokra helyezte a hangsúlyt, ugyanis meg volt róla győződve, hogy ezekben az ügyekben kevésbé állt fenn a politikai indíttatás, mint az anyagi haszonszerzés motivációja.⁴⁸ Az ügyész a megkezdett letartóztatásokat, helyszíni kihallgatásokat nem folytathatta sokáig, hiszen Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztiarendelete⁴⁹ gyakorlatilag

⁴⁶ Uo. 285.

⁴⁷ Uo. 286.

⁴⁸ Uo. 287.

⁴⁹ Horthy Miklós kormányzó 1921. december 25-én kelt rendeletében országos amnesztiában részesített mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobb oldali atrocitások elkövetőit. Az 1920. december 25-ei amnesztiarendelet kegyelmet hirdetett az 1918–1920 között politikai bűnökért elítéltek számára. A rendelet fontos kitétele volt, hogy a felbujtókra és vezetőkre, illetve a súlyos börtönbüntetésre ítélt személyekre nem vonatkozott. Azok kaphattak kegyelmet, akiket az 1918. október 31. és 1919. március 21. között elkövetett bűncselekményeik miatt öt évre ítélték, illetve azok, akiket a gyorsított bűnvádi eljárás keretében tíz évet meg nem haladó szabadságvesztést kaptak, feltéve, ha a személy egyénisége és gondolkodásmódja távol állt a bolsevizmustól. Emellett az ellenforradalomban részt vevőkre is vonatkozott, akik olyan bűncselekményt követtek el, ami a Tanácsköztársaság elleni „közvetlenkedésből vagy menthető

semmissé, de legalábbis szimbolikussá tette a munkáját. A nyomozás lezárása után elhatározta, hogy a vörös uralom áldozatai névsorának közzététele után a fehérterror áldozatainak névsorát is összegyűjti, ám munkáját nem tudta eredményesen befejezni.⁵⁰ Noha Francia Kiss Mihályt, Danics Mihályt és társaikat megkísérelte egyszerű, az amnesztiarendelet hatálya alá nem eső köztörvényes bűncselekményekért is letartóztatni, feletteseitől azt az utasítást kapta, hogy letartóztatásukat tartsa függőben.⁵¹ Végül az ügy kivizsgálásának befejezésére dr. Kovács Péter, a Váry Albert mellé korábban kirendelt ügyész kapott megbízást, aki – mivel értelmezése szerint a Kecskemét környékén a Héjjas-brigád tagjaiként ún. pótcsendőri karhatalmi szolgálatot teljesített fegyveresek jogi értelemben katonáknak számítottak – az ügyet áttette a katonai hatóságokhoz.⁵² A nyomozást a legtöbb esetben – feltehetőleg a legmagasabb kormányzati körök támogatásával – a katonai hatóságok, amelyek korábban sem mutattak túl nagy együttműködést Váry Alberttel, aki

felháborodásból fakadt.” Vö. CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, ArchivNet, 2015/3.

https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi_es_hazai_fellepes_a_nepbiztosok_megkegyelmezese_erdekeben.html

⁵⁰ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287.

⁵¹ Uo. 287.

⁵² Uo. 288.

számos ügyben megkereste őket,⁵³ megszüntették.⁵⁴ A gyilkosságokkal alaposan gyanúsítható, karhatalmi szolgálatot ellátó katonák kihallgatásaik alkalmával pedig mindössze egyetlen esetben említették meg parancsnokuk, Héjjas Iván főhadnagy nevét.⁵⁵

Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó, tervezett és végrehajtott egyéb terrorcselekmények

1922-ben a titokban működő radikális jobboldali szerveződésekkel kapcsolatba hozható félelmetes eseménysorozat zavarta meg a nemzetgyűlési választási küzdelmet, mely egyúttal újabb lehetőséget is adott a végrehajtó hatalomnak a szélsőségekkel szembeni erőteljesebb fellépésre, noha a nyomozó hatóságok csak 1924-re tudták felderíteni azt. A kormánynak a különböző

⁵³ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert összefoglaló jelentése.

⁵⁴ Ld. A csendőri ügyészség felmentő határozata a Héjjas-különítmény gyilkos tagjai ügyében, Budapest, 1923. november 27., in *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945, I. kötet. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921*, kiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956, 225–228.

⁵⁵ Danics Mihály és Zbona János Váry Albert 1947-es tanúvallomása szerint 1921-es kihallgatásuk során mindössze egyszer említették Héjjas Iván nevét, akkor azonban azt mondták, Héjjas adta a parancsot a gyilkosságokra. HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Váry Albert tanúvallomása, 287–288.

fegyveres csoportok felszámolására több lépcsőben tett intézkedései ellenére az Ébredő Magyarok Egyesülete ekkor még mindig működtetett felfegyverzett és gyakorlatilag tényleges állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő félkatonai egységeket. Az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai 1922 tavaszán elhatározták, hogy a Vázsonyi Vilmos vezette Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székházában egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek majd el, ezáltal számos, általuk a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek.

A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónylvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után *Márffy-per* néven szerepel.⁵⁶ Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövetelén 1922. április 2-án robbant fel a bomba, mely nyolc ember életét oltotta ki, és huszonhármat sebesített meg. Az idő tájt egyre-másra követtek el a zsidóság, illetve az antantbarátnak vélt személyekkel és intézményekkel szembeni merényleteket.

⁵⁶ Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó egyéb terrorcselekmények peranyaga fennmaradt Budapest Főváros Levéltárában: HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai pere.

Mind mögött felsejlett az Ébredő Magyarok Egyesülete, a korszak egyik legnagyobb létszámú és legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali társadalmi szervezete, valamint egészen konkrétan Héjjas Iván és Prónay Pál alakja. Az erzsébetvárosi robbantás ügyét már nem egyedül tárgyalta a bíróság, hanem a vádiratot végül hármas csoportosításban nyújtották be azt egyéb antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel együtt. Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet végül nem hajtottak végre. A Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia követség ellen ugyancsak bombamerényletet kíséreltek meg, a csehszlovák követség ellen pedig hasonló merényletet terveztek, és csupán a szerencsén múltott, hogy ezek a bombák nem robbantak fel. Miklós Andor liberális hírlapíró, laptulajdonos és Rassay Károly liberális politikus, nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagot kaptak, benne bontásra robbanó kézigránáttal, és szintén csak a szerencsén és a jelenlévők éberségén múltott, hogy ezek a csomagok sem robbantak fel. Ezzel párhuzamosan a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságára, a nemzetgyűlési elnökéhez, illetve a francia követségre is érkezett egy-egy életveszélyes fenyegető levél, melyet valakik „101-es bizottság” néven írtak alá. A rendőrség által az ÉME-től lefoglalt iratok nyomán a Budapesti Királyi Ügyészség azzal vádolta a fiatal nemzetvédelmi

milicistákat, hogy azok „eltértek a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ún. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.” Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, árulásnak minősített cselekménye esetén halálos ítélet kiszabására, azaz gyilkosságra is feljogosítva érezte magát, Márffy József pedig ebből kifolyólag megfélemlítéssel és életveszélyes fenyegetéssel vette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában közreműködjenek.

Az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy az elsőfokú főtárgyaláson tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt. Miként azt Csáky Károly tanúvallomásában elmondta, a tanácsköztársaság bukása utáni polgárháborús időkben az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, ugyancsak félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten körülbelül ötven polgári milícia működött. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is, melyek a már emlegetett Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat irányítása alá tartoztak. A kaotikus helyzetben

megszilárduló új magyar kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris, felfegyverzett félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, a vezérkari főnök pedig 1919–20-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a hadsereg ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a KKVSz mint a különböző nemzetvédelmi alakulatokat tömörítő afféle ernyőszervezet, jórészt a honvédség irányítása alatt. A hadsereg becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző milíciák egyfajta katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a honvédség részéről komolyabban kiképezve és felfegyverezve nem lettek, inkább tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén az igen törekeny rend helyreállítása érdekében bevethetők voltak. A két királypuccs után azonban a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris alakulatokra már nem volt szüksége, a tanácsköztársaság restaurációja 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló, radikális fegyveres alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget éppen azért kellett a kormánynak formálisan felosztatnia 1923-ban, mert egyes tagjai súlyos

bűncselekményeket követtek el.⁵⁷ A Márffy József-féle IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály az erzsébetvárosi merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb állami kontroll és utasítás nélkül működött tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásukból tették.

Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt, Márffy ugyanis azt állította, személyes jó ismeretséget ápol a hivatalban lévő miniszterelnökkel és családjával, illetve a miniszterelnök autójában is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon határozottan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffyt.⁵⁸

A Márffy-pert elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé, hogy a magyar állam demonstrálja az Antant államok, főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által rögzített területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata.⁵⁹

⁵⁷ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

⁵⁸ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Bethlen István miniszterelnök vallomása.

⁵⁹ ZINNER, *Az ébredők fénykora*, 172.

Ezzel együtt nem állíthatjuk, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának tagjai hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült. Az azonban igen valószínűnek tűnik, hogy a többi, számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság önkényesen és politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett bombamerénylettel összekapcsolni.

Ugyan Márffy Józsefet első fokon halálra ítélték, de végül sem őt, sem ugyancsak halálraítélt társait nem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és jóval enyhébb ítéletekkel zárult. Az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után végleg lefegyverezték, az egyesület zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető hatósági jellegű jogkörét megszüntették.

A Csocsó bácsi-féle összeesküvés – Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai puccsterve

A korszak egy másik hírhedt paramilitáris akcióterve Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr, tartalékos honvéd főhadnagy, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője nevéhez köthető. Apor ugyancsak az ÉME, és tágabb értelemben a korabeli

szélsőjobboldal ismert alakja volt, aki nem meglepő módon ugyancsak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok szűkebb köréhez tartozott, illetve korábban egyik vezetője volt a Babarczy Jenő báró által irányított, hírhedt Ehmann-telepi különítménynek is. Apor múltja korántsem volt makulátlan – a pénzügyőrségtől korábbi gyanús üzelvei, sikkasztási ügyek miatt szerelték le és küldték nyugállományba, ezután csatlakozott tartalékos főhadnagyként a Nemzeti Hadsereg gyakorlatilag önszerveződő, irreguláris alakulataihoz, és több különítménynél is megfordult, illetve rövidesen magas pozícióra tett szert az Ébredő Magyarok Egyesületének félkatonai szárnyában. 1923-ban lázadás gyanújával – állítólag Héjjas és Prónay megbízásából egy meghiúsult puccskísérlethez toborozott volna embereket – több társával együtt őrizetbe vette a rendőrség.

A detektívek 1923. augusztus 30-án nagy erővel ütöttek rajta az ÉME Sörház utca 3 alatti székháza közelében lévő, Csocsó bácsi⁶⁰ névre hallgató kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.⁶¹ A konspirációk helyszíne miatt a korabeli sajtó az ügyet Csocsó bácsi-féle

⁶⁰ A Csocsó bácsi kocsmát egy Topcsik / Topcsagics Mujaga, magyarországi Topcsagics Mihály nevű, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

⁶¹ SERFŐZŐ, i. m. 82.

összeesküvésnek is nevezte, Apor Viktort és társait a rendőrség pedig a valamivel későbbi csongrádi bombamerénnyel is kapcsolatba hozta, lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglaltak le az Ébredő Magyarok Egyesületétől.⁶²

A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaság módjára működtek, és nem meglepő módon a Kettőskereszt Vérszövetség neve itt is felmerült velük kapcsolatban. Héjjas és Prónay neve természetesen ugyancsak szóba került, mint lehetséges megbízóké. Prónay, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának korábbi vezetője maga is tanúvallomást tett az ügyben, melyben azt állította, Apor Viktor és társai csak hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, melyek egyedüli célja az ország megóvása egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételtől, ezek tagjai pedig, így Apor Viktor és társai semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Még ha az ügyben előállított emberek nagyrészt erdélyiek is voltak, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az irredentizmus semmiképpen sem bűn, sőt, üdvözlendő szándék, még ha pl. Erdély vagy annak egy részének visszafoglalására nyilván nem volt, és

⁶² HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

nem is lehetett reális esélyük.⁶³ A nyomozó hatóságok az ügyet a csongrádi bombamerénnyel is megpróbálták összekötni valahogyan, persze nem sok sikerrel – a személyi átfedésekre persze itt is lehetett következtetni.

Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy egyébként a (jórészt erdélyi menekültekből álló) feloszlott szervezet, a Gábor Áron Szövetség⁶⁴ tagjait szervezte be az ÉME nemzetvédelmi milíciái alá, erre még megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallomása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.⁶⁵ Apor és társai az Alföldi Brigád tisztjei, többek között Lehrer Alfréd és Kiss Gábor Jenő segítségével toborzott tagokat, és ezek a milicisták egyszer még a csendőrség tudtával és beleegyezésével, annak kölcsönkapott fegyvereivel hadgyakorlatot is tartottak.⁶⁶

A vád Apor Viktor és társai ellen az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, azonban a hasonló

⁶³ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Prónay Pál vallomása.

⁶⁴ A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Magyar Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai ilyenkor részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezeteként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

⁶⁵ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

⁶⁶ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Apor Viktor vallomása.

cselekményekre jellemző módon még a tárgyalásig sem jutott el. A vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerkezetek birtoklása, valamint a toborzás pusztán ténye alapján nem látta bizonyítotttnak, hogy Aporék valóban a magyar állam és kormány megdöntésére szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.⁶⁷ A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktor és társai ellen folyó büntetőeljárást végül 1924. december 23-ai dátummal szüntette meg.⁶⁸

Ami Apor főhadnagy szerepét és a Csocsó bácsi-féle összeesküvést illeti, a helyzet valószínűleg itt is igen hasonló lehetett, mint más ügyekben. Apor Viktor és társai, az Ébredő Magyarok Egyesületének magukat (nem minden alap nélkül) a hadsereg kiegészítő alakulataiként definiáló milicistái minden bizonnyal valóban szövetkeztek a kormány erőszakos, fegyveres megdöntésére, a rendőrség titkosszolgálati jellegű munkát végző egységei pedig viszonylag korai stádiumban elkezdték figyelemmel kísérni az összeesküvők tevékenységét. Mikor elég bizonyíték gyűlt össze a gyanúsításhoz, a rendőrök őrizetbe is vették Apor Viktort és társait – és természetesen nem kizárható, hogy a rendőrök közben egyébként beépített embereket, agent

⁶⁷ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – Vizsgálóbírói határozat.

⁶⁸ HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0418 – A budapesti királyi főügyészség határozata.

provocateur-öket is alkalmaztak. A háttérből azonban minden bizonnyal megindult valamiféle politikai mentőakció, Héjjas és Prónay, és talán mások is, pedig befolyásukat latba vetve valószínűleg megtették a megfelelő lépéseket, hogy hűséges követőjük a lehető legenyhébb büntetésben részesüljön, vagy adott esetben egyáltalán ne részesüljön büntetésben.

A csongrádi bombamerénylet, a radikális jobboldali paramilitáris alakulatok tevékenységének fordulópontja

Az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni bombamerénylet és Apor Viktor főhadnagy puccsterve mellett a valamivel későbbi csongrádi bombamerénylet a korszak ugyancsak nagy sajtóvisszhangot kiváltó terrorcselekménye volt, melyet ugyancsak az Ébredő Magyarok Egyesülete félkatonai szárnyához köthető, radikális jobboldali merénylet követek el, feltehetőleg Piroksa János honvéd főhadnagy vezetése alatt. A merénylet 1923. december 26-án a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet által szervezett jótékonyági rendezvényen a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt és további huszonöt embert megsebesített. A merényletben szerepet játszottak még Piroksa János testvérei, István és György, illetve bizonyos Sági János, Kővári János, Sinkó László és Bölöni / Bölönyi Miklós, a

Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád helyi szervezetének, az úgynevezett Jóbarátok Körének a tagjai is. Piroska János maga készítette el, és ugyancsak ő hozta el a robbanószerkezetet Budapestről.⁶⁹

A merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni / Bölönyi Miklós és Sinkó László nevű fiatalemberek vállalták magukra. Sinkó a kihallgatása során azzal védekezett, hogy Piroska főhadnagy előzőleg a lakásán tartott megbeszélésen azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalomkeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje voltaképpen alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor megjelentek a Magyar Király Szálló előtt. Bölöni Miklós erre gyávának nevezte Sinkó Lászlót, aki végül a cigarettájával gyújtotta meg a bomba gyújtózsínóját, és behajította azt a teli bálterembe. A bomba azonnal fel is robbant, a robbanásban pedig halálos sérüléseket szenvedett Nagyjános Julianna cselédlány, Wolff Sándor egyetemista és Farkas Balázs cigányprímás. Életveszélyesen sérültek meg továbbá: Barna Gézáné, Barna Henrik, Barna Henrikné, Barna Piroska, Dr. Buk Herman, Buk Margit, Buk Ilonka, Buk József, Buk Mariska, Dékány Béla, Engel Mihályné, Fehér Istvánné, Grósz László, Grósz Magda, Grósz Sára, Kovács Lajos, Kovács Lenke, Krizsán Béla Aladár, Princz István és Dr. Vida Sándorné.

⁶⁹ SERFŐZŐ, i. m. 98.

A rendőrség nagy erővel látott adatgyűjtéshez, és hamarosan elfogta az elkövetőket, és a másnap megérkező Zombori Jenő szegedi főügyész, Szalay József kerületi rendőrfőkapitány, valamint Borboyla Jenő rendőrtanácsos közreműködésével lefolytatott nyomozás annyi tárgyi bizonyítékot szolgáltatott, hogy 1923. december 30-án a tettesek beismerő vallomást tettek. Letartóztatták a társaikat is, csaknem az egész helyi fajvédő csoportot, összesen 25 fiatalembert, többek között Sinkó László gazdálkodót, Zubek Mihály felfüggesztett tanítót, Kasztell Sándor gépészt, Sági Rókus földművest, Piroska György kereskedőt, Bölönyi Miklós foglalkozás nélküli fiatalembert, illetve Forgó Ferenc gazdálkodót. Nem meglepő módon kiderült, hogy a merénylők nagy része tagja volt az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Piroska Jánost, mivel hivatásos állományú katonatiszt volt, és az általa elkövetett bűncselekmények a katonai igazságszolgáltatás alá tartoztak, a Budapesti Hadbíróságnak adták át.

Az egyre inkább kiemeltté váló nyomozásba bekapcsolódott dr. Diószeghy János miniszteri tanácsos, a Belügyminisztérium rendőrség működését felügyelő közbiztonsági osztályának vezetője is,⁷⁰ akinek közreműködése során kiderült, hogy a merénylők

⁷⁰ A Magyar Királyi Belügyminisztérium VII. közbiztonsági osztálya a rendőrség és a csendőrség szakmai irányításáért felelt, vezetője körülbelül a mai értelemben vett rendészeti szervek irányításáért felelős államtitkárnak (jelenleg Magyarországon az illetékes szakpolitikus Belügyminisztérium közbiztonsági főigazgatója címet viseli) felel meg.

csoportja a Héjjas Iván vezetésével működő Alföldi Brigádnak is tagja, ily módon pedig a Kettőskereszt Vérszövetséggel és alaposan feltételezhető volt a kapcsolatuk.⁷¹ A nyomozás során Sági Jánosnál még egy megbízólevelet találtak, amelyben Héjjas Iván kinevezte őt az Alföldi Brigád csongrádi zászlóaljának szolgálatvezetőjévé.⁷² Héjjas és az Alföldi Brigád kapcsán tehát a csongrádi bombamerénylet mögött ugyancsak felsejlik a Kettőskereszt Vérszövetség is.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő – pályája során nem egyetlen alkalommal – zavarkeltéssel elérte, hogy Piroska János főhadnagyot jogi értelemben ne tekintsék hivatásos katonának. A hadsereg ugyanis azzal érvelt, hogy Piroska főhadnagy ellen korábban etikai eljárás volt folyamatban, miután korábbi, egyébként zsidó származású menyasszonyát és annak új udvarlóját továbbra is zaklatta, fenyegette, emiatt pedig nyugállományba helyezték. Többféle verzió született arról, Piroska János végül is hol volt állásban, a Képzőművészeti Főiskola vagy a Bocskay Nevelőintézet rajztanára-e, végül azonban vádlottként tette társával ő is a polgári bíróság elé állt.⁷³ Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottak

⁷¹ Az eset részleges rekonstruálására talán leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak. HU-MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

⁷² SERFŐZŐ, i. m. 97.

⁷³ Vö. Nemzetgyűlési Napló 1922–1926/XVIII., 344–345. Idézi: SERFŐZŐ, i. m. 100.

egyik védője pedig dr. Ulain Ferenc, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője, fajvédő nemzetgyűlési képviselő, a korszak ismert radikális jobboldali politikusa volt.⁷⁴

A bombamerénylet ügyének fő tárgyalása a Szolnoki Királyi Büntetőtörvényszéken 1924. szeptember 17-e és 26-a között zajlott. A vádlottak meglehetősen kevés időt töltöttek fogságban, ugyanis magas óvadék ellenében már jóval a tárgyalás előtt szabadlábra helyezték őket. A dr. Ulain Ferenc és dr. Széchényi István ügyvédek által képviselt védelem a fő tárgyaláson a vádlottak,

⁷⁴ Sáfrány Péter nyugalmazott tűzoltó százados és pedagógus, csongrádi helytörténész igen sokat foglalkozott a csongrádi bombamerénylettel és a feltételezhető elkövetők utóéletével, kezdeményezésére pedig emléktáblát is állítottak a terrorcselekmény áldozatainak emlékére. Vö. [ÁP], *96 év után kapnak emléktáblát a bombamerénylet áldozatai Csongrádon*, 2019. augusztus 19. <https://akibic.hu/2019/08/29/96-ev-utan-kapnak-emlektablalt-a-bombamerenylet-aldozatai-csongradon/> Letöltés ideje: 2020. október 17. Sáfrány Péter az interneten közzétett gyűjtőmunkájára, illetve személyes adatközléseire a jelen forráskiadvány szerkesztője is sokban támaszkodott, ezért köszönettel tartozik neki. Az általa a csongrádi bombamerényletről összegyűjtött adatokat, főként sajtóforrásokat online lásd többek között: SÁFRÁNY Péter, *Csongrádon nem merünk emlékezni az áldozatokra. Bombamerénylet az izraelita nőgyelet bálján*, 2019. február 13.

<https://www.facebook.com/notes/s%C3%A1fr%C3%A1ny-p%C3%A9ter/csongr%C3%A1don-nem-mer%C3%BCnk-eml%C3%A9kezni-az-%C3%A1ldozatokra-bombamer%C3%A9nylet-a-csongr%C3%A1di-izrael/2172279636151235/> Letöltés ideje: 2020. 10. 17.

elsősorban Piroška János főhadnagy hazafias, az ellenforradalmi rendszer kialakításában szerzett érdemeivel érvelt, többek között megállapítva, hogy a Tanácsköztársaság bukása utáni időkben Piroška volt az, aki Héjjas Iván formálisan a Nemzeti Hadsereg állományába tartozó paramilitáris alakulatának tagjaként Csongrádon újjá szervezte a csendőrséget, ezzel pedig nagyon nagyban hozzájárult az állami és társadalmi rend helyreállításához. Széchenyi ügyvéd védőbeszédében egészen odáig elment, hogy a helyi zsidóság bizonyos prominens tagjai, többek között bizonyos Kalmár Zoltán ügyvéd még az ellenforradalmi időkig visszamenőleges sérelmet dédelgetnek Piroška főhadnaggal szemben, aki Kalmárt fegyelmezetlen magatartása miatt – ivott és kártyázott – annak idején kizárta a csongrádi önkéntes csendőralakulatból. A védőügyvéd helyt adott azon határozott véleményének is, mely szerint Piroška János és a helyi ébredő csoport tagjai amúgy korántsem antiszemiták, a zsidó-keresztény ellentétet pedig leginkább a csongrádi zsidóság képviselői gerjesztik mesterségesen, és a Magyar Király Szállóban elkövetett bombamerénylet nyomozását és ők igyekeztek abban az irányban befolyásolni, hogy a gyanú a helyi keresztény-nemzeti érzelmű politikai aktivistákra terelődjön.

A vádlottak többek között azzal is védekeztek, hogy a nyomozás során a rendőrök bántalmazták őket, és csak ezért tettek korábban beismerő vallomásokat. A Szolnoki Királyi Büntetőtörvényszék a tanúkat többnyire

nem találta szavahihetőnek, a nyomozást nem találta elég alaposnak, az elé tárt bizonyítékokat pedig bizonyító erejűnek, és maga is hajlott arra, hogy a vádlottakat esetleg kínzással bírták beismerő vallomásra a nyomozás során. Ebből kifolyólag a dr. Fuchs Gyula törvényszéki elnök vezette bírói tanács 1924. szeptember 26-ai ítéletében Sinkó László, Bölönyi Miklós elsőrendű, valamint Fülöp Andor, Piroska György, Piroska János, Sági János és Sági Rókus másodrendű vádlottakat a három rendbeli gyilkosság és huszonöt rendbeli gyilkossági kísérlet vádja alól felmentette.⁷⁵ Befolyásos katonai és politikai körök igen valószínűsíthetően itt is közbenjártak a vádlottak megsegítése érdekében, az ügyben született felmentő ítélet pedig itt sem tudható be a véletlennek...⁷⁶

A csongrádi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó terrorcselekmények mérlege, az irreguláris katonai alakulatok leszerelése

Az egyaránt külföldi és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen-kormány számára mondhatni a nagy felháborodást kiváltó csongrádi bombamerénylet volt az egyik utolsó csepp a pohárban. Bethlen István ígéretet tett a nemzetgyűlés 1924. január 3-ai ülésén, hogy személyesen

⁷⁵ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Egy felmentő és egy marasztaló ítélet*, Világ, 1924. szeptember 28.

⁷⁶ SHVOY, i. m. 97.

hallgatja ki Héjjas Ivánt, a befolyásos különítményparancsnokot többek között a csongrádi bombamerénnyel kapcsolatban, és ha a felelőssége kiderül, akkor ugyanúgy járnak el vele, mint bárki mással.⁷⁷ Héjjast a rendőrség ugyan kihallgatta a csongrádi bombamerénnyel, valamint általánosságban a nacionalista titkos társaságok szervezkedései ügyében, személyesen Nádosy Imre országos rendőrfőkapitány jelenlétében,⁷⁸ végül azonban nem látták bizonyítottnak, hogy személyesen köze lenne bármiféle bűncselekményhez. Ez ez persze minden bizonnyal nem volt más, mint alku a paramilitáris vezető és a kormány, esetleg személyesen Horthy Miklós kormányzó között.⁷⁹ Horthy mellett elsősorban Gömbös Gyula későbbi miniszterelnöknek lehetett nagy szerepe abban, hogy Héjjast a Horthy-korszakban sosem állították bíróság elé, alacsonyabb rangú milicista bajtársait pedig rendre felmentették, az általa és az irányítása alatt mások által elkövetett cselekményekért komolyan sosem vonták felelősségre, holott bűnei nagyon sok ember számára nyilvánvalók voltak.⁸⁰ A közös múlttal és közös bűnökkel rendelkező, egykor félelmetes hatalmat birtokló

⁷⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338. Idézi: SERFŐZŐ Lajos, SERFŐZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, 36.

⁷⁸ SERFŐZŐ, i. m. 36.

⁷⁹ BODÓ, i. m.

⁸⁰ BODÓ, i. m.

különítményparancsnokok közül leginkább Prónay volt az, aki képtelen volt bármiféle, legalább részleges konszolidációra. Mivel a második királypuccs⁸¹ alkalmával nem fejezte ki kellően a kormányzó iránti hűségét, illetve különítményének tevékenysége, önkényes gyilkosságai és kalandorakciói egyre terhesebbek lettek a Bethlen-kormány számára, de még Horthy számára is, ⁸² végül nyugdíjazták és félreállították, valamint a befolyásos politikusokat tömörítő titkos társaság, az Etelközi Szövetségből is kizárták.⁸³

A konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai egységeket, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas-féle Alföldi Brigádot és az Ébredő Magyarok Egyesületének fegyveres alakulatait ezek után elméletileg lefegyverezték, illetve regularizálták, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványokat határozottan és egyértelműen megszüntették. Létrejött ugyanakkor a Belügyminisztérium irányítása alatt álló

⁸¹ IV. Károly 1921. októberi, második visszatérési kísérletének megghiúsításában egyébként Gömbös Gyula mozgósítására a MOVE és az ÉME milicistái mellett a Kettőskereszt Vérszövetség irreguláris katonái is részt vettek. Vö. GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012, 101.

⁸² KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban*, Vörösteror–fehérterror, Múltunk, 2010/3, 72–91, 84.

⁸³ PRÓNAY, i. m. 322–324.

Nemzeti Munkavédelmi Hivatal⁸⁴ nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.⁸⁵ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Szervezete,⁸⁶ illetve az ÉME nemzetvédelmi

⁸⁴ A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (HU-MNL-OL-K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

⁸⁵ HU-MNL-OL K 26-XXII-6010. Idézi: SERFÖZŐ, i. m. 36.

⁸⁶ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki egyébként ezer szálon kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és akinek neve összefonódott egy, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett, egyébként komolytalan, 1923-as államcsínykísérlettel, amelyben talán az ÁBM

osztályai is ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működtek.⁸⁷

A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – feltehetőleg ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok a naplójában azt írja, a KKVSz 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utódszerveként, tevékenységét pedig állítólag Főrtartalék fedőnéven a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta. Shvoy így magának a szervezetnek a geneziséét is erre az időszakra, az 1923-as év végére datálja.⁸⁸ A KKVSz Nemzeti

fegyveresei is komoly szerepet játszottak volna. A vádak alól Szemerét és társait, Bobula Titusz építésmérnököt és Ulain Ferenc ügyvéd-nemzetgyűlési képviselőt, az ÉME egyik vezetőjét végül felmentették (HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610). Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közl.: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II.*, 187–188.

⁸⁷ Vö. DÓSA, i. m. 151–152.

⁸⁸ SHVOY, i. m. 90–95. Mindazonáltal Szakály Sándor egész tanulmányt szentelt annak a kérdésnek, miért is érdemes Shvoy Kálmánt szövegét (és úgy általában a naplókat és memoárokat) alapos forráskritikával kezelnünk. Vö. SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat? Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk.

Munkavédelembe történő integrálásáról egyébként levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktiltó segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.⁸⁹

Csáky Károly honvédelmi miniszter a Márffy József és társai bombaperében már idézett vallomása, a Kettőskereszt Vérszövetség történetének egyik legfontosabb levéltári dokumentuma szerint a KKVSz ugyancsak a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes (katonaszakmai) irányítás alá vonása és egyfajta antikommunista rendcsinálás céljából jött létre, mégpedig feltehetőleg valamikor 1919–1920 tájékán.⁹⁰ Ezután 1923 körül oszlott fel abban a formában, ahogyan korábban működött, Csáky ez alatt pedig feltehetőleg ugyancsak a KKVSz Nemzeti Munkavédelembe történő integrálását

HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyaraságtudományi Társaság. 82–98.

⁸⁹ HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszünt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

⁹⁰ HU-BFL-VII-5-c-16193/1923 – Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve – Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása.

érti, ami egyébként hivatalosan 1922 vége felé, a gyakorlatban talán valamivel később következett be.

Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet megtiltotta az állami alkalmazottaknak, így a fegyveres testületek tagjainak is a részvételét olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, illetve nem rendelkeznek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabállyal, tehát lényegében a titkos társaságokban való tagságot tiltotta meg.⁹¹ A valóságban persze az állam számára tovább sem volt könnyű ellenőrizni – már persze ha jobboldali társaságok esetében valóban ellenőrizni akarta –, ki miféle egyesületben, társaságban tag, kikkel, hogyan és milyen célok érdekében tart kapcsolatot, pláne, ha az adott titkos szervezet érthető konspiratív okokból nem, vagy csak minimális mértékben képzett iratot. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vérszövetség 1923-ban, bár hivatalosan megszűnt, tagjai valamilyen formában, részben feltehetőleg továbbra is állami szolgálatban, fegyverrel a kezükben, folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében...

Az 1920-as évekbeli súlyos antiszemita bűncselekmények feltételezett elkövetőinek utóélete

⁹¹ Budapesti Közlöny, 1923. október 24.

Ami az erzsébvárosi bombamerénylet értelmi szerzőjének utóéletét illeti, Márffy József börtönbüntetésének nagy részét a váci börtönben töltötte le.⁹² 1929-ben kedvezményrel szabadult, miután súlyos tüdőbajt állapítottak meg nála. Ezután Kőszegen telepedett le, ahová családi szálak kötötték. Régi barátai, ismerősei igyekeztek segíteni rajta, és állást, lakást szereztek a számára. Márffy politikai pályára lépett, és Gömbös Gyula politikai feltörekvésével párhuzamosan előbb, mint a kormányzó – és egyre inkább jobbra tolódó – Egységes Párt helyi párttitkára, pár évvel később pedig, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban.⁹³ Az 1930-as években a radikális jobboldal ismert lokális politikusává vált, működését pedig további erőszakos cselekmények, botrányok és büntetőeljárások kísérték.⁹⁴ Egyes adatok szerint a második világháború utolsó heteiben különítményt szervezett a szovjetek ellen.⁹⁵ A háború vége után nyilas politikustársával, Seper Ferencsel együtt 1946-

⁹² HU-BFL-VII-101-c–fegyenc-I–8184. Márffy József elítélt fogolytörzskönyve.

⁹³ Vö. PELLE János, *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbíróági pere*, Életünk, 2017/1, 1–29.

⁹⁴ Vö. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Véres nyilasbotrány Kőszegen Márffy József és egy vitéz százados özvegye között*, 8 órai újság, 1938. 08. 24., 4.

⁹⁵ KRISTÓ NAGY István, *A nyilasok*, Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

ban internálták, igazolási eljárásnak vetették alá,⁹⁶ azonban vádat nem emeltek ellene, és néhány hónap után szabadon engedték.⁹⁷ 1947-ben a sajtó is tudósított az egykori erzsébetvárosi merénylő internálótábor-beli fogságáról, sőt, még Márffy egy állítólagos levelének kivonatát közölte, melyben az erzsébetvárosi merénylet értelmi szerzőjeként dr. Dániel Sándor ügyvédet, az Ébredő Magyarok Egyesülete egykori befolyásos vezetőségi tagját, a Márffy-csoport egyik egykori védőjét, kivitelezőként pedig Soós Antal egykori különítményes tisztet, az ÉME hírszerző osztályának egykori tagját nevezte meg, és továbbra is a saját ártatlanságát hangoztatta.⁹⁸ Márffy szabadon bocsátása után haláláig Kőszegen élt, és egy helyi termelőszövetkezetben dolgozott gazdálkodóként.⁹⁹ Vas megyében amatőr régészként is ismertté vált, mivel Kőszeg környékén felfedezte egy bronzkori bánya és kohó lehetséges lelőhelyét.¹⁰⁰ A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem

⁹⁶ HU-BFL-XXV-1-b-1946-4587. Márffy József igazolási eljárása, 1946.

⁹⁷ PELLE János, *Láger a határon. Mái nem találják a Roboncon lemészárolt zsidó munkaszolgálatosok sírját*, Magyar Nemzet Online, 2019. 05. 09.

<https://magyarnemzet.hu/lugas-rovat/lager-a-hataron-6724151/>

⁹⁸ PIKAY István, *A pokolgépes Márffy szenzációs leleplezése az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletről*, Kossuth Népe, 1947. 08. 13., 1.

⁹⁹ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Levelekről – levelekből*, Vas Népe, 1955. 07. 12.

¹⁰⁰ *Márffy József 1967. évi leletbejelentése*, Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára, XVIII. 285/1967.; [SZERZŐ NÉLKÜL], *Bronzkori kohásztelep a Kőszegi-hegyen*, Magyar Nemzet, 1968. 02. 14., 3. Valamint: [SZERZŐ NÉLKÜL], *Őskobók*, Kisalföld, 1970. 08. 02., 1.

tagadta, de a korábban a terhére rótt bűncselekmények elkövetését sem ismerte be. Az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának egykor rettegett miliciaparancsnoka végül 1971-ben, életének 72. évében, nyugdíjasként hunyt el Kőszegen.¹⁰¹

Ami a Csocsó bácsi-féle kormányellenes összeesküvés kulcsfigurájának további sorsát illeti, Apor Viktor patrónusai valóban elérték, hogy a kétes tevékenységeket űző, paramilitáris vezetői szerepben tetszelgő tartalékos főhadnagynak államellenes bűncselekményekért ne kelljen vezekelnie, törvénytelen tevékenységei azonban nem itt kezdődtek, és nem is itt értek véget. Apor utóéletéről ugyanis tudni lehet, hogy egzisztenciálisan kissé deklasszálódott, 1925 folyamán a Margitszigeten kertészként dolgozott, illetve folyt ellene még egy büntetőeljárás olyan ügyek miatt, melyeket még 1921-ben, aktív pénzügyőri szolgálata alatt követett el, és amelyek korábban már említett leszereléséhez és korai nyugdíjazásához erősen hozzájárultak. A volt pénzügyőrt többek között sikkasztással, zsarolással és vesztegetéssel vádolták, amelyekért a Miskolci Királyi

¹⁰¹ A Vas Népe című napilap 1971. 08. 23-án adott közre egy rövid halálhírt, mely szerint egy bizonyos Márffy József életének 72. évében Kőszegen elhunyt. [SZERZŐ NÉLKÜL], *Halálozás*, Vas Népe, 1971. 08. 23. Az állami anyakönyvek Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárban őrzött másodpéldányaiban található halotti anyakönyvi bejegyzés alapján minden kétséget kizáróan ugyanarról a személyről van szó.

Büntetőtörvényszék előtt kellett felelnie. Újabb büntetőperéről a sajtó is beszámolt, és mint az egyik vonatkozó újságcikkből kiderül, az 1925. június 10-én megtartott tárgyaláson horogkeresztes jelvénnel jelent meg – tehát ekkorra már valószínűleg valamelyik korai, német nemzetiszocialista mintára szerveződő radikális jobboldali párt aktív tagja volt.¹⁰² Ebben a büntetőperben Apor Viktor erkölcsi megbízhatóságát többek között Zadravecz István tábori püspök igazolta, a büntetőtörvényszék pedig 1926. április 27-én egykori pénzügyőr vádlott-társaival együtt felmentette a sikkasztás, a zsarolás és a vesztegetés vádjai alól.¹⁰³ Befolyásos protektorai tehát minden valószínűség szerint még ekkor is nyomon követték pályáját, és lehetőségeikhez mérten kiálltak mellette. Ami a Csocsó bácsi-féle összeesküvés kulcsfigurájának további sorsát illeti, az egykori pénzügyőr tiszt és paramilitáris vezető feltehetőleg a továbbiakban is elkerülte a felelősségre vonást és a börtönt. 1927-ből találunk ugyanis egy rövid újsághírt, melyből kiderül, hogy Sashalmon január 10-én megalakult a CREDO névre hallgató katolikus férfiegyesület, melynek világi elnöke Apor Viktor

¹⁰² [SZERZŐ NÉLKÜL], *Apor Viktor volt britanniás főhadnagy bűnpere a miskolci királyi törvényszék előtt. A bántétele volt vámkirendeltség vezetőjét sikkasztással, megvesztegetéssel és zsarolással vádolják*, Miskolci Estilap – Reggeli Hírlap, 1925. 06. 11., 3.

¹⁰³ [SZERZŐ NÉLKÜL], *Zadravecz tábori püspök levelével igazolta Apor Viktor erkölcsi megbízhatóságát*, Miskolci Estilap – Reggeli Hírlap, 1926. 04. 28., 3.

nyugalmazott fővámtiszt.¹⁰⁴ Apor Viktor életének további momentumai homályba vesznek, azonban annyi bizonyos, hogy 1937-ben még mindig életben volt, és rövid könyv formájában is közreadta első világháborús és ellenforradalmi emlékiratait.¹⁰⁵ Ha belegondolunk, az egykori különítményes tisztnek minden valószínűség szerint valóban volt mire emlékeznie...

A csongrádi bombamerénylet valószínűsíthető értelmi szerzője, Piroska János, aki polgári szakmájára nézve egyébként rajztanár és festőművész volt, később látszólag teljes mértékben konszolidálódott és politikai pályára lépett. Az 1920-as évek végén számos sajtópert indított olyan, többnyire baloldali és liberális újságírók ellen, akik felemlegették különítményes múltját és a csongrádi bombamerényletben való esetleges bűnrészességét. Érdekes módon a bíróságok általában igazat adtak neki, és a múltjában kutakodó újságírók voltak azok, akik néhány hetes fogházbüntetést kaptak az egykori főhadnagy vélt vagy valós tetteinek felemlegetéséért.¹⁰⁶ Piroska János 1930-ban rajztanári oklevele mellé jogi diplomát szerzett, 1933-ban Csongrád város főjegyzője, majd polgármestere lett, hivatali idejének nyolc éve alatt pedig nagyszabású építkezések indultak a városban, az ez

¹⁰⁴ [SZERZŐ NÉLKÜL], Egyesületi és társadalmi élet, Új Nemzedék, 1927. 01. 11., 10.

¹⁰⁵ APOR Viktor, *Háborús és ellenforradalmi emlékek. Naplórészletek*, Budapest, Stádium Nyomda, 1937.

¹⁰⁶ Lásd többek között a közölt források egy igen jelentős részét.

időben véghezvitt fejlesztések pedig jelentősen meghatározták Csongrád későbbi városképét. 1945-ben, Magyarország szovjet megszállása után letartóztatták, és népbíróági eljárás indult ellene háborús és népellenes bűncselekmények gyanúja miatt, amelyben azonban minden vád alól felmentették.¹⁰⁷ A családnak azonban ezzel együtt is minden vagyonát, ingatlanát elkobozták, folyamatos rendőri megfigyelés alatt tartották őket, majd 1952-ben pedig Piroska Jánost végül egy rövid időre a hortobágyi kényszermunkatáborba internálták.¹⁰⁸ 1956-ban kisebb közéleti szerepet vállalt a forradalomban, emiatt rövid időre ismét letartóztatták. Ezután végleg visszavonult a közélettől, gazdálkodással és festészettel foglalkozott, és 1987-ben, 92 éves korában hunyt el. Csongrád város igencsak ellentmondásos múltú szülöttjének, aki politikusi pályája során mindennel együtt valóban sokat tett az alföldi település fejlődéséért, nevét szülővárosában ma tér és iskola viseli.¹⁰⁹

Mindhárom fent említett, kisebb jelentőségű radikális jobboldali paramilitáris vezető mögött ott állt a korszak befolyásos milíciaparancsnoka és szélsőjobboldali politikusa, az Ébredő Magyarok Egyesületének alapítója és az Alföldi Brigád parancsnoka, a már sokat emlegetett,

¹⁰⁷ HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945. Piroska János háborús és népellenes büntette.

¹⁰⁸ GULYÁS Martin, *Az 1945-ös csongrádi földosztás vesztesei*, Emlékeztető, 2016/1–2, 52–68.

¹⁰⁹ TÓTH Attila, *Piroska János élete és festészete*, Magánkiadás, 2009.

saját korában egy időben látszólag félelmetes hatalommal rendelkező Héjjas Iván főhadnagy, akinek 1920-as évek utáni utóélete ugyancsak figyelemre méltó, ebben pedig igen nagy szerepet játszott barátja és eszmetársa, Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök. A két katonatisztból lett radikális jobboldali politikust ugyanis a barátságon és a hasonló politikai világgépen túlmenően feltehetőleg a közös bűnök is szorosan összekötötték. Számos jel utal ugyanis arra, hogy Gömbös az 1920-as éve első felében nem csupán a korabeli radikális jobboldali szervezetek informális vezetője volt, de tudnia kellett a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott, többnyire antiszemita indíttatású bűncselekményekről, sőt, adott esetben támogatta is azokat,¹¹⁰ az általa erősen befolyásolt titkos Etelközi Szövetség pedig a jobboldali mozgalmak egyfajta irányító szerveként működött.¹¹¹ 1923 után a kormánypártból kilépő fajvédő frakciót, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi Pártot megalapító Gömbös továbbra is szoros és bizalmas kapcsolatot ápolt egykori szegedi különítményes tisztjarsával, Héjjas Ivánnal és az Ébredő Magyarok Egyesülete alföldi fiókszervezeteivel. 1924 novemberétől kezdve a Fajvédő Párt vidéki gyűléseit egyenesen az ÉME helyi szervezetei koordinálták, így még kevésbé tűnik valószínűnek, hogy

¹¹⁰ VONYÓ, i. m. 101.

¹¹¹ Erről Zadravecz István tábori püspök is ír emlékiratában: ZADRAVE CZ, i. m. 148–149.

Gömbös ne tudott volna az 1923 során az ÉME tagjaihoz, és az elsősorban Héjjas által szervezett paramilitáris csoportokhoz köthető elkövetett erőszakos, terrorisztikus színezetű, súlyos bűncselekményekről.¹¹² Gömbösön kívül a fehérterrorban részt vállaló egykori különítményparancsnokok közül talán éppen Héjjas Iván volt az, aki társadalmi és politikai értelemben is a legmagasabbra jutott,¹¹³ további életpályája pedig pont az ellentéte a mindenféle kompromisszumra képtelen, a politikából gyakorlatilag fokozatosan kiszoruló Prónay Pál alezredesének. Héjjas 1927 és 1931 között a Gömbös Gyula által alapított Magyar Függetlenségi Párt színeiben a kunszentmiklósi választókerület országgyűlési képviselője volt, 1929. június 16-án Horthy Miklós kormányzó a Margitszigeten tartott nagyszabású ünnepség keretében a korszakban igen nagy társadalmi presztízszt jelentő vitézi címet adományozott Héjjas Ivánnak, testvérének, Héjjas Aurélnak, magának Gömbösnek és még további több tucat egykori és aktív állományú katonának.¹¹⁴ Héjjas közben diplomát, illetve a légi jogról szóló könyvével¹¹⁵ jogtudományi doktorátust szerzett, majd, mint egykori pilóta és egyébként korántsem

¹¹² VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Pécs, Kairosz Kiadó, 2013, 169–170.

¹¹³ Vö. Bődök Gergely hiánypótló PhD-értekezésével: BÖDÖK, i. m. 220.

¹¹⁴ BODÓ, i. m.

¹¹⁵ HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

inkompetens repülésügyi szakember, az 1930-as években a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium közlekedéspolitikai szakosztályának munkatársaként dolgozott magas rangú köztisztviselőként. 1940-től a közforgalmi repülési ügyek szakosztályvezetője, miniszteri osztálytanácsosa, később a minisztérium címzetes államtitkára,¹¹⁶ illetve párhuzamosan a Magyar Légiforgalmi Rt. igazgatótanácsi tagja volt, a kormányzó pedig tartalékos főhadnagyból századossá is előléptette.¹¹⁷ Hivatalosan ugyan a polgári repülés felügyeletével és szervezésével foglalkozott, azonban egykori vadászpilotaként valószínűsíthetően szerepe volt a honvéd légierő szervezésében, fejlesztésében is.¹¹⁸ Barátja és protektora, Gömbös Gyula miniszterelnök 1936-ban bekövetkezett halálával Héjjast ugyan politikai értelemben nagy veszteség érte – kormánytaggá például sosem válhatott, holott kvalitásai alapján valószínűleg a miniszteri, pozíció, esetleg éppen a közlekedés- és kereskedelemügyi tárca lehetett volna a legmagasabb szint,

¹¹⁶ Héjjas Iván 1944-ben nyugalomba vonult, ennek alkalmából pedig a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter előterjesztésére államtitkári címet kapott. HU-MNL-OL-K 27-1942. 02. 08.-26. napirendi pont.

¹¹⁷ Nem áll rendelkezésre pontos forrás erre vonatkozólag, azonban elérhető egy fénykép az 1930-as évekből, amelyen Héjjas Iván öccsével, Héjjas Auréllal együtt látható a honvéd légierő társasági egyenruhájában. A vallapok alapján egyértelműen megállapítható, hogy Héjjas Iván századosi, míg öccse, Aurél hadnagyi rendfokozatot visel.

¹¹⁸ Vö. Horthy Miklós kormányzó feljegyzése a magyar polgári és katonai repülés állapotáról, 1938. október, in *Horthy Miklós titkos iratai*, 194–197.

amelyet elérhetett volna –, de a kormányzó töretlen híveként pozíciója és befolyása viszonylag stabil maradt. A politikai aktivitással sem hagyott fel egészen, 1938-ban – az egykori Fajvédő Párt nyomdokain járva – új radikális jobboldali pártot alapított Magyar Fajvédők Országos Szövetsége¹¹⁹ néven, mely azonban szigorúan távol tartotta magát a Nyilaskeresztes Párttól és más, nyugati mintára szerveződő magyar fasiszta-nemzetiszocialista mozgalmaktól, és leginkább az autoriter konzervatív kormányzat lojális ellenzékeként működött, így nem tudott a magyarországi szélsőjobboldal számottevő erejévé válni.¹²⁰ A kormány tudtával és beleegyezésével, sőt, annak kifejezett kérésére Héjjas a második világháború idején, Magyarország hadba lépésével és a németek agressziós politikája melletti elköteleződésével egy időre a katonai / paramilitáris tevékenységhez is visszatérhetett. 1938-ban egykor szegedi tisztára, Kozma Miklós volt belügyminiszter (ekkoriban a Magyar Távirati Iroda elnök-vezérigazgatója, későbbi kárpátaljai kormányzó biztos) irányítása alatt az újjászervezett második Rongyos Gárda egyik vezetőjeként részt vett a kárpátaljai diverziós hadműveletben, mely az 1920-ban a trianoni békeszerződés értelmében Csehszlovákiához

¹¹⁹ A párt fondtörtevénye, mely elsősorban tagsági igazolványokat és belépési nyilatkozatokat tartalmaz, fennmaradt a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzetében: HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat.

¹²⁰ BODÓ, i. m.

csatolt Kárpátalja német segítséggel történő visszafoglalását készítette elő.¹²¹ Héjjasnak emellett valószínűleg szerepe volt Horthy Miklós fia, Horthy István kormányzóhelyettségé választásának megszervezésében is.¹²² 1943 végén Szombathelyi Ferenc, a honvéd vezérkar főnöke Kádár Gyula ezredes egy 5000 fős, irreguláris katonai segéderő megszervezésével bízta meg,¹²³ melyben a kormányzó utasítására Héjjas, mint a diverziós hadviselés avatott szakembere, ugyancsak részt vett. Ez a csapattest azonban végül nem játszott szerepet Magyarország katonai védelmében, Héjjas pedig 1945-ben az előre nyomuló szovjet csapatok elől Németországba, majd Spanyolországba menekült, ahol a német háborús bűnösöknek és szövetségeiknek előszeretettel menedéket nyújtó jobboldali diktátor, Francisco Franco tudtával és beleegyezésével a Galicia tartománybeli Vigóban telepedett le. Bár Héjjas Ivánt a népbíróság végül – koncepciós pernek korántsem nevezhető, a megszálló szovjet hatóságok által befolyásolt magyar bíróságok

¹²¹ ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezér. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001, 549–571.

¹²² Horthy Miklós kormányzó fiát, Horthy István repülő főhadnagyot 1942. február 19-én választotta kormányzóhelyettségé az országgyűlés. BODÓ, i. m.; valamint részletesebben lásd: OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

¹²³ BODÓ, i. m.

ítélkezési gyakorlatához képest többé-kevésbé korrekt eljárásban – 1949. augusztus 25-én, elsősorban a fehérterror idején elkövetett orgoványi gyilkosságok miatt távollétében halálra ítélte,¹²⁴ az egykori milíciaparancsnok végül spanyol emigrációban hunyt el 60 éves korában, 1950-ben, feltehetőleg természetes halállal.¹²⁵

¹²⁴ HU-BFL-VII-5-e-1949/20630 – Héjjas Iván és társai népbírószági pere – Ítélet.

¹²⁵ Héjjas Ivánt már az 1940-es évektől kezdve súlyos gyomorbántalmak gyötörték, halálának oka feltehetőleg gyomorvérzés volt, súlyos, kezeletlen gyomorfekély vagy emésztőrendszeri rákbetegség következtében. Halálának pontos oka nem ismert.

**FORRÁSOK A CSONGRÁDI
BOMBAMERÉNYLETTEL ÉS
POLITIKAI KONTEXTUSÁVAL
KAPCSOLATBAN**

Népszava, 1923. december 28.

MEGINT BOMBÁVAL HIRDETTEK A SZERETETET...

A magyar karácsony ünnepi hangulatába ismét haldoklók hörgése, sebesültek jajgatása vegyült. A harangok zúgásába, a szeretetet hirdető prédikációkba bomba dördült bele, kézigránát, amely megint ártatlan embereket, fiatal leányokat, békés polgárokat tépett véresre, holtta – a „szeretet” ünnepén.

A bombakorszak új fejezethez jutott, gaz banditák, akik már esztendőök óta iparszerűen űzik a gyilkolás „keresztény” mesterségét, megöltek egy leányt, több embert talán egész életre nyomorékká tettek, és ki tudja, hogy legújabb véres munkájuk mérlege milyen eredménnyel zárult, hány áldozat, hány özvegy és árva maradt galád gyilkolásuk nyomában. Nem először történik ilyesmi nálunk, a csongrádi bálterem vidám hangulatába belecsapó bomba csak folytatása a fővárosi bombamerényleteknek. És ha végignézzünk a bombabanditák eddigi ténykedésein, ökölbe szorult kézzel kérdezzük: meddig még? Hány bomba robbanása, hány halálhörgés és jajgatás tarkítja még a konszolidációt? Mert jogos ez a kérdés, amíg az összes eddigi merényletek titkait föl nem tárják, a gyilkosokat le nem fogják és legfőképpen, amíg a bombabanditák vezérkari főnökségét szét nem rúgják, el nem tapossák. Ne képmutatóskodjunk,

mindenki tudja és ez ideig minden bombamerénylet nyomozása is igazolta, hogy egy központból indultak szét a haramiák gyilkoló útjukra, az erzsébetvárosi tömeggyilkosságtól végig, minden út egy központba vezet. Oda, ahol nyíltan osztogatták a kézigránátokat, ahol a „fajvédelem” nevében uszították és uszítják esztendőik óta a háború mérgezettjeit gyilkolásra és rombolásra. Az Erzsébetvárosi Kör bombásait még nem találták meg, de hogy élnek, megvannak valahol, arról most ismét jelt adtak Csongrádon. Le tehát az álarccal és elő a gyilkosokkal...

„Bombát dobtak a terembe!”

A csongrádi izraelita nőegylet karácsony másodnapján este, épp úgy, mint minden esztendőben, az idén is jótékony célú bált rendezett. A táncmulatság, amelyre felekezeti különbség nélkül hívták meg a város és a környék ismertebb polgári családjait, 10 órakor kezdődött vidám hangulatban a Magyar Király Szálloda első emeleti nagytermében. Éjfélig nem történt semmi zavaró dolog, a fiatalok táncoltak, az idősebb polgárok vacsoráztak, iddogáltak a terem elkülönített részében. Mintegy 300-an lehettek ekkor a táncteremben, férfiak, asszonyok, leányok és fiatalemberek, többnyire a város lakosai közül, de többen részt vettek a táncmulatságon Szegedről, a környékbeli falvakból, sőt a fővárosból is. Éjféltkor éppen a négyeshez sorakoztak a táncospárok, amikor hirtelen, a teremnek a Szentháromság térre néző ablaka csörömpölve bezúzódot és a betört ablakon keresztül magas íveléssel,

sisteregve, éppen a terem közepére röpült egy súlyos tárgy. Egy pillanat múlva, anélkül, hogy a közönség a rémülettől magához térhetett volna, hatalmas robbanás reszkettette meg a túlsúfolt báltermet, majd irtózatossikoltás, tülekedés, jajveszékelés támadt. „Bombát dobtak a terembe” – kiabálták a megrémült emberek – és jajgató, vérző asszonyok, leányok, férfiak fetrengtek összetépett ruhában a földön: a bombamerénylet áldozatai. A szűk, zsúfolt terem a robbanás után borzalmas látványt nyújtott és amint az emberek magukhoz tértek a rémülettől, hanyatt homlok menekültek az ajtókon kifelé, egymást tépve, gázolva, vadul tolongva.

A merénylet hatása

Néhány férfinak, aki nem vesztette el lélekjelenlétét, pár perc múlva sikerült a pánikot lecsillapítani, a kétségbeesetten menekülőket megállítani, mire megkezdték a mentés munkáját. Vagy 16 ember feküdt a földön, véresen, összetépett ruhában, jajgatva, hörögve, eszméletlen állapotban. A bál résztvevői között több orvos is volt, akik azonnal megkezdtek a sebesültek bekötözését. Mintegy 40 embernek kellett segítséget nyújtani, akiket a bomba szilánkjai súlyosabban, vagy könnyebben megsebesítettek. Az eszméletlen és jajgató véres áldozatok között feküdt egy lány holtan, Nagyjános Julianna, 21 esztendő háztartási alkalmazott, akit a bombaszilánkok megöltek. Közvetlenül a szerencsétlen lány előtt eshetett le a bomba, fején és nyakán a

bombaszilánkok olyan súlyos sérüléseket okoztak, amelyek következtében néhány perc múlva a bálterem padlóján kiszenvedett. Nagyjános Julianna Grosz Jenő csongrádi ügyvéd háztartási alkalmazottja volt, aki Grosz leányait kísérte el a bálra, és ő is az ablak körül, ahol a bomba beröpült, nézte a táncolókat. Az orvosok és gyógyszerészek valósággal emberfölköti munkát végeztek. Hajnal volt már, amire az összes sebesülteket bekötözték, és összeszámolhatták az aljas merénylet áldozatainak a számát. Eszerint a bombamerényletnek eddig 1 halottja, 3 életveszedelmes sebesültje, 17 súlyos sebesültje és 16 könnyebb sérültje van. A galád merénylet ilyen rettenetes pusztítást vittek véghez a békés és mit sem sejtő bálozók között. Életveszedelmesen megsebesültek: Krizsán Béla gyógyszerész, Wolff Sándor 19 éves budapesti fiatalember, aki vendégségben volt Csongrádon és Farkas Balázs cigányprímás. A többi sebesültek többnyire nők. Nagyon súlyosan megsebesült Grosz ügyvéd Magda és Sári leányai, Buck Hermann ügyvéd, Buck Mariska és Buck Margit, valamint Buck József ügyvédjelölt. Grosz Magdának a bombaszilánk a gégéjét szakította át. Több bombaszilánk érte Barna Henrik gyógyszerészt és Barna Piroskát, nagyon komoly sérülést szenvedtek azon kívül dr. Vida Ferencné, Fehér Istvánné, Dékány Béla, Princz István, Kovács Lenke és még számosan. Csongrádon nincsen kórház, akiket el lehetett szállítani, a lakásukra vitték, a többieket azonban a súlyosabb sebesültek közül, bekötözés után a nagyteremben hagyták.

A nyomozás

A bombamerényletről nyomban értesítették a csendőrséget és a rendőrséget. A robbanás után hamarosan csendőrőrzárat érkezett a helyszínre, majd megérkezett a rendőri bizottság is, és azonnal megindították az ügyben az eljárást. Elsősorban a Magyar Király Szálloda környékén lakó embereket, valamint a szálloda személyzetét hallgatták ki, akik mindjárt olyan vallomásokat tettek, amelyek alapján a rendőrség megkezdhetette a nyomozást. A merénylet előtt néhány perccel ugyanis a bálterem egyik ajtajánál több parasztleány jelent meg, akik be akartak menni a bálterembe azzal az ürüggyel, hogy az anyjukat keresik. Miután a rendező elutasította őket eltávoztak, rövid idő múlva azonban megjelent egy egyenruhás férfi, aki nézelődött befelé, és amikor az egyik rendező megkérdezte tőle, hogy mit akar, azt válaszolta, hogy miért nincsen az ajtón zár. Ezzel eltávozott az ajtó elől, és néhány percre rá megtörtént a robbanás. A parasztleányok, akik a terembe be akartak hatolni, ismert csongrádi ébredők voltak, akik a robbanás után a földszinten levő kávéház egyik asztalánál ültek az egyenruhás férfi társaságában. A további nyomozás során megállapították, hogy a robbanás idejében a Szentháromság téren többen álltak a szálloda kivilágított ablaka alatt, amelyen a bomba beröpült. Ezek az emberek a robbanás után különböző irányban szaladtak széjjel. A

szétrepedt kézigránát alkatrészeit összeszedték a csendőrök, és máris megállapították, hogy a merényletet katonai kézigránáttal, úgynevezett kukoricagránáttal követték el.

Kik a merénylők?

A bombamerénylet ügyében a csongrádi rendőrség a szegedi ügyésszeggel karöltve folytatja a nyomozást. A közelmúltban Csongrádon többször fordultak elő tüntetések, lázítások ébredő vezérek részéről. A szokásos módon több kereskedő ablakait beverték, az utcán igazoltattak és a többi. Elsősorban azokat állították most elő, akikről tudták, hogy ezekben az akciókban részt vettek. Vagy tíz embert állítottak elő a rendőrégre, akiket a merénylet elkövetésével gyanúsítanak, valamennyien a csongrádi Ébredő Magyarok Egyesületének tagjai. A csongrádi ébredő egyesületnek mintegy 150 tagja van, a vezetését mintegy 10–15 fiatalember irányítja. Az ébredő vezetők közül a csongrádi rendőrség csütörtökön estig kilenc embert állított elő, akiknek a kihallgatását megkezdte. Az előállítottak tagadnak és semmit sem akarnak tudni a merényletről, a rendőrség azonban olyan tárgyi bizonyítékoknak van birtokában, amelyek alapján nem lesz nehéz a tetteseket rövidesen kézre keríteni. A városban nagy az izgalom. Az emberek elkeseredetten tárgyalják a galád merényletet, amelynek elkövetésével mindenki az ébredőket gyanúsítja. Az esetről jelentést tettek a belügyminiszternek is. A fővárosból több detektív

érkezett Csongrádra a nyomozás lefolytatása végett. A sebesültek közül többnek az állapota aggasztó. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a városban nincsen kórház és kevés az orvos.

Népszava, 1923. december 29.

**25-RE EMELKEDETT A CSONGRÁDI
BOMBAMERÉNYLET MIATT
LETARTÓZTATOTTAK SZÁMA**

(*Szeged, december 28.*) A csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban 25 főre emelkedett a letartóztatottak száma, akik közül négyen gyanúsíthatók alaposabban a merénylet elkövetésével. Dr. Szalay József szegedi kerületi főkapitány kijelentette, hogy az államrendőrség és a csendőrség a legnagyobb apparátussal vállvetve dolgozik, hogy a jegyzőkönyvezés pénteken is a késő éjjeli órákba fog belenyúlni, amelynek eredményéről holnap délelőtt 10 órára vár jelentést.

Népszava, 1923. december 30.

KERESIK A CSONGRÁDI GYILKOSOKAT: 25 ÉBREDŐ ŐRIZETBEN.

Meddig lehet még gyilkosságokra parancsot osztogatni?

A csongrádi bombamerénylet két áldozata már a temetőben pihen. A sötét lelkű bombabanditák megint két fiatal ártatlan életet oltottak ki. A sebesültek állapota változatlan, többnyire súlyos, kettő közülük haldoklik és nagy csoda lesz, ha megmentik őket az életnek. A nyomozást a jelentés szerint folytatják, anélkül, hogy eddig a fő tettesek kilétét határozottan megállapították volna. Mintegy 70 embert állítottak eddig elő, akik közül 25-öt őrizetben tartanak. Kétségtelennek tartják, hogy a merénylők köztük vannak. A nyomozást ez ügyben nemcsak Csongrádon folytatják, hanem a szálak elnyúlnak Kecskemétre, Szegedre és a fővárosba is. Ez természetes, hiszen mindenki az első pillanatban tisztában volt azzal, hogy a csongrádi merénylet csak folytatása a többi gyilkosságoknak, rablásoknak, rombolásoknak és egyéb aljasságoknak, amit ebben az országban négy és fél esztendő óta űznek a „fajvédelem” cégéres gonosztevői. Tudta és tudja mindenki, hogy nem helyi ügy a csongrádi bomba, hanem annak a titokzatos terrorbrigádnak, amely esztendőök óta működik, egyik kirendeltsége működött ott, mint ahogy a többi brigádok működtek Orgoványban,

Kecskeméten, a fővárosban és más helyeken az „újjáébredés” nevében. Ennek egyébként kézzelfogható dokumentuma Héjjas Iván kinevezési okmánya, amelyet az egyik gyanúsított ébredő lakásán találtak. A nagy nyomozási apparátus ellenére, a merénylő még a homályban bujkál és a közvélemény kíváncsian várja, hogy vajon ezúttal fölbukkan-e a titokzatos arc, és föllebben-e a fátyol a különféle brigádok és gyilkos bandák működéséről, vagy pedig minden marad a régiben ezután is – a legközelebbi bombamerényletig. Vass miniszterelnök-helyettes¹²⁶ szombati nyilatkozatában többek között azt mondja, hogy a robbanóanyagok és fegyverek illetéktelen tartására vonatkozóan az igazságügyminiszter törvényjavaslatot fog legközelebb beterjeszteni, hogy a most érvényes kihágási törvény helyett ezek súlyosabb elbírálás alá kerüljenek. Ezzel kapcsolatban megállapítjuk, hogy nem a törvényben van itt a hiba, hanem egészen máshol. Mert, hogy egyebet ne mondjunk például, amíg munkásokat bebörtönöztek és internáltak azért, mert úgynevezett kommunista iratokat találtak náluk, ugyanakkor az ekrazitgyűjtőket, akik ládászámra tartották a lakásukon ezt a „kihágási objektumot”, szabadon engedték és ma is vígan vannak, talán újabb ekrazitot gyűjtenek az ágyuk alá, mert hát a törvény szerint csak kihágást követtek el.

¹²⁶ A forrás Vass József vallás- és közoktatásügyi miniszterre és miniszterelnök-helyettesre utal.

Higgyék el a felelős politikus urak, hogy az ilyen naivságokról a közvéleménynek is megvan a maga véleménye.

Egyébként úgy véljük, hogy a sorozatos gyilkosságok és bombarobbanások után éppen elég volt már a nyilatkozatokból, most már tetteket szeretnénk látni, amit annyiszor beígértek. Jöjjön hát végre az a kemény megtorlás, de úgy, hogy még felelősségre nem vont vagy sokévi fegyházra ítélt gyilkosok ne járhassanak tovább szabadon és fölakasztott emberek ne támadhassanak föl ismét, hogy ez alatt a titkos fátyol alatt a „fajvédelem” gyilkosai ne szövögethessék tovább terveiket a konszolidáció dicsőségére. Erről van szó.

A nyomozás: mi lesz a „brigád”-dal és parancsnokával?

A csongrádi bombamerénylet tettesei még nem kerültek meg. Ügyész, vizsgálóbíró, rendőrkapitány, a csendőrök és detektívek egész serege folytatta a nyomozást az ügyben, a galád merénylet elkövetőit azonban még mindig nem állították a közvélemény elé. Eddig 25 embert vettek őrizetbe, 25 ébredőt, brigádbeli legényt, tipikus fehérterroristákat, akiknek legnagyobb része az utóbbi esztendőben foglalkozásszerűen űzte a „fajvédelmi” atrocitások különböző válfajait, mindezidáig – mondanunk sem kell – a legteljesebb szabadsággal. Az elfogottak között mind együtt vannak azok a sötét alakok, akik a fajvédelmi vezérek látogatása óta Csongrád város

lakosságát terrorizálták, ablakbeveréseket, utcai igazoltatásokat rendeztek és a gyilkolás estéjén a Magyar Király kávéházban várták a bombamerénylet hatását, egy részük pedig a szálló körül ólálkodva falazott gyilkos ébredőtársaiknak. Az ébredőbanda egyébként tagad. A fogságban nagyon megcsöndesedtek a duhaj legények és akik teleszájjal uszítottak, duhajul verekedtek, romboltak, fosztogattak, most föltűnően szótlanok és az eléjük tárt bizonyítékokra a válaszuk a körömszakadtáig való tagadás. A szombaton kiadott rendőri jelentés a nyomozásról, alapjában véve semmitmondó.

Azt mondja, hogy az anyag óriási, ennyit meg ennyit dolgoznak és remélik, hogy legközelebb már tisztázzák a legújabb „fajvédelmi” gyilkolás elkövetőjének személyét. Szombaton még 8 detektív utazott Csongrádra, úgy hogy most már 23-an keresik a fő- és algyilkosokat. Hogy a kecskeméti brigád-parancsnokot előállították volna, arról még nem érkezett semmiféle jelentés. Azt mondják, hogy a pénteki házkutatások alkalmával olyan nyomokra bukkantak, amelyek szükségessé tették több körülménynek a tisztázását. Többek között az ügynevezett Alföldi Brigád című, Héjjas Iván-féle szervezettel is tisztába akarnak jönni. Erre vonatkozóan meg kell jegyeznünk, hogy a brigád megalakulásáról annak idején mindenki tudott nemcsak Csongrádon és környéken, Kecskeméten, hanem a fővárosban is, ahonnan állambiztonsági megbízottak és más „fajvédelmi” terroralakulatok révén több ízben kaptak gyanús

szállítmányokat, amelyekben kétségtelenül fegyverek, robbanószerek és ehhez hasonló „intranszigns” harci eszközök voltak. Ilyen titokzatos szállítmányok gyakran mentek a fővárosból Csongrádra, Kecskemétre, Izsákra, Szentesre, általában az ellenforradalom véráztatta földjeire. A nyomozó hatóságok nyilatkozata szerint annyira megnövekedett az „anyag”, hogy nemcsak Csongrádon, hanem Szegeden, Kecskeméten, sőt a fővárosban is ki kell terjeszteni az ügyben a nyomozást.

Hogyan készültek a merényletre?

Az már kétségtelennek látszott az első pillanatban, hogy szervezett ébredő fajvédelmi társaság követte el ezt a legújabb bombamerényletet is, ugyanazok a sötét alakok, akik a kurzus dicsőséges uralma alatt Orgoványtól az Erzsébetvárosi Körig, Cservenka, Somogyi, Bacsó elvtársak meggyilkolásától¹²⁷ a nyomdarombolásokig és a többi bombamerényletekig minden ügynevezett atrocitásban részt vettek: társaság, amely foglalkozásszerűen űzte a fajvédelem véres változatait. A merénylet banda tagjai között többen vannak olyanok, akik nem csongrádi illetőségűek, hanem csupán erre az alkalomra rándultak le oda Kecskemétről, a fővárosból és egyéb helyekről, mint ahogy ezt már ők tenni szokták ilyen

¹²⁷ Az újságíró Somogyi Béla és Bacsó Béla, a Népszava szociáldemokrata újságíróinak különítményes tiszték általi, 1920. február 17-ei meggyilkolására utal.

esetekben. Hogy a merényletet napokkal ezelőtt a legkisebb részletekig megtervezték és előkészítették, arra egész sereg bizonyíték van. Legjellemzőbb adat erre vonatkozóan egy tanárnő vallomása aki Budapestről érkezett a bálra és 10 óra tájban a Magyar Király-szállóból, ahol megszállt, át akart menni egyik ismerőséhez, hogy ott átöltözzék. A tanárnő a szálló kapuján akart kimenni, ez azonban be volt zárva. Megzörgette a kaput, amire kívülről kissé kinyitotta valaki és akkor látta, hogy fegyveres emberek állnak a szálló kapuja előtt. Az egyik fegyveres ember ráripakodott, hogy forduljon vissza, itt nem lehet senkinek sem eltávozni. A tanárnő személyesen is ismeri az illető fegyveres embert. A nő erre a kávéházon keresztül ment haza és nem is ment el a bálba. Amint a kávéházon keresztülment, ott ültek az ismert legények, akik közül az egyik gúnyosan megjegyezte, hogy ni, az első patkány már menekül, úgy látszik, valamit megérezett. Azt is hallotta, amikor a másik azt mondotta, hogy nem kell kiengedni, a tanárnő azonban elrohant és nem is mert visszatérni. Éjfélkor azután a sötét gyilkosok elvégezték munkájukat.

Szakértői vélemény a bombáról

Loch Péter tüzérszázados, a fővárosból kiküldött bombaszakértő, szombaton délelőtt megvizsgálta a bombát. A véleményről jegyzőkönyvet vettek föl, ezt azonban teljes részletességgel még nem ismertették a nyilvánossággal. Amint hírlík, a bombaszakértő véleménye nagyon érdekes adatokat is tartalmaz. Egyébként a

szakértő megállapítása szerint a bomba német stílű kézigránát, amelynek súlya 699 gramm, felerészben ekrazittal töltve. A bomba nyelét a tettes előzően lefűrészelte. A dobást meglehetősen közlelről, föltétlenül erős embernek kellett végrehajtani, aki a bombavetésben nagyon jártas lehet; valószínű, hogy erre a célra ki lett képezve.

Első világháborús kézigránát (amely kötegelve a harckocsik oldalpáncélját is átütötte)

Valószínű, hogy a tettes előzően valami más tárggyal betörte az ablakot és az így támadt szabad résen hajította be közvetlenül utána a bombát. Ez annál is inkább föltehető, mert a legnagyobb valószínűség szerint, ha a bomba az ablaküveghez ütődött volna, már akkor bekövetkezik a robbanás, holott ez szabályszerűen a földre esés után néhány másodperc múlva történt meg.

Szegeden – amint megírtuk – letartóztatták Török Mihály tizedest, azt az egyenruhás embert, aki közvetlenül a merénylet előtt a bálterem ajtaját be akarta zárni. Török vallomásáról, valamint a nála tartott ház kutatás eredményéről szintén nem adtak ki semmiféle jelentést. Amint azonban hírlík, itt is „érdekes” dolgok kerültek napvilágra. Az őrizetbe vett ébredők között négy olyan fiatalember is van, akinek a személyazonosságát eddig még nem tudták tisztázni. Valószínűnek tartják, hogy az illetők kecskemétiak vagy orgoványiak.

Nemcsak a merénylőket, a felbujtókat is keresni kell. Erre minden gondolkozás nélkül természetesen csak az lehet a felelet, hogy a fölbujtók, azok, akiknek köszönhető, hogy ebben az országban esztendőök óta szabadon tombolnak a fehérterror legsötétebb válfajai. A hatóságok a csongrádi bombamerénylet közvetlen tettesének, a nyomozás eddigi adatai szerint, Bölönyi Miklóst tartják, ezt az elzüllött ébredőt, aki, mint foglalkozás nélküli csavargó, egyike a legsötétebb alakoknak és fő hangadójuk volt a csongrádi ébredőknek. Ez az „úriember” volt egyébként az, aki a Csongrádra lerándult „fajvédő” képviselőket fogadta és üdvözölte. Közvetlen bűntársának tartják Fülöp Andort és Sinkó Lászlót, aki közvetlenül a merénylet után eltűnt, a csongrádi tanyákon bujkált, de szombaton elfogták és bezárástól Csongrádra. Bölönyi társai voltak még Sággy János, Héjjas Iván Alföldi Brigádjának szolgálatvezetője, Pirooska István főhadnagy és Sebes István tanító. Ezt a föltevést igen súlyos bizonyítékok támasztják alá. A Belügyminisztérium közbiztonsági osztályának vezetője, Diószeghy János, Vass miniszterelnök-helyettes utasítására szombaton leutazott Csongrádra, hogy az előzetes nyomozást a szegedi kerületi főkapitánnyal együtt vezesse.

A csongrádi bombamerénylet ügyében egyébként Budapesten is folytatják a nyomozást. Detektívek járják sorba azokat a helyeket, ahol a fővárosba fölránduló Duna–Tisza-közi ébredő bandák össze szoktak jönni.

Szombaton délután elzárták az összes fővárosi pályaudvarok kijáratait és szigorú ellenőrzés alá vették a Csongrád felől érkező utasokat. A budapesti rendőrség – amint hírlik – több ébredőt kihallgatott a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban.

A sebesültek

A galád merénylet két áldozatát. Nagyjános Juliannát és Wolff Sándort eltemették. Nagyjános Julianna temetése szombaton délután ment végbe. A sebesültek állapota változatlan. Krizsán József gyógyszerész és Buck ügyvéd még mindig élethalál között lebegnek. Remélik azonban, hogy ha nem jön közbe valami komplikáció, sikerül megmenteni az életüket. A csongrádi orvosok a merénylet óta valósággal emberfölötti munkát végeznek. A legtöbb sebesült állapota súlyos és úgyszólván egyetlen sincs az áldozatok közül, aki könnyű sérüléssel menekült volna.

A szerterözpülő bombaszilánkok a legtöbbször súlyos, tépett, zúzott sebet ejtettek. A sérülésekről jegyzőkönyvet vettek föl. A merénylet óta Csongrádon minden mulatságot betiltottak. A vendéglőkben és kávéházakban nem szól a zene, korán elsötétül a város, amely még mindig a sötét orgyilkosság nyomasztó hatása alatt áll. A bejelentett táncmulatságokat és összejöveteleket nem tartják meg.

VILÁG, 1923. december 30.

JAVULT A SEBESÜLTEK ÁLLAPOTA

A súlyosan sebesültek állapotában egyébként a mai nap folyamán némi javulás mutatkozik. Schick Simon dr., a Park Szanatórium főorvosa, akit a merénylet után azonnal Csongrádra hívtak, már el is utazott, miután a sebesültek további kezelését már az ottani orvosok is elláthatják. A legsúlyosabban sebesült, Krizsán Aladár félegyházi gyógyszerész állapotában is javulás mutatkozik, és biztos remény van arra, hogy ha utólag komplikációk nem lépnek föl, felépül. Krizsán Aladár tudvalevőleg, súlyos ronsolásokat szenvedett arcán és hasán, továbbá nyílt alszártörése is van, így az ő felépülése fog legtovább tartani. Buck dr. házában három sebesült is fekszik, kik közül Margit leányának különösen súlyos az állapota, aki a mellén és a hasán szenvedett igen súlyos sérüléseket. Buck dr. másik leánya és fia is több helyen sebesült meg, azonban állapotuk nem veszélyes.

Gross igazgatónak mindkét cselédlánya jelen volt a bálteremben a robbanás pillanatában, közülük az egyik, Nagyjános Julianna azonnal meg is halt, a másikkal igen súlyos lábsebe van és a mai nap folyamán komplikációk állottak be: vérmérgezés tünetei mutatkoznak, azonban azonnal észrevették a kezdődő bajt, így valószínűleg őt is sikerül életben tartani. Gross igazgató lánya és fia is több helyen megsebesült, azonban állapotuk nem életveszélyes.

Barna gyógyszerész felesége és kislánya állapotában is lényeges javulás mutatkozik, úgyhogy már mindketten túl vannak minden veszélyen. Egyébként úgy a betegek, mint hozzátartozóik hallatlan fegyelemről tesznek tanúságot, ami annál csodálatosabb, miután a rettenetes karácsony éjszaka után ennek éppen az ellenkezőjére volt mindenki elkészülve.

**A MAGYAR TÁVIRATI IRODA NAPI HÍREINEK
TUDÓSÍTÁSA A CSONGRÁDI
BOMBAMERÉNYLET GYANÚSÍTOTTJAINAK
LETARTÓZTATÁSÁRÓL
1923. DECEMBER 31.**

Szeged, December 31.

A négy nap óta folyó nyomozás a csongrádi bombamerénylet ügyében eredményhez vezetett. Diószeghy János dr. ma hajnali fél hat órakor a következő hivatalos közleményt adta át a Magyar Távirati Iroda tudósítójának:

A csongrádi bombamerénylet ügyében a rendőri nyomozást befejeztük. Valamennyi tettest letartóztattuk, és ma reggel ½ 10 órakor megfelelő csendőrségi fedezettel beszállíttatjuk a Szegedi Királyi Ügyészség fogházába.

A fő tettes, aki a bombát dobta, Sinkó László 28 éves gazdálkodó.

Az értelmi szerző Piroška János tényleges főhadnagy, festőművész, akit a Szegedi Vegyesdandár-parancsnokság hozzájárulásával szintént letartóztattunk.

A bűncselekményben részesek:

Zubek Mihály felfüggesztett tanító

Kasztell Sándor gépész

Sági Rókus földműves

Piroška György kereskedő

Bölönyi Miklós 31 éves, foglalkozás nélküli egyén, aki Sinkó Lászlót a bedobásra kiiktatta, és Forgó Ferenc gazdálkodó.

Az egyik gyanúsítottnak meg éjjel tett vallomása alapján ma reggel nagyobb mennyiségű robbanóanyagból való patront talált a nyomozó hatóság.

Népszava, 1924. január 1.

AZ ALFÖLDI BRIGÁD

Az mindenki előtt tisztán áll, hogy a gyilkos ébredőbanditák élénk összeköttetést tartottak fenn a pesti ébredőközponttal, úgyszintén a kecskeméti, orgoványi és egyéb fehér terrorparancsnokságokkal is. A Csongrádon megtalált ekrazitos kazetta egyik része annak az ekrazitraktárnak, amit annak idején a fővárosban fedeztek föl. Nyilvánvaló tehát hogy a tettesek, a csongrádi gyilkosok, valamilyen központból kapták Piroska főhadnagy útján a 40 bomba elkészítéséhez szükséges ekrazitöltényeket. Hogy a gyilkos társaság milyen szoros összeköttetésben állott a pesti Sörház-utcai ébredőközponttal, hogy Piroska János, akit az első kihallgatás után szabadon bocsátottak, azonnal szabadlábba helyezése után a csongrádi postahivatalba ment ahonnan telefonon felhívta az ébredők budapesti székházát és Dániel Sándort kérte a telefonhoz. Dániel főébredő úr nem volt ott valaki más jelentkezett, akinek Piroska a következőket mondotta: „Tudjátok, hogy Csongrádon mi történt velünk? Negyven ébredőt letartóztattak. Kínzásokkal akarják kikényszeríteni belőlünk a vallomást. Sürgős intézkedést kérek fölülről.”

Szeged, 1924. január 1.

A SZEGEDI NYOMOZÓK ELFOGTÁK A CSONGRÁDI MERÉNYLÖKET

Piroska újból kioktatta Sinkót, bátorította és azt mondotta neki, hogy a bomba csak kakaóval van megtöltve, de azért a dobás után azonnal szaladjon el a Csemegi Károly utcán, nehogy a zsidók meglássák. Ezután Piroska és Sági a Szentháromság téren helyezkedtek el, hogy figyeljék a járókelőket és az esetleg feltűnő csendőröket. Bölöny és Sinkó pedig a Csemegi utcába mentek.

– Föl tudsz odáig dobni? – kérdezte a lámpa alatt Bölöny.

– Hát persze! – volt a felelet. Ezután Bölöny átment a másik oldalra, azzal az indokolással, hogy majd ő figyel. A toronyban elharangozták az éjfélt. Senki sem volt a környéken, a csendőrök tíz perccel előbb mentek őrzőjratukra. A tereméből a négyes taktusai hallatszottak.

– Na dobd már! Nincs itt senki, – szólt át a másik oldalról Bölöny. Erre Sinkó, hogy semmi föltűnést ne keltsen a fény, cigarettájának végével akarta meggyújtani a bomba gyutacsát. Hó hullott azonban, a gyutacs nem gyulladt meg. Erre átszaladt Bölöny Sinkóhoz, elővette zsebkését, levágott a kanócból, majd ismét átszaladt a másik oldalra. Sinkó ekkor ismét hozzáért cigarettájával a gyújtózsínórhoz, mire az sisteregni kezdett. Két másodpercig tartotta így Sinkó a kezében a bombát, mikor Bölöny hangosan átkiáltott:

– Dobd már, mert robban! Ekkor dobta azután Sinkó az emeleti első ablakba a bombát. Nem vártak semmit, hanem a Csemegi utcán fölfelé gyors futásnak eredtek. Piroskáék pedig, amikor hallották a detonációt, a Szentháromság téren át szaladtak a városból kifelé.

Egy öregasszony

Teljesen néptelen volt az utca... A Csemegi utca végén azonban egy rozoga földszintes házban élt egyedül egy öregasszony, aki a gyors és kemény lépésekre figyelmessé lett. Mivel azt hitte, hogy verekedésről van szó, kinyitotta azonnal az ablakot és egy embert látott elfutni a lámpa alatt. Ez volt Sinkó. Bölöny gyorsabb futó volt és így őt nem láthatta az asszony. Ez az öregasszony adta az első pozitív támpontot a detektíveknek. Személyleírást nem tudott adni, csupán annyit mondott, hogy alacsony, zömök ember volt. Hosszas utángondolás után tudta csak megmondani ruházatát és így a kucsmáról és a bekecsről ismertek rá Sinkó Lászlóra. A detektívek ezután kikutatták, hogy Bölöny volt a másik társa és a szemtanuk vallomása alapján még pénteken délben az ébredő társaság valamennyi tagja a rendőrségen volt.

A bizonyítékok

A detektívek megtalálták egy házkutatás alkalmával azt a kis vaskazettát, amelyben a gránátot Piroskáék lakásán tartották. Valamint megtalálták azt a bábut is, amellyel Sinkó a merénylet előtt gyakorlatozott Bölöny vezetése

alatt. Ezeket a deliktumokat azonnal átadják a rendőrök az ügyészségnek és így olyan tárgyi bizonyítékokkal rendelkezik az igazságszolgáltatás, hogy hiába vonnák vissza esetleg a merénylők beismerő vallomásaikat, a tárgyi bizonyítékok alapján semmi sem lehet kétséges. A detektívek kezén ezeken kívül számos más tárgyi adat is van, följegyzések, levelezések stb., ezeket mind a házkutatásoknál találták meg a szegedi detektívek. A gránát nyelét azért nem tudták beszerezni, mivel azt a merénylet előtt Piroska lakásán letörték a gránátról és elégették. A detektívek egyébként hetvenszer hallgatták ki három nap alatt Piroskáékat.

Békés Megyei Közlöny, 1924. január 1.

SINKÓ LÁSZLÓ ÉS BÖLÖNYI MIKLÓS A CSONGRÁDI BOMBAGYILKOSSÁG TETTESEI

Csongrád, dec. 31. A bombamerénylet ügyében a szegedi államrendőrség közbejöttével 3 nappal ezelőtt megkezdődött a nyomozás és vasárnap estig teljesen felderítette a szerdán éjjel elkövetett bombamerénylet összes részleteit. Kezdetől fogva minden józan logika amellet szolt, hogy a bűntény közvetlen elkövetői Bölönyi Miklós, volt botospán és Sinkó László voltak. A kihallgatások éjjel-nappal folytak. Úgyszólván lélegzetet sem adtak nekik, szakadatlanul vallatták őket. Közben egymásután vonultak fel a tanuk, akiknek terhelő vallomása alapján mind szorosabbra fonódott a hurok Bölönyi Miklós és Sinkó László körül. Sinkó természeténél fogva rebellis, verekedő és fenyegetődző ember volt. Mindenki félt tőle a városban. Kezdetől fogva a gyanúokok egész tömege nehezedett Bölönyi Miklóstra. Az állomási vendéglős tulajdonosának és leányának vallomása is terhelő volt, de különösen súlyos volt Bölönyi Miklós háziasszonyának vallomása. Ez a vallomás lényegében negatív természetű volt, a rendőrség azonban pszichológiai okokból mégis ennek a vallomásnak tulajdonította a legnagyobb értéket. Bölönyi háziasszonya ugyanis elmondta, hogy lakója az illető napon az esti

órákig otthon tartózkodott, azután eltávozott hazulról és úgy látta, hogy a kabátja alá rejtve valamit elvitt magával. Simkó lakásán egy másik kézigránátot is találtak, amely teljesen hasonló volt ahhoz, amellyel szerda éjszakán a merényletet elkövették.

Bölönyi Miklós és Sinkó László ma reggel teljesen beismerő vallomást tettek. Simkó elmondta, hogy ő dobta a Magyar Király szálloda emeleti termébe a gránátot, ahol az izraelita nőegylet táncmulatságot tartott. A gránátot a közvetlenül mellette álló Bölönyi Miklós adta a kezébe. Elmondta többek között, hogy néhány héttel ezelőtt már a kereskedők multságán is merényletet akartak elkövetni, a bomba azonban akkor nem robbant fel. Ez a bomba azóta a rendőrség kezében van, de ártatlannak találták. A rendőrség a tárgyi bizonyítékok birtokában, valamint a beismerő vallomások után most már a maga részéről befejezi a nyomozást és a tetteseket átkísérik Szegedre, ahol a vizsgálóbíró megkezdi a kihallgatásokat.

Legújabbán Szegedről a következőket jelenti az MTI: A négy nap óta folyó nyomozás a csongrádi bombamerénylet ügyében eredményre vezetett. Diószegi János dr. miniszteri tanácsos ma fél 6 órakor a következő hivatalos közleményt adta át a MTI tudósítójának: A csongrádi merénylet ügyében a rendőrségi nyomozás befejeződött. Valamennyi tettest letartóztatták, és ma reggel fél 10 órakor csendőrségi fedezettel beszállítják a szegedi ügyészség fogházába. A főtettes, aki a bombát dobta, Sinkó László 22 éves gazdálkodó. Az értelmi szerző

Piroska János tényleges főhadnagy, festőművész, akit a szegedi vegyesdandár-parancsnokság hozzájárulásával szintén letartóztattak. A bűncselekményben részesek Zubek Mihály, Kasztell Sándor, Sági Rókus földmíves, Piroska György gazdálkodó, kereskedő és Bölönyi Miklós 31 éves foglalkozás nélküli egyén, aki Sinkó Lászlót a bombadobásra kioktatta, továbbá Forgó Ferenc gazdálkodó. Az egyik gyanúsítottnak ma éjjel tett vallomása alapján ma reggel nagyobb mennyiségű robbanóanyagból való patront talált a nyomozó hatóság.

Pesti Napló, 1924. január 2.

**PIROSKA JÁNOST NEM FOGADTÁK BE A
MARGIT KÖRÚTI KATONAI FOGHÁZBA
NEM TARTOZIK A HONVÉDSÉG
KÖTELEKÉBE, MERT NÉGY HÓNAPPAL
EZELŐTT MEGFOSZTOTTÁK RANGJÁTÓL**

(Saját tudósítónktól.) A csongrádi csendőrőrs-parancsnokság csendőrei ma este Budapestre hozták Piroška János főhadnagyot, a csongrádi bombamerénylet értelmi szerzőjét. A csendőrök' pirosba Jánost bekísérték a Margit körúti katonai fogházba, itt azonban értésükre adták, hogy nem veszik át a foglyot. Egyidejűleg-intézkedtek, hogy Piroška Jánost azonnal szállítsák el Csongrádra, illetőleg onnan, kísérik tovább Szegedre. Az történt ugyanis, hogy a Honvédelmi Minisztérium Piroskának Budapestre való kísérése után megállapította, hogy a letartóztatott nem tartozik a honvédség kötelekébe, mert négy hónappal ezelőtt becsületügyből kifolyólag megfosztották rangjától, fegyelemből azonban ezt az ítéletet legfeljebb helyen úgy változtatták meg', hogy nyugdíjazták Piroskát. A honvédelmi minisztérium megállapítása szerint Piroška jogosulatlanul viselte a főhadnagyi rangot is, és nem is tartozik a katonai bíraskodás illetékessége alá. Még ma éjjel el is szállították Piroskát Csongrádon át Szegedre, ahol, mint polgári letartóztatott fölött döntenek további sorsáról.

A vizsgálatot kiterjesztik az Alföldi Brigádra

A csongrádi bombamerénylet nyomozása során – mint annak idején megírtuk — feltűnést keltő levélre akadt a nyomozó hatóság. Az egyik gyanúsítottként szereplő gazdának, Sági Jánosnak lakásán. Az Ébredő Magyarok levélpapírosán Héjjas Iván aláírásával egy okmányt találtak, amelyben Héjjas az Alföldi Brigád csongrádi csoportjának szolgálatvezetőjévé nevezi ki Ságit. A bombamerénylet ügyében a nyomozó hatóságok kiterjeszkedtek az Alföldi Brigádra is. Azt igyekeztek megállapítani, hogy tulajdonképpen kikből áll, mi a célja és kik a vezetői. Később azonban, amikor a merénylet ügyét sikerült tisztázni, az Alföldi Brigád már nem jött többé szóba a csongrádi bombamerénylet ügyében. A nyomozó hatóság inkább azzal volt elfoglalva, hogy magát a bombamerénylet ügyét tisztázza. A nyomozás befejeztével azonban a még függőben maradt kérdések tisztázásához is hozzáálltak. Így detektívek maradtak Csongrádon, akik a bombamerénylet elkövetése előtti időben lefolyt zavargások és verekedések ügyében nyomoztak. Mint illetékes helyről szerzett információnk mondja, a hatóság kötelességszerűen vizsgálat tárgyává teszi az Alföldi Brigád ügyét is, minthogy felmerült az a gyanú, hogy itt esetleg olyan szervezkedésről lehet szó, amely magában foglalja a jogtalan toborzás kritériumát. A nyomozás kiterjeszkedik arra is, hogy az Alföldi Brigád nincs-e kapcsolatban egy hasonló alföldi szervezkedéssel. Annak idején ugyanis, mint emlékezetes, kiderült, hogy Balogh Ferenc az Alföldön lovas bandériumot szervezett, amelynek a tulajdonképpeni céljáról akkor pontos adatokat nem sikerült megállapítani. Most azonban tisztázni igyekeznek, hogy a Balogh Ferenc lovas bandériuma nem egy helyi szervezete volt-e esetleg ennek

az Alföldi Brigádnak, amelynek, úgy látszik, több alföldi városban van helyi csapata.

A bombavetés hetvenöt aktája az ügyészségen

A csongrádi bombavetőők ügyében a szegedi rendőrkapitányság teljesen befejezte a nyomozást. A tetteseket ma délben át is kísérték a szegedi ügyészség fogházába. Minthogy azonban ott megfelelő számú cella nem állt rendelkezésre, a Csillagbörtönbe továbbították, ahol magánzárkában helyezték el őket. A tettesekkel együtt átvitték az ügyészségre az ügy aktáit, amelyek már most jelentős csomóvá növekedtek. Hetvenöt akta szól a merényletről és a tettesekről, közöttük van a tanúvallomáson kívül egy feljelentés, amelyet Rechlinger Jenő tett sikkasztás miatt az elfogott Bölöny Miklós ellen. Az iratok mellett szerepel több bűnjel. Az egyik bűnjelcsomagra ez van írva: öt patron, a másokra pedig ez: állítólag bűzbomba, vigyázat, veszélyes! Az akták között talán legérdekesebb a Fülöp Andor volt hadnagynak vallomását tartalmazó, amelyből az tűnik ki, hogy még mindig vannak elrejtve bombák s a bombamerényletek számai egy titkos szervezethez vezetnek, amelynek titkos főparancsnoksága Budapesten van.

Budapesti Hírlap, 1924. január 3.

**A CSONGRÁDI BOMBAMERÉNYLŐK A
CSILLAGBÖRTÖNBEN
EGY TITKOS TÁRSASÁG LELEPLEZÉSE
A BÜNÖSÖK KIHÍVÓAN VISELKEDNEK**

A szegedi rendőrkapitányság bűnügyi osztálya újév napján fejezte be a csongrádi bombamerénylők kihallgatását. A kihallgatások nyomán főképpen az ellenmondásokat tisztázták. A bűnösök Piroska János főhadnagy kivételével ezúttal is töredelmes vallomást tettek. Simkó László részletesen elmondotta, hogyan készítették elő a merényletet és hogyan követték el. Több ízben hangoztatta, hogy neki azt mondták, hogy bűzbombát kap, és nem is gondolt arra, hogy cselekedetének ilyen borzalmas következményei lesznek. Megismételte azt is, hogy Bölöny Miklós adta át neki a gránátot és ő gyújtotta is meg a gyújtózsínort. Bölöny Miklós ezt tagadta a kihallgatás során, de Fülöp Andor és Sági Rókus Simkó vallomását erősítette meg.

Fülöp Andor egyébként vallomása során igen súlyos leleplezést is tett. Előadása szerint egy titkos szervezet működik, melynek középpontja Kecskeméten van, titkos főparancsnoksága pedig Budapesten. Ugyancsak Fülöp vallomása szerint a csongrádi szervezet és a főparancsnokság között Piroska János főhadnagy tartotta fenn az összeköttetést és Piroska szállította a

gránátokat és ekrazit-patronokat Csongrádra. Simkónak is Piroska főhadnagy adta át a bombát, melyet a merénylet előtt szerelt át. A merénylet tetteseit az államrendőrség szegedi kapitánysága erős fedezet mellett ma átkísértette a szegedi kir. ügyészség fogházába. Néhány merénylet a kihallgatások során kihívó magatartást tanúsított.

Szeged, 1924. január 4.

SZABADLÁBRA HELYEZÉSEK VÁRHATÓK A CSONGRÁDI BOMBAMERÉNYLET ÜGYÉBEN

Piroska Jánost meglehetősen ismerik Szegeden. Itt járt a reáliskolába és a háború alatt aktiváltatta magát. Nővére az egyik szegedi kereskedőnek a felesége, aki noha férje a zsidó egyháznak buzgó hite, feleségül ment hozzá és megrémülve értesült Piroska főhadnagy szerepléséről. Piroska Szegeden állandóan főhadnagyi uniformisban járt, és ismét udvarolni kezdett egy vendéglős leányának, de ezt a leányt szintén nem adták hozzá, mert szülei – mint munkatársunknak kijelentették – nem „szívelték” a főhadnagyot. Ezután Piroska János főhadnagy, akinek zsidó rokonai vannak, a legádázabb antiszemita lett Csongrádon, míg december 30-án, mint az előre megszervezett gyilkos bombamerénylet értelmi szerzőjét, a szegedi rendőrség letartóztatta.

Budapesti Hírlap, 1924. január 4.

A HONVÉDELMI MINISZTER PIROSKA FŐHADNAGYRÓL

[...] Csáky Károly gróf honvédelmi miniszter szólalt föl azután, mire Propper Sándor közbekiáltotta: a brigádok fölосzlatásáról lesz szó?! Csáky gróf azzal kezdte, hogy nagyon sajnálja, hogy a mindenki által természetsszerűen elítélt csongrádi gyilkossággal kapcsolatban s a tettesek között szerepelt egy Piroska nevezetű ember is, aki mindenfelé, mint főhadnagy szerepel. Ezt az ügyet tisztázni kötelességének tartja. Ez a Piroska, mint tartalékos tiszt vonult be a háború alatt. Azelőtt rajztanár volt. A kommün után ténylegesítették, s mint rajztanárt, a pécsi hadapródiskolában alkalmazták. Amikor a trianoni békeszerződés értelmében ezeket az iskolákat polgárosították, Piroskát nyugállományba helyezték. Azután továbbra is alkalmazták, mint rajztanárt, s még az 1922-ik évben áthelyezték a budapesti Bocskay Nevelőintézetbe, de 1923. januárban becsületügyi vizsgálatot indítottak meg ellene, s ekkor fölmentették a tanári funkció alól. A vizsgálat Piroska elítélésével végződött. A tisztikar ítélete eléggé enyhe volt, mert csak azt mondták ki, hogy a tiszti tekintélyt veszélyeztette. A honvédfőparancsnokság túl enyhének tartván az ítéletet, azt megfellebbezte, mire megindult a második eljárás ellene s ez most is folyamatban van. Igaz, hogy Piroska ma

is a Bocskay Nevelőintézetben lakik, de azért ő nem tényleges főhadnagy, és csak azért van ott, mert a lakásából nem tehették ki. Már most elmondja a dolog pikantériáját, hogy miért rendelték el Piroska ellen a becsületügyi vizsgálatot. Ez a Piroska főhadnagy jegyben járt egy vagonos csongrádi zsidóleánnyal. *(Derűltség a szélsőbalon. Felkiáltások: Fajvédelem üzleti alapon! A zsidó pénz nem büdös!)* Az a hölgy, aki Piroska menyasszonya volt, idejekorán megismerte jegyesét és fölbontotta vele az eljegyzést. Az illető hölgy azóta egy másik udvarlójával eljegyezte magát. Piroska még, mint főhadnagy, levelet írt az új vőlegénynek s abban becsmérelte volt menyasszonya becsületét. *(Felkiáltások: Hallatlan! Magyar gavallér.)* A vőlegény erre följelentette Piroskát rágalmazásért, mire megindították a becsületügyi eljárást, amely még ma is folyik. Csaknem úgy fest a dolog, mintha ez az ember arra számított volna, hogy a volt menyasszonya is ott lesz azon a bálon. *(Zajos ellentmondások a szélsőbalon.)* Szóval, mintha a személyes bosszú is közrejátszott volna ebben a dologban. *(Ellentmondások és zaj a szélsőbalon.)*

Az Újság, 1924. január 5.

**MORVAI MARGIT NEM VOLT PIROSKA JÁNOS
MENYASSZONYA
ÉRDEKES LELEPLEZÉS A NEMZETGYŰLÉS
SZOMBATI ÜLÉSÉN**

Mint ismeretes, Csáky Károly gróf honvédelmi miniszter azt mondotta legutóbb a parlamentben, hogy Piroška Jánosnak egy zsidó eredetű leány volt a menyasszonya. Meg is nevezte az úrileányt és Morvai-Moser Margitnak ejtette a nevét. Már akkoriban nagy feltűnést keltett, hogy a miniszter nyilvánosságra hozta a hölgy nevét. Az ügynek holnap lesz folytatása, amikor Fábíán Béla dr. beszédében szemrehányást fog tenni a miniszternek ezért az eljárásáért. Munkatársunknak alkalma volt beszélni Fábíán Bélával, aki ezt mondotta: – Nyíltan meg fogom mondani a honvédelmi miniszter úrnak, hogy nem helyeslem eljárását. Én, mint a hadsereg zászlósa, szemébe mondom a hadsereg tábornokának, a honvédelmi miniszter úrnak, hogy nem ezt tanultuk a hadseregnél. Okmányokkal fogom igazolni, hogy Morvai Margit sohasem volt menyasszonya Piroška János főhadnagynak, s így tehát semmi ok nem volt arra, hogy a miniszter úr az úri leányt így szerepeltesse a nyilvánosság előtt.

Fábíán Bélának, ad igazat a Szeged című lap egyik közlése is, amelynek szintén az a lényege, hogy Piroška János udvarolt ugyan Morvai Margitnak, de a leány szülei

tudtára adták neki, hogy kerülje házuk tájékát és ne kompromittálja leányukat. Piroska azonban tovább molesztálta az úri leányt, sőt lelövással is fenyegette, mire a család kénytelen volt a leányt vidéken lakó rokonainál elhelyezni. Piroska főhadnagy tovább is zaklatta a családot, mire végül a leány bátyja provokáltatta. Piroska főhadnagy azzal bújt ki az elégtételadás elől, hogy zsidóval nem párbajozik. Erre a fiatalember segédei egyoldalú jegyzőkönyvvel intézték el az ügyet, és a jegyzőkönyvet elküldték az illetékes katonai parancsnokságnak, amely azután Piroska főhadnagyt nyugállományba helyezte.

Népszava, 1924. január 6.

HOVÁ TARTOZIK PIROSKA?

A Piroska főhadnaggal történt hercehurca ismeretes már a nyilvánosság előtt. Tudvalevő, hogy a csongrádi bombamerényletnek Piroska volt az értelmi szerzője, ő volt a Héjjas-féle Alföldi Brigád politikai megbízottja, és ő adta a bombát, amellyel a merényletet elkövették. Piroskáról, aki állandóan katonatiszti ruhában járt, a nyomozás nyolcadik napján kisütötték, hogy „nem” katonatiszt, mert „nyugdíjazva” van. Erre Piroskát szintén a szegedi ügyészség fogházába kísérték, és az erről kiadott hivatalos jelentés a többek között azt mondotta, hogy Piroska a Képzőművészeti Főiskolához volt beosztva szolgálattételre, és így a Kultuszminisztérium hatáskörébe tartozik. Érdekes fordulata ennek az ügynek most, hogy erre vonatkozóan illetékes helyről nyilatkoztak és kijelentik, hogy Piroska János egyáltalában nem tartozik a Képzőművészeti Főiskolához, oda nincs és nem is lehet szolgálattételre beosztva, mindössze csak annyi köze volt a Képzőművészeti Főiskolához, hogy oda a Honvédelmi Minisztérium küldte ki a rajztanári tanfolyamra hallgatóként. Ezzel a nyilatkozattal az ügy azonban még homályosabb lett, mert hiszen ha Piroska valóban már nem katonatiszt, akkor milyen címen küldte őt ki a rajziskolába a honvédelmi miniszter?

A csongrádi nyomozás során illetékesek – amint emlékezetes – úgy nyilatkoztak, hogy a nyomozást kiterjesztik az Alföldi Brigád szervezésére is, annál is inkább, mert egyik-másik gyilkos ébredőnek a vallomásából kitűnt, hogy máshol is vannak hasonló szervezetek és bombaraktárak. Hogy ebben az irányban megindult-e valóban a nyomozás és hogy az milyen stádiumban van, arról még nem adtak ki semmiféle jelentést.

Az Est, 1924. január 6.

**PIROSKA JÁNOS NEM VOLT TAGJA A
KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA TANÁRI
KARÁNAK**

Egyik hivatalos rendőrségi kommuniké, amely Az Estben is megjelent, azt állította, hogy Piroska János a Képzőművészeti Főiskolához volt szolgálattételre beosztva. Illetékes helyen most annak a közlésére kértek fel bennünket, hogy Piroska János nyugállományú főhadnagy nem teljesített szolgálatot a Képzőművészeti Főiskolában, mert a honvédelmi minisztérium a Képzőművészeti Főiskola rajztanári tanfolyamára csak hallgatóként küldte ki.

Friss Újság, 1924. január 8.

MINISZTERTANÁCS FOGLALKOZOTT A CSONGRÁDI BOMBAMERÉNYLETTEL

**Rakovszky Iván belügyminiszter a minisztertanács
elé terjesztette a szegedi főkapitányságnak a
csongrádi merényletről szóló jelentését**

A minisztertanács elhatározta, hogy az eddigi adatok alapján a nyomozást kiterjesztik a merénylet legapróbb részleteire is, hogy megvilágítsák az ügy homályos részleteit és egyes személyek titokzatosnak látszó szereplését. Az Alföldi Brigád ügyében is nyomoznak.

**A nyomozást kiterjesztik a régebben elkövetett
atrocitásokra**

A hírhedtté vált Alföldi Brigád ügyére is világosságot akarnak deríteni s meg akarják állapítani, mi a szervezete s mi a titkos célja a működésének. Fontosnak tartják annak kiderítését, hogy Piroska János kikkel érintkezett Budapesten a merénylet után, amikor még szabadlábon volt. Piroska ugyanis bizonyos személyeknek telefonon jelentette az esetet és egyesektől védelmet is kért a gyanúsítottak számára a rendőrség nyomozásával szemben. Súlyosan kompromittáló adatok merültek fel egyes személyek ellen, akikkel Piroska a merénylet elkövetése után összeköttetésbe lépett.

Héjjas hamisítványnak mondja Sági kinevezési okmányát.

A Friss Újság írta meg elsőnek, hogy Héjjas Iván kihallgatása alkalmával tagadta azt, hogy Sági János gazdálkodó kinevezési okmányán az ő eredeti aláírása lenne és tagadta, hogy ő nevezte volna ki Ságít a brigád szolgálatvezetőjévé. Kihallgatása alkalmával azt mondotta, hogy mutassák meg neki ezt az írást. A budapesti rendőrség azonban nem teljesíthette Héjjas kívánságát, mert ezt az úgynevezett kinevezési okmányt a szegedi rendőrség Sági János vallomásaival együtt elküldte a királyi ügyészségre. Azt is mondta Héjjas Iván, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének Nemzetvédelmi Osztályát még szeptemberben feloszlatta a belügyminiszter. Ezzel szemben meg kell állapítani, hogy Sági kinevezése 1923. október 12-éről kelt Budapesten s az ÉME hivatalos levélpapírján írott kinevezésen látható az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztálya központi vezetőségének a pecsétje. Sági Jánost és két társát őrizetbe vették.

Szegedről jelentik: A csongrádi bombamerénnyel összefüggő nyomozás mai eredményeiről Diószeghy János belügyminiszteri tanácsos a következő hivatalos közleményt adta ki: – Közégeink ma Csongrádon házkutatást tartottak Fülöp Andornál és Lehrer gyógyszerésznél. Utóbbinál nagyfontosságú iratokat találtak s egy újabb kinevezési okmányt. Találtak azon kívül Piroksa apjánál egy tojásgránátot, amelyet az esti

vonattal egy csendőr szállít be Szegedre. A nyomozást Csongrádon kívül a szomszédos városokra is kiterjesztettük...

Rögtönbíráskodás (Statárium).

A magyar királyi igazságügyminiszter az 1922. évi XVII. t.-e. 6. szakaszának rendelkezéséhez képest az 1912-i LIII. t.-e. 12. szakaszának 4. pontja alapján a magyar királyi belügyminiszterrel és honvédelmi miniszterrel egyetértve kibocsátott 135–1924. ME. számú rendeletével a rögtönbíráskodást az ország területére a lázadás és gyújtogatáson felül kiterjesztette a robbantószer, illetve robbanóanyag (kézigránát, pokolgép stb.) használatával elkövetett gyilkosságra és szándékos emberölésre, ideértve az ily gyilkosság és szándékos emberölés kísérletét és az ily gyilkosság elkövetésére irányzott szövetséget is. Halállal bünhődik mindenki, aki a fentebb felsorolt büntettek bármelyikét elköveti, megkísérli (tettes, tettestárs), vagy azok elkövetésében akár, mint felbújtó, akár, mint bűnsegéd részes. Minthogy a fentebb felsorolt bűncselekmények megelőzésében és felderítésében minden törvényes eszköz felhasználásával a legkíméletlenebb és legerélyesebb megtorló eljárást fogom folyamatba tenni...

Pesti Hirlap, 1924. január 12.

„KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉG.”

Szeged, jan. 11. (*A Pesti Hirlap tudósítása.*) Ma délután folyamán teljesen befejeződött a csongrádi bombamerénnyel kapcsolatosan megindított és kiterjesztett nyomozás. A rendőrség előtt tisztán áll az alföldi brigád egész megszervezése és dr. Diószeghy János miniszteri tanácsos a rendőrség épületében ma délután már el is készítette a nyomozás eredményéről a miniszterelnöknek adandó jelentését. Ebben a jelentésben, amely hat gépírásos oldalra terjed, Diószeghy János ismerteti az Alföldi Brigádnak a szervezkedés első pillanatától kezdve a csongrádi bombamerénnyel tett intézkedéseit. Az alföldi brigádot 1922-ben kezdte megszervezni Héjjas Iván, akkor még „nemzetvédelmi osztag” címen Héjjasnak gyakori csongrádi szereplésével és a fajvédőknek csongrádi zászlóbontásával függ össze az Alföldi Brigád szélesebb kiterjesztése, mert valahányszor a fajvédő politikusok Csongrádon jártak, mindig sikerült néhány embert az Alföldi Brigád tagjai sorába beszervezniük. Amikor a kormány 1923 októberében feloszlatta a nemzetvédelmi osztagot, ennek tagjai Csongrádon az egyik kocsmában gyűltek össze, ahol, mint a Jóbarátok Köre alapszabályokkal rendelkező egyesület óhajtottak működni és az alapszabályok jóváhagyása iránt való kérelmüket be is nyújtották a belügyminisztériumnak.

A csongrádi csendőrség előtt azonban gyanús volt a Jóbarátok Köre, mert tagjai állandóan éjjel közlekedtek az utcákon és ezért a kocsmában megfordult emberekről jelentést tettek felettes hatóságuknak, ez viszont a Belügyminisztériumnak tett jelentést. A csongrádi bombamerénylettel kapcsolatosan letartóztatott Kiss Jenő Gábor volt főhadnagy, szentesi kórháztsízt szervezte meg az Alföldi Brigád csongrádi szervezetét és ő is irányította, ő járogatott állandóan Budapestre és Kecskemétre és hozta el a szóbeli utasításokat, miután írásban sohasem kapott parancsot, mert nem akarták, hogy ha a dolog esetleg nyilvánosságra jut, írásbeli dokumentumok maradjanak hátra. Kiss Jenő Gábornál egyébként a rendőrség nagyon értékes iratokat foglalt le, többek között egy feljegyzéssel teli noteszt, amelynek tartalmát azonban még nem sikerült megfejteni, mert a feljegyzéseket sifírozott¹²⁸ betűkkel írta. Kiss Jenő Gábor a rendőrség előtt az alföldi brigád megszervezéséről, sőt létezéséről sem akart semmit tudni és állandóan K. K. V. nevű egyesületről beszélt, erre nézve azonban minden felvilágosítást megtagadott. A szegedi államrendőrség mégis kinyomozta, mi az a K. K. V és kiderült, hogy az nem más, mint a „Kettőskereszt Vérszövetség”. A megindult nyomozás azt is igyekezett felderíteni, hogy a Kettőskereszt Vérszövetségnek kik a tagjai, hol tartják székhelyüket, és ki irányítja a működését, azonban a

¹²⁸ sifírozott = titkos írással írt.

nyomozás számai már túllépnek a szegedi kerületi kapitányság határán, úgyhogy Diószeghy János miniszteri tanácsos a Kettőskereszt Vérszövetség Egyesületről külön fog jelentést tenni a belügyminiszternek. A csongrádi bombamerénylet aktái közül azokat, amelyek az Alföldi Brigádra vonatkoznak, Diószeghy János miniszteri tanácsos holnap reggel a jelentéssel együtt Budapestre viszi. Egyébként, a szegedi ügyészség fogházában őrzött Piroska János, Piroska György, Bölöny Miklós, Kastell Sándor, Forgó Ferenc és Sági Rókus vádlottakat ma délután egyenként, minden feltűnés nélkül elhagyott utcákon át bekísérték az ügyészségnek a Mars téren levő Csillagbörtönébe.

Népszava, 1924. január 12.

**A CSONGRÁDI BOMBÁTÓL A
KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGIG
HÉJJAS IVÁN ALFÖLDI BRIGÁDJÁNAK
TELJES PROGRAMJA
KATONAI GYAKORLATOK CSENDŐRSÉGI
FEGYVEREKKEL
A KETTŐSKERESZT VÉRSZÖVETSÉGGEL
VALÓ ROKONSÁG
HOGYAN KÉSZÜLTEK A BRIGÁDURALOM
MEGTEREMTÉSÉRE?
A SZENTESI NYOMOZÁS ÚJABB RÉSZLETEI**

Az Alföldi Brigád szervezetének és működésének földerítésére megindított újabb nyomozás a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban ismét olyan adatokat tárt föl, amelyek stílusos háttérét adják az „újjáébredés” óta folyó „fajvédelmi” politikának. Most már tisztán áll a közvélemény előtt, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádja hogyan készüli föltámasztani és folytatni az orgoványi, izsáki, siófoki gyilkos napokat, hogyan akarta megint a többszörös gyilkos brigádjával vérbe borítani, fölforgatni az országot. A kecskeméti brigádvezér parancsnoksága alatt szervezett újabb fehér terrorszövetség folytatása és újabb kreációja volt annak a terrorista szervezetnek, amely annak idején gyilkolt, fosztogatott, rabolt „nemzeti” jelszavak cégére alatt. Főparancsnokságuk,

parancsnokságuk, szolgálati szabályzatuk volt ezeknek az ébredő banditáknak, akik fegyveres csapatokkal akartak a főváros ellen vonulni, hogy megteremtsék a fehér diktatúrát. A vezérük ki lett volna más, mint Héjjas Iván, a kecskeméti, orgoványi, lajosmizsei, izsáki és ki tudja hány és hányszoros gyilkosságok fölbujtója és szellemi irányítója?

Azt is megállapították, hogy az Alföldi Brigád szoros összeköttetésben állott és együtt dolgozott az úgynevezett „Kettőskereszt Vérszövetség”-gel, amelynek szintén „hervadhatatlan érdemei” vannak a „fajvédelmi” politika megteremtésében. A kép mind szélesebben és sötétebben bontakozik ki, amely mögött fölvigyorog a kurzus ijesztő ábrázata. Kórkép ez, amelyről már kezd oszlani a homály, amely mögött négy esztendő véres rémségei, borzalmai húzódnak meg...

A szentesi brigád

Pénteken délután a csongrádi bombamerénylet és az Alföldi Brigád nyomozásának vezetői Szegeden tanácskozást tartottak, amelyen véglegesen megszövegezték a másodszor megindított rendőri nyomozás jegyzőkönyvét. Pénteken véglegesen tisztázták Kiss Jenő Gábor¹²⁹ szerepét az Alföldi Brigád megszervezésében. Megállapították, hogy az Alföldi Brigád szervezését a múlt év “novemberében kezdte meg

¹²⁹ Helyesen: Kiss Gábor Jenő.

Héjjas Iván és ennek a szervezetnek egyik főexponense volt Kiss Jenő Gábor, aki gyakran járt Kecskemétre Héjjas Ivánhoz utasításokért, valamint a budapesti főparancsnoksághoz. A csongrádi mozgalmat is eleinte Kiss Jenő Gábor irányította, és csak később vált külön a két csoport. Az Alföldi Brigádba beszervezett emberekkel esküt tétettek, és teljesen katonai alapon történt a beosztásuk. A brigád tagjai üléseket tartottak, térképeket készítettek és katonai gyakorlatokat tartottak. Mindezekre az utasítást Héjjas Ivántól és a budapesti központi parancsnokságtól kapták. 1923. december végén a csongrádiak értesítést kaptak Héjjas Ivántól, hogy december 2-án éjszaka az Alföldi Brigád megkapja a fölszerelést és a fegyvereket. Erre a társaság kivonult a határba, és várták a fegyverszállítmány megérkezését, ami azonban elmaradt. Ehelyett levelet kaptak Héjjas Ivántól, amelyben értesíti őket, hogy dolgozzanak tovább, a fegyvereket néhány nap múlva megkapják. Megállapították azt is, hogy Kiss Jenő Gábor Szentesen az ébredő brigád tagjaival fegyveres gyakorlatokat is tartott. Erre a célra a fegyvereket a szentesi csendőrségtől kapta.

Kiss lakásán megtalálták Csongrád megye térképét, amelyen az Alföldi Brigád szervezetének kerületi beosztása volt föltüntetve.

A „Kettős Vérszövetség”

Kissnél találtak egy jegyzőkönyvet, amely titkosírással volt írva. Eleinte nem volt hajlandó semmit sem elárulni erről

a jegyzőkönyvről, Lehrer gyógyszerész és a többi gyanúsítottak vallomása alapján azonban rövidesen kiderült, hogy miről volt szó. A jegyzőkönyvön is többször fordult elő a „K. K. V.” jelzés, és a gyanúsítottak is gyakran emlegették a „K. K. V.”-t. Megállapították, hogy az úgynevezett Kettőskereszt Vérszövetségről volt szó, amely már több ízben szerepelt a különböző bombamerényletek, atrocitások, államcsínyek és hasonló „fajvédelmi” akciók alkalmával. Pénteken a nyomozó hatóságok megállapították, hogy Nagy János volt főhadnagy, a szentesi ébredők titkára és az ottani nemzeti munkavédelmi osztag parancsnoka volt Kiss Jenő Gábornak a segítőtársa a szervezkedésben. A kihallgatások alkalmával szóba került a Kettőskereszt Vérszövetséggel kapcsolatban Tilrice ezredes is, akinek szintén tevékeny része volt az Alföldi Brigád szervezésében. Pénteken tisztázták azt is, hogy miképpen jutott Kiss Jenő Gábor a szentesi brigád katonai gyakorlatánál használt csendőrégi fegyverekhez. Eszerint a fegyvereket Purger József csendőr tiszthelyettes közbenjárására adta ki a szentesi csendőrség az Alföldi Brigádnak. Purger csendőr tiszthelyettes egyébként szintén tevékeny részt vett az Alföldi Brigád megszervezésében és a „Kettőskereszt Vérszövetség” működésében.

Pénteken délután Sággy Jánost, Héjjas csongrádi szolgálatvezetőjét is átszállították a rendőrségről a szegedi

törvényszék fogházába, és kihirdették előtte a letartóztatást.

Rendőri jelentés az Alföldi Brigádról

A szegedi rendőrség az Alföldi Brigád szervezkedésére vonatkozóan a következő jelentést adta ki: „A szervezkedést Héjjas Iván és környezete irányította. A Brigádnak egyedüli célja államcsíny elkövetése volt. A Brigád szervezkedése Csongrád környékén teljesen befejeződött és a készen álló osztagok várták a fővárosból a jeladást, amikor megkezdték volna forradalmukat. Kikiáltották volna az Alföldi Brigád katonai diktatúráját, amelynek vezére Héjjas Iván lett volna. Fegyveres csapatok bevonultak volna a fővárosba, hogy átvegyék a hatalmat és elkeressék a mai kormányt, és a fajvédő kabinetet jelentették volna ki a hatalom birtokosának. Azonnal hozzáfogtak volna programjuk megvalósításához és teljes szigorral, Héjjas Iván főparancsnok vezetésével, ha szükségesnek látják, fegyveres segédlettel a társadalom átalakítására megtették volna a szükséges intézkedéseket. A Brigádnak kész miniszteri listája volt, és minden tárcát fajvédő képviselővel töltöttek volna be. Szó volt arról is, hogy a főparancsnok átveszi a hadügyminiszteri tárcát. A katonai diktatúra nem ismerte volna el a magyar parlamentet sem, letartóztattak volna minden ellenzéki képviselőt, és már gyökerében fojtottak volna el minden esetleges megmozdulást. Héjjas Iván korlátlan ura lett volna az országnak. A szembesítéskor kiderült, hogy az

Alföldi Brigád már régen készülődött.” A csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban kiderített tények – amint a rendőrségen mondják – szükségessé tették, hogy Héjjas Ivánt megint kihallgassák. Ebből a célból megidézik a főkapitányságra.

Magyarország, 1924. január 20.

**A VÖRÖS SZÁZAD PARANCSNOKSÁGÁTÓL A
CSONGRÁDI BOMBÁIG
RÖVID FILM PIROSKA JÁNOS MÚLTJÁBÓL**

(A Magyarország tudósítójától.) A csongrádi bombamerénylet ügyében a vizsgálatot már teljesen befejezték. A merénylet minden részletét kétségtelenül tisztázták, a vádhatóság előtt tisztán áll valamennyi vádlott szerepe. A tettesek töredelmes beismerő vallomást tettek, csupán Piroska János nyugalmazott főhadnagy, a merénylet értelmi szerzője, tagad még mindig állhatatosan. Piroska ártatlannak igyekszik magát feltüntetni, mint aki semmiről nem tudott, bűntársai azonban rávallanak, egyöntetűen ezt vallják, hogy ő gondolta ki a gonosztettet s a bálterembe dobott kézigránát is tőle származik,

Piroska János múltja

Utána kutattak és megállapították, hogy a fehérhadvezér annakidején – vörös századparancsnok volt. A proletárdiktatúra kitörése után Piroska a szeged-felsőtanyai direktórium szolgálatába lépett és századparancsnoki rangot kapott a vöröshadseregben. Működési köre Csongrádtól Vásárhelyig terjedt, mindenütt burzsujok után szaglászott, s ha egy a kezébe került, jaj volt annak. Kíméletlen volt a vörösökkel nem szimpatizáló polgárokkal szemben, bánásmódján még az

elszánt munkássorsból való kommunisták is megbotránkoztak. Állandóan sarkantyú pörgött a csizmája sarkán, a sapkájára nagy vörös - gombot tűzött, kedvenc játékszere volt a bikacsök, amellyel gyakran megsuhintotta az eléje került embereket. Peták földbirtokos fiát például véresre verte. A vöröshadseregnek a románokkal való harcaiban nem kívánt részt venni Piroska János, a front mögött végezte szereplését, védtelen polgárokkal szemben igyekezett bátorságot mutatni. Amikor aztán fordult az idők járása és a szegedi határban feltűnedeztek a fehér csapatok, Piroska János főhadnagy, vörös századparacsnok önként jelentkezett a fehér alakulatoknál, szolgálatait ugyanúgy felajánlotta, mint a vörösöknek azelőtt. Első dolga volt, hogy volt vörös bajtársait a fehérek kezére juttatta. Jól ismert mindenkit, hiszen közöttük élt és emiatt is fogadták szívesen jelentkezését az ellenforradalmi csapatok. Elfogatta Selmeczi István dr. csongrádi ügyvédet, aki a vörösöknél zászlóaljparancsnoka volt. Selmeczi ügyvéd, aki orosz fogságból tért haza, Piroskával ellentétben nem a tanyákon garázdálkodott, hanem zászlóalja élén a románok ellen harcolt. Selmeczit elfogatásakor súlyosan bántalmazták, s aki legjobban kínozták, az — Piroska János volt. Sarkantyús csizmájával rugdalta fejét, a földön fetregő ügyvédnek, aki életveszélyes sérüléseket szenvedett. Piroska János később átvonult Dunántúlra, ahol tevékeny részt vett az atrocitásokban, amíg aztán most eljutott a csongrádi

bombamerényletig, amely változatos pályafutásának valószínűleg a végét jelenti.

Népszava, 1924. február 5.

ULAIN ELVÁLLALTA A CSONGRÁDI BOMBABANDITÁK VEZÉRÉNEK VÉDELME

Nemrégén hírt adtunk arról, hogy Ulain Ferenc, az intranzigencia egyik legvállalkozóbb szellemű tagja, Hitler legkedvesebb magyar barátja, elvállalja a csongrádi bombabanditák védelmét. Most szegedi jelentés arról ad hírt, hogy szombaton Ulain Ferenc a bombások egyik védőjével fölkereste a szegedi ügyészség elnökét és engedélyt kért tőle, hogy Piroska Jánossal beszélhessen. Tudvalevő, hogy Piroska János egyik főszervezője volt a csongrádi gyilkolásnak, ő volt a gyilkos ébredőtársaság szellemi vezére, az ő lakásán beszéltek meg a merénylet elkövetésének részleteit és ő adta át a bombát, amellyel a merényletet elkövették. Ulain vasárnap valóban fölkereste Piroska Jánost a szegedi Csillagbörtönben és hosszasan beszélt vele. A beszélgetésnek – állítólag – az lett a vége, hogy Ulain elvállalta Piroska János védelmét. Ulain egyébként kijelentette, amikor a beszélgetési engedélyt kérte, hogy Piroska Jánossal régóta ismeretségben és jóbarátságban van. Miután Ulain politikai mentalitása nagyon közel áll Piroskáék „intranzigens” fölfogásához, ez esetben valóban Ulainra szabott védelemről lesz szó.

Pécsi Lapok, 1924. március 29.

PIROSKÁÉK ELHAGYTÁK A CSILLAGBÖRTÖNT

Szeged, március 28. A vádtanács tudvalevőleg elrendelte, hogy Piroska János és Piroska Györgyöt 300 hold földnek és egy háznak óvadékkal való felajánlása ellenében szabadon bocsássák. Minthogy Piroskáéknak csak 180 hold földjük van, védőjük, Széchenyi István szegedi ügyvéd a napokban Csongrádra utazott, ahol a csongrádi ébredők szerdán estig óvadékkal való bekebelezés céljából felajánlották a hiányzó 120 hold földet. Széchenyi István ügyvéd ma délelőtt benyújtotta a szegedi vádtanácsnál Piroska testvérek atyja házának és 300 hold földre vonatkozó telekkönyvi bekebelezéséről szóló bírósági végzést, mire a vádtanács soron kívül elintézte az ügyet. Ma délelőtt értesítette a vádtanács az ügyvédet Piroskáék szabadlára helyezéséről, akik délután órákor már el is hagyták a Csillagbörtönt és Csongrádra utaztak.

Világ, 1924. március 29.

CSONGRÁDI ÜNNEP

A kormánynak meg kell akadályoznia a lelkek megmérgezését és meg kell hiúsítania az újabb bűncselekmények lehetőségét, ha pedig nem az, akkor valóban el kell ismernünk, hogy az új Magyarország fölépítésének módja a Piroska fivérek gyakorlati programja, nem pedig az, amely most a nemzetgyűlés előtt van, és amelyet népszövetségi szakértők meghallgatásával csináltak meg. Végre is vannak kérdések, amelyeket egyszer el kell intézni, el kell intézni nyíltan, őszinte szavakkal, el kell intézni határozottan, mert meg kell nyugodniuk a lelkeknek és tudomásul kell venniük: mi a helyzet és mik az ország kormányzásának céljai és módszerei. A csongrádi ünnepet nem lehet jelentéktelen ténynek tekinteni, amint nem volt jelentéktelen a karácsonyesti bombamerénylet sem: kijegecesedései ezek annak a módszernek, amely a választásokon Ily Lászlóékkal paktált, és amely az ébredők választási főhaditanyájául jelölte ki a miniszterelnökség egyik szobáját. Vagy a Piroska fivérek politikájának lehet érvényesülni, vagy pedig az igazi szanálásnak: de választani kell a kettő között, őszintén és a lelkiismeret szavára hallgatva, választani kell. Még egy tény van, még egy igazság, amelyet halkan és csendesen, de mégis csak el kell

mondani: ha gyilkosok szabadon járhatnak, akkor szaporodhatnak a gyilkosságok.

Népszava, 1924. március 30.

INTERPELLÁCIÓK

A következő interpellációt intézi Fábíán Béla az igazságügy-miniszterhez:

Van-e tudomása az igazságügy-miniszternek arról, hogy Piroska János nyugalmazott főhadnagyot és Piroska Györgyöt a szegedi törvényszék vádtanácsa, illetően az Ítéltábla 300 hold föld és egy ház kaució ellenében szabadlábra helyezte? Megjegyzendő, Piroskáéknak csupán 120 hold földjük volt, a többi földet a csongrádi ébredők adták össze direkt e célra.

Van-e tudomása az igazságügyminiszternek arról, hogy a csongrádi bombamerényletek ügyében az eltussolás jelei mutatkoznak és Csongrádon terrorisztikus eszközökkel kényszerítik a tanukat tanúvallomásaik visszavonására?

Van-e tudomása az igazságügyminiszternek arról, hogy a szegedi Csillag-börtönből kiszabadult Piroska testvéreket lármás tüntetéssel fogadták és fölszólították őket, hogy haladjanak „a megkezdett úton, a keresztény Magyarország fölépítésére”?

Van-e tudomása az igazságügyminiszternek arról, hogy a Huszár Csaba szigetvári orvos és társai ellen folyamatban volt bűnügyben a törvényszéki tárgyaláson olyan jelenségek merültek föl, amelyek megismétlése nem áll az igazságszolgáltatás érdekében?

Tud-e arról a miniszter, hogy a kecskeméti törvényszék elnöke, akinek vezetése alatt álló törvényszéken bűnügyek vannak folyamatban Francia Kiss Mihály ellen, megjelenésével demonstrált Francia Kiss egyik családi ünnepélyért?

Hajlandó-e gondoskodni a miniszter arról, hogy az elkövetett gyilkosságok ne csak kinyomoztassanak, hanem a gyilkosok büntetésüket el is vegyék? Ha igen, milyen eszközöket kíván alkalmazni az igazságügyminiszter az igazságszolgáltatás pártatlansága, objektivitása és az igazságszolgáltatás rendes menetének biztosítása érdekében? Ezután Pesthy igazságügyminiszter¹³⁰ válaszolt az interpellációra. Állami élet – mondotta az igazságügyminiszter – csak erkölcsi alapon, a jog, törvény és igazság alapjain lehetséges. Ez a hit hozta az igazságügyminiszteri székbe és csak addig marad itt, amíg úgy látja, hogy ennek eleget tehet. (Nagy Ernő: „No, akkor nem soká tetszik maradni!”) Ami az interpelláló kérdéseit illeti, Piroskáék szabadlábra helyezése ügyében azt feleli, hogy ez a bűnügy anyagi részéhez tartozik. Ezt nem ismeri, de betekintést fog szerezni és legfőbb fölügyeleti jogával élve, a bírósági függetlenséget szem előtt tartva, az erkölcsnek és törvénynek megfelelően fog intézkedni. A csongrádi tanuk terrorizálásairól nincs tudomása, az interpelláló is csak egy esetet mondott el. A fogházakban lévő foglyok kezelését fogházzabályok szabályozzák.

¹³⁰ A forrás Pesthy Pál igazságügyminiszterre utal.

Vizsgálat tárgyává teszi, hogy ezeket megsértették-e és ha igen, megteszi a szükséges megtorló intézkedéseket. A csongrádi tüntetésben, amellyel Piroskáékat fogadták, a büntett földicsérését látja és már délelőtt megtette az intézkedést az eljárás megindítására. A kaposvári törvényszéki elnök eljárásáról nincs tudomása, de betekintést szerez majd az iratokba és ha a bíróság pártatlanságának meg nem felelő jelenségeket lát ott, megindítja a fegyelmi eljárást. Ami a kecskeméti törvényszék elnökének Francia Kiss Mihálynál tett látogatását illeti, kijelenti, hogy azt nem helyesli. A bíróság tagjainak „nem illik” megjelenni olyan embernek az ügyében, aki bármiféle ügyben vádlott. (Esztergályos János: „...Isten vele, bíró!”) Ha ez megtörtént, megtesz mindent, hogy ez reparáltassék. Arra a kérdésre, hogy intézkedni akar-e arra nézve, hogy a gyilkosok elnyerjék büntetésüket, kijelenti, hogy esküt tett arra, hogy a törvényt megtartja és megtartatja. Ebből kifolyóan minden rendelkezésére álló eszközzel azon lesz, hogy mindenki, aki a törvény ellen cselekszik és vét, elnyerje méltó büntetését. Kéri, válaszának tudomásulvételét. Fábián Béla, valamint a többség a választ tudomásul vette. Ezzel az ülés este 1/2 9 órakor véget ért.

**SHVOY KÁLMÁN TÁBORNOK EMLÉKIRATA
NAPLÓBEJEGYZÉSEI A CSONGRÁDI
MERÉNYLŐK ÜGYÉVEL KAPCSOLATBAN
1923. JANUÁR 1. / 1924. MÁRCIUS 25. / 1924.
SZEPTEMBER 27.**

Az év vége felé újabb két eset izgatta a kedélyeket. A határon elfogták Ulain képviselőt társaival, amint Nürnbergbe vagy Münchenbe akart utazni, s egy szerződést vitt magával, mely szerint a bajor nemzetiszocialisták segítségükre jönnek, puccsot csinálnak, eltávolítják a kormányt, és átveszik a hatalmat fajvédő programmal. Ulaint letartóztatták, később szabadon bocsátották, végül 1 hónap 14 nap államfogházra ítélték. A másik a csongrádi bombamerénylet volt, amikor is Csongrádon december 26-án a Magyar Király Szállóba, mely tele volt táncolókkal, bombát dobtak, mely sokakat megölt. Gyanú volt, hogy a merénylet Héjjassal állt összefüggésben, ébredő magyar mű. Héjjas emberei voltak a tettesek, de Héjjas nem tudott róla. A tetteseket elfogták, de rövid idő múlva szabadlábra helyezték őket. Egy Piroska nevű alak műve volt az egész.

[...]

1924. március 25.

Piroskáékat 300 millió korona kaucióért szabadlábra helyezték.

A titkos egyletekre vonatkozó kormányrendelet megjelent. Ezek szerint a tisztek bejelentették az EX-nek, hogy kilépnek, s erre aláírták a becsületszóra való

kijelentést, hogy nem tagjai titkos társaságnak. Micsoda aljas kettős játék, képmutatás, mikor a titkos társaság tovább fennmaradt, csak kapott egy fedő, nyílt társasági szabályt.

Az Alföldi Brigád kötelékei is átmentek a Kettőskereszt Vérszövetség szervezetébe. Ki tudja, mennyi gyilkos is ment velük. Ezen szervezetek a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter tudtával voltak.

[...]

1924. január 1.

A csongrádi bombamerénylet tetteseit Szegedre hozták, és pedig Sági, Sinkó és Lászlót. Ez utóbbi volt a dobó. A két Piroska közül csak az egyiket, Györgyöt hozták Szegedre, miután Jánost, mint főhadnagyot, nem lehetett a polgári fogházba hozni.

[...]

1924. szeptember 27.

A csongrádi bombamerénylőket Fuchs Gyula felmentette. Felmentő ítélet. A merénylők először mindent bevallotta. Szegedről a rendőrök, Borbola, Wéber mindent kinyomoztak, Pestről Diószeghy miniszteri tanácsos is

lent volt. Mindent felderítettek, gyanúsítottak mindent bevallottak. Tárgyalásnál kiderült, később mindent visszavontak, s azt állították, hogy verték őket, azért vallottak. Erre felmentették őket. Feltűnő ítélet, kétségtelen, hogy politikum játszott bele, és egy irányított ítélet volt!

Az Újság, 1924. április 3.

**CSALÁDI KÖRBEN FOGADTÁK
CSONGRÁDON PIROSKÁÉKAT
SZEGEDRŐL JELENTI TELEFONON AZ
ÚJSÁG TUDÓSÍTÓJA.**

Ismeretes, hogy a szegedi törvényszék vádtanácsának határozata és a tábla jóváhagyása után a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban egyrészt három rendbeli gyilkosságban bűnsegédi bűnrészességgel, másrészt pedig huszonnégy rendbeli gyilkosságra való szövetkezéssel vádolt Piroška János nyugalmazott főhadnagy és Piroška György csütörtök délből szabadlábra került. Piroskáék ügyvédjük társaságában hagyták el a szegedi Csillagbörtön fogdáját és a szegedi Royal Szállóban vettek ki szobát, majd az első dolguk az volt, hogy este végignézték a szegedi Városi Színházban a *Balga szűz* előadását.

Már a szabadlábra helyezés napján hangoztatták Szegeden az ébredő körökben, hogy pénteken délután ünnepélyes fogadtatásban fogják részesíteni a csongrádi ébredők a kiszabadult Piroška fivéreket. A színházban is suttoglak erről a hírről és a közönség a legnagyobb megütközéssel hallotta ezeket az itt-ott elhangzó kijelentéseket. Pénteken reggel azután Piroskáék a harmadik Piroška fivérrel együtt Csongrádra utaztak, ahol a kiszabadult foglyokat ünnepléssel fogadták.

Ebben az ügyben interpellált Fábián Béla a nemzetgyűlésen és Pesthy Pál igazságügyminiszter, válaszában kijelentette, hogy vizsgálatot indít. A vizsgálat megindítására a felhatalmazás a szegedi főügyészséghez tegnap este érkezett meg. A főügyész azonnal intézkedett, hogy ma reggel megfelelő számú tagból álló hivatalos bizottság szálljon ki Csongrádra a legszigorúbb vizsgálat lefolytatására.

Azok utaztak le Csongrádra, akik egyrészt jól ismerik a várost, másrészt pedig a bombamerénylet ügyében is részt vettek a nyomozásban, így elsősorban azok a detektívek utaztak el, akik decemberben a véres bombamerénylet ügyében nyomoztak, valamint. Zombory János vizsgálóbíró is, aki kezdettől fogva a bombamerénylet ügyét vezette. Azonnal hozzá láttak annak megállapításához, hogy tulajdonképpen milyen ünneplés volt az, amelyben Piroskáék pénteken délután megérkezésük alkalmával részesítették.

Elsősorban az állomáson tájékozódtak és már itt megállapították azt, hogy túlzottaknak mondhatók azok a hírek, mintha nagyobb számú ébredő csoport lett volna kint az állomáson. Annyi tény, hogy pénteken délután már egy óra körül megjelentek a Piroska-család tagjai, majd egymásután eljöttek Piroskáék ismert barátai, akik természetesen mind tagjai az Ébredő Magyarok Egyesülete csongrádi szervezetének. Kínos feltűnést keltett az állomáson az, hogy Forgó Ferencet is ott látták, akit a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban, mint

bűnsegédi bűnrészt vádolt még az ügyészség. Kisebb csoportban beszélgetve várták a vonat érkezését, de semmi olyasmit nem lehetett sejteni, mintha tüntetésre készülének. Teljesen csendben viselkedtek, amíg a vonat 2 óra tájban befutott az állomásra. Pontosan nem lehetett megállapítani, hogy hányan voltak az állomáson, de a bizottság véleménye szerint a Piroskáék fogadására megjelentek száma nem igen haladta meg a huszonötöt.

Amikor Piroskáék leszállnak a vonatról, ez a huszonöt főnyi csoport körülvette őket. Halk éljenzés hallatszott, amire a vonalból leszállt szegedi és félegyházi utasok is kíváncsiságból Piroskáék körül sereglettek és a bizottság jelentése szerint innét magyarázható az, hogy az állomás személyzete, valamint a közvetlen szemtanuk is az első pillanatban azt gondolták, hogy száz-százötven tagú ébredő csoport ünnepli Piroskáékat. A bizottság megállapította azt is, hogy az éljenzés nem Piroskáék elkövetett bűncselekményére vonatkozott, hanem csupán az öröm kifejezés akart lenni, hogy ismét hazaérkeztek a Piroska-fivérek. Formális szónoklat nem hangzott el az állomáson, csupán: – Isten hozott, János! – és hasonló köszöntések voltak.

A szegedi bizottság azt is megállapította, hogy még pénteken délután először Piroskáék házánál, majd a csongrádi Kaszanicky-féle vendéglőben baráti összejövetelt tartottak a csongrádi ébredők, amely természetesen Piroskáék ünneplését célozta. Ezen az összejövetelen mintegy harmincötén voltak jelen, köztük

a Pirooska-osalád tagjai, valamint Pirooskákék csongrádi barátai. Formális szónoklat itt sem hangzott el. Pirooska, János mondott csupán egy, igen furcsa szónoklatot, melyben Kossuth Lajoshoz hasonlította magát.

A bizottság a hivatalos vizsgálat alkalmával megállapította, hogy ez az összejövetel sem nevezhető büntett feldicsérésének, miután a csongrádi barátok csupán annak az örömknek adtak kifejezési, hogy ismét közöttük vannak a Pirooska-fivérek. A bizottság a délutáni órákban már be is fejezte munkáját és megállapította, hogy ez alkalommal nincs szó, a büntetőtörvénykönyv 174. szakaszának első bekezdésében meghatározott büntévők vagy büntett feldicséréséről, hanem csupán baráti ünneplésről volt szó.

Este nyolc órakor érkezett vissza a bizottság. Amint értesülünk, holnap elkészítik a részletes jelentést, amelyben az igazságügyminiszternek beszámolnak arról, hogy eljárást nem indítanak az állomási jelenet, valamint a vendéglői összejövetel résztvevői ellen, egyrészt mert itt büntett feldicsérését nem látják, másrészt pedig azt sem lehetett megállapítani, hogy ha mondott is valaki beszédet, mi volt annak tartalma és ki mondta.

Az Est, 1924. szeptember 10.

PIROSKÁÉK VÉRESRE VERTEK EGY BÉKÉS CSONGRÁDI HÁZASPÁRT

Hétfőn este Csongrádon ismét olyan eset történt, amely felháborítóan bizonyítja be, hogy némelyek még mindig nem nyugszanak bele abba, hogy Magyarországon helyreállt a törvényes nyugalom és úgy tesznek, mintha még mindig ráborulna a magyar életre az egyéni akcióknak, kilengéseknek és merényleteknek az a szomorú, nyomasztó levegője, amelyet nem is olyan régen, de reméljük, végérvényesen sikerült kiszellőztetni. Az eset hősei a csongrádi bombamerénylet elkövetésével súlyosan gyanúsított Piroska fivérek, akik óvadék ellenében nemrégiben kerültek szabadlábra és most várják, hogy ügyük főtárgyalásra kerüljön. Úgy látszik azonban, hogy ez egyáltalában nem zavarja őket abban, hogy békés polgárokat terrorizáljanak és Csongrád város békéjét, amely éppen az ő ténykedéseik nyomán csak nagy nehezen állott helyre, ismét felborítsák. Lusztig Jakab csongrádi pékmester köztisztviselőként álló ember az egész városban. Hétfőn este feleségével együtt látogatóban volt egy ismerős családnál és nyolc óra tájban a csongrádi főúton, a Kossuth Ferenc utcán tért haza lakására, amely a Szép utca és Szőlőhegyi utca sarkán van. A Kossuth Ferenc utcán egy helyen három férfi beszélgetett, még pedig úgy, hogy elzárták a járdán a közlekedést. Lusztig Jakab

elengedte felesége kezét, akivel idáig karonfogva jött, megérintette az egyik úr vállát, és ezzel a szóval: Szabad? – utat kért. A férfiak utat is engedtek nekik és csak mikor már öt-hat lépésnyire eltávoztak a csoporttól, szóltak utánuk:

– Ez a piszok, büdös zsidó, még lökdös bennünket! Lusztig felesége, aki ekkor a társaságban felismerte Piroska Jánost, Piroska Györgyöt, míg a harmadik úr kilétét nem tudta megállapítani, visszafordult és felindultan reflektált a sértésre. Erre hozzájuk ugrott a két, Piroska-fiú, ismételték a sértéseket, míg a Piroskáék társaságában lévő harmadik férfi távolabb maradt. Az utcán ekkor nagyon sokan jártak és az esetnek közvetlen folytatása nem lett. A két Piroska-fiú azonban nem érte be az ügy ilyen befejezésével. Lusztigné az összeszólalkozás során ugyanis azt mondotta, hogy: – Nem félek! Mire az egyik Piroska-fiú ezzel válaszolt:

– Ne itt hengej, hanem gyere arra, ahol nem lesznek annyian ! Piroska fiúk ekkor elhagyták a főutcat és valamelyik mellékutcán át befordultak a Szép utcába, mert tudták, hogy Lusztigéknak arra kell hazafelé menniük. A Zsinór utca sarkán állottak lesben. A Zsinór utca sarkától kezdve a két Piroska-fiú és az a harmadik férfi, aki előbb is velük volt és szürke kabátot hordott Lusztigék nyomába szegődött és állandóan ezt mormogták utánuk: – Büdös zsidó, büdös zsidó! – Lusztigné erre visszafordult és így szólt: – Tessék minket békében hagyni! –Az egyik Piroska-fiú erre így válaszolt: – Arra megyünk mi is, amerre

akarunk!

A szóváltás után Lusztigék két ismerősükkel találkoztak, és abban a hitben mentek hazafelé, hogy több bajuk már nem lesz Piroskáékkal, mivel azok elmaradtak mögülük. A Szép utca 42-es számú ház előtt azonban a sötétben ismét szembekerültek a Piroska fiúkkal. Lusztigné, aki Gál Rozál nevű ismerősével először találkozott a támadókkal, elébük állott és könyörgött, hogy ne bántsák őket, Piroskáék azonban félrelökték őket, rátámadtak Lusztigra, verekedés keletkezett, mert Lusztig, aki erős ember, védekezett a támadók ellen. Az asszony a verekedők közé állott és szét akarta őket választani, a Piroska fivérek ütései így őt is érték, és súlyos sérüléseket szenvedett. Az utca csöndjét a verekedés felverte, Lusztigék kiabálta: – Gyilkosok! A Piroskáék gyilkolnak! – Erre a környékbeli házakból előrohantak az ott lakók, és Piroskáék gyors léptekkel eltávoztak a verekedés színhelyéről. Az orvosi láttelelet szerint, amelyet ugyanaz nap este vettek fel, Lusztig Jakabné homlokának jobbfelén a hajas résznél kezdődőleg ferdén le és kifelé futó három centiméter hosszú, csontig hatoló, kevésbé tátongó, erősen vérző seb van, bal kezének középső ujjá fölött véraláfutás, az ízület környéke pedig erősen dagadt és fájdalmas. Lusztig Jakab bal alsó karjának feszítő felületén, az alsó harmadban jókora daganat és fájdalmasság tapasztalható. Az orvosi láttelelet szerint a leírt sérülések közvetlenül a láttelelet felvétele előtt történtek, a sérüléseket okozó tárgy nehéz, kemény bot, vagy fémtárgy lehetett, amire a

homlokon levő seb szélének zúzódott, de mégis elég sima felületéből lehet következtetni. A gyógyulás tartama, tekintve az ízület megsérülését, pontosan meg nem állapítható, de valószínűleg nyolc napon túl terjed.

Szeged, 1924. szeptember 26.

DR. SZÉCHENYI VÉDŐBESZÉDE

A délutáni ülésen az elnök felszólítására elsőnek dr. Széchenyi István mondotta el védőbeszédét. Elmondotta, hogy amikor a kommunizmus megbukott, Piroska János főhadnagy volt az, aki Csongrádon újjászervezte a csendőrséget. Ebben nemcsak keresztény, hanem néhány zsidó is szolgált, köztük Kalmár Zoltán ügyvéd. Piroska, mint a csendőralakulás parancsnoka, egyszer éjjel megvizsgálta a karhatalmat. Kalmár ügyvédet, mint ügyeletes csendőrt a letartóztatott kommunistákkal való kártyázás közben találta. Ezután eltávolította Kalmárt és több zsidó társát a karhatalomból. A bombapör alapja tulajdonképp itt kezdődött, nem pedig akkor, amikor a bomba robbant. A nyomozás nem eredményezett semmit addig, amíg meg nem érkezett Diószeghy tanácsos, jelenti ki ezután Széchenyi. Heller és Barna csongrádi zsidó lakosok jelölték meg a nyomozás irányát, és ezek után ment a rendőrség is. Ezután Zombory János vizsgálóbíróról beszél, aki szerint csupán a presztízsét védte vallomásával.

Pesti Napló, 1924. szeptember 26.

DR. SZÉCSÉNYI ISTVÁN VÉDŐBESZÉDE

Azzal kezdi, hogy Piroska János a proletárdiktatúra bukása után Csongrádon újjá szervezte a csendőrséget, tartalékos tisztekből és másokból. Ebben a csendőrségben nemcsak keresztények, de zsidók is voltak. Amikor – úgymond – a fehér uralom törvényesen szankcionáltatott, akkor is fenntartották ezt a csendőrséget. Piroska János egy éjjel a tartalékos tiszt Kalmár ügyvédet a kommunizmus alatt kompromittált. Kalmárt a csendőrlaktanyában kártyázni látta. A zsidókat emiatt kizárták az önkéntes csendőrségből. Ezzel rakódott le ennek a pernek az alapja. Addig szó sem volt arról, hogy Piroskáék antiszemiták, zsidóüldözők. És ezzel megkezdődött a csongrádi keresztények és zsidók között az ellentét, amely végül is nagyon kiéleződött. Ilyen volt a hangulat, amikor karácsony másodnapjának éjszakáján a bombát bevágták a bálterembe. Még azon az éjszakán valaki bedobta a Piroska nevet a köztudatba és már azon az éjszakán csak arról beszélt mindenki, hogy a Piroska-testvérek és barátaik között kell keresni a gyilkosokat. Ránehezedett ez a közhiedelem az emberek agyára és másnap reggel már kezdtek összefogdosni az ébredővezéreket és az ébredők hírében álló csongrádiakat. Részletesen foglalkozik a védő azzal, hogy mennyivel rosszabb a helyzet ma, a személyes szabadság kérdése körül, mint volt valamikor. Beidézés,

kihallgatás és kellő mérlegelés helyett Piroskáékat egyenesen bevitték és megkezdik a kihallgatásukat, megkezdődött a léleknek és a testnek az a sanyargatása, amellyel alkalmassá váltak arra, hogy olyan dolgokat is bevalljanak, amit el nem követtek. Diószeghy János miniszteri tanácsost a perrendtartás értelmében, mint közigazgatási embert, nem lett, volna szabad a nyomozásba bekapcsolni, – magyaráztatja a védő. De nemcsak Diószeghy nem ismerte a perrendtartást, hanem az sem, aki őt kiküldte.

HU-MNL-OL-K 428-Napi Hírek-1924. 09. 25–26.

**A MAGYAR TÁVIRATI IRODA NAPI HÍREINEK
ÖSSZEFOGLALÓJA A CSONGRÁDI
BOMBAPER FŐTÁRGYALÁSÁNAK UTÓLSÓ
TÁRGYALÁSI ALKALMAIRÓL ÉS AZ
ÍTÉLETRŐL
1924. SZEPTEMBER 25–26.**

Szolnok, szeptember 24.

A csongrádi bombamerénylők pörének ma délutáni ülésen még az eddiginél is sokkal nagyobb érdeklődés közepette nyitotta meg az elnök $\frac{1}{2}$ 4 órakor. A teremben minden talpalatnyi hely megtölt hallgatóközönséggel, s a tárgyalás alatt szinte tűrhetetlen volt a hőség,

Az elnök felszólítására elsőnek Széchényi István védőügyvéd mondotta el védőbeszédét. Beszéde elején elmondotta, hogy amikor a kommunizmus megbukott, Piroska János főhadnagy volt az, aki Csongrádon újjászervezte a csendőrséget, s ebben nemcsak keresztények, hanem néhány zsidó is szolgált, közöttük Kalmár Zoltán ügyvéd. Piroska János a csendőralakulásnak továbbra is a parancsnoka, és amikor egyszer éjjel megvizsgálta a karhatalmat, Kalmár ügyvédet, mint ügyeletes csendőrt a letartóztatott kommunistákkal kártyázás közben találta, azután természetesen eltávolította Kalmárt és több zsidó társát a karhatalomból. A bombapör alapja tulajdonképpen itt kezdődött, nem

pedig akkor, amikor a bomba robbant. Eddig az időpontig nem mondták, hogy a Piroskák antiszemiták, de ettől a pillanattól kezdve, a csongrádi zsidóság mind jobban kiélezte a közötte, valamint a keresztények között lévő helyzetet.

A kommunizmus után a keresztények és a zsidók között éles ellentét fejlődött ki Csongrádon, úgy hogy amikor a bombamerénylet történt, valaki rögtön bedobta a köztudatba a Piroška nevet, s azért mert ezek ébredők, még ez éjjel sikerült közhangulattá tenni, hogy a merényletet csak az ébredő magyarok követhették el.

A nyomozásról beszél ezután, amely nem eredményezett semmit addig, míg meg nem érkezett Diószeghy tanácsos. A perrendtartás nem ismer oly intézkedést, mely szerint közigazgatási hatósági ember nyomozásba bekapcsolható legyen, még akkor sem, ha az illető miniszteri tisztviselő is. Igaz ugyan – mondja –, hogy a kiküldöttek nem ismerték a perrendtartást.

Ezután az akkor megjelent fővárosi lapok cikkeit ismertette annak igazolására, hogy a pesti lapok még a vallomások megtétele előtt megírták azt, hogy a vádlottak voltak a tettesek. A rendőri hivatalos jelentés azt is megállapította, hogy a merényletet a fajvédők képviselők lent járta idézte elő. Heller és Barna csongrádi zsidó lakosok jelölték meg a nyomozás irányát, ezután ment a rendőrség, s más nyomott egyáltalában nem követett, a pesti lapok már december 29-én megállapították, hogy a tett elkövetésével leginkább Bölönyi gyanúsítható, aki

híres dobó. December 30-án már megnevezik a tetteseket, s december 30-án az egyik lap már azt írja, hogy Bölönyi súlyos ellentmondásokba keveredik, holott ekkor még nem is vallott. Szerinte az újságok cikkeit Barnáék szuggerálták, akik a faji gyűlöletet szítják, mert Csongrádon nem a keresztények gyűlölik a zsidókat, hanem fordított a helyzet. Ezek a hírek a rendőrségnek is kellemetlenek voltak, s mikor megérkezett Diószeghy tanácsos, kiadták az utasítást arra, hogy a vallomásokat minden eszközzel ki kell szedni,

A vádlottak bántalmazásával foglalkozik ezután, s kijelenti, hogy a vádlottak ellen más bizonyíték nem volt s nincs is, mint a rendőrség előtt kikényszerített vallomások. Az, hogy kapszlit, bűzbombát ős tojásgránátot találtak, nem bizonyíték, mert ha a királyi ügyész bármely szolnoki házba elmegy, ahol katonaviselt ember lakik, találhat a harcterről hozott ős leszerelt gránátot, az tehát, hogy gránátot találtak nem komoly dolog, valamint az sem, hogy kapszlit leltek. Arra vonatkozólag, hogy miért csak márciusban vonták vissza vallomásukat a vádlottak, kijelenti, hogy Ságinak december 31-én megírt memoranduma azonnali visszavonást jelent. A többiek el voltak zárva, és hideg cellával, valamint rabruhába való öltöztetéssel sanyargatták őket, s a tanúk szerint is úgyszólván emberi roncok voltak, Amikor ő január 10-én először látta őket, szánalom volt rájuk. nézni.

Kihallgatásuknál is börtönőröknek kellett őket támogatni. Ezek után ne csodálkozzunk azon, ha a

vádoltak a vizsgálóbíró detektívnek nézték, hiszen amikor Csongrádon volt, akkor is detektívek közt tartózkodott. Nem hiszi, hogy akadna olyan ember, aki elhiszi, hogy néni sanyargatták a vádlottakat. Hogy reszketett itt – úgymond – a bíróság előtt Wéber Árpád rendőrkapitány, Borbolya Jenő tagadásával a megtestesült száanalom volt, amint a bíróság előtt vergődött. Posztós detektív és a többiek is körömszakadtáig tagadtak.

Ezután visszatért a csongrádi nyomozásra. Előadta, hogy amint Diószeghy megérkezik, összeütközésbe kerül a perrendtartással, Ságinak úri becsületszavára megígéri, hogy szabadlábra helyezi, ha vall. Ezt a január 3-iki pesti lapok is megírták. Diószeghy itt úgy adta elő ezt a tényt, hogy csak azután ígérte meg Ságinak a szabadlábra helyezést, amikor az már vallott. Ezzel szemben az igaz, amit már a lapok ekkor megírtak. Az éjjeli vallatásra vonatkozólag közli, hogy ezeknek kifárasztás volt a célja. E tekintetben rámutat a vallatás jegyzőkönyvekre. Már akkor írták a lapok, hogy a gyanúsítottakból avval szedték ki a beismerő vallomást, hogy éjjel folytonosan felrázták őket álmukból. Olyan tudatos visszaélés ez – mondja Széchenyi – a rendőrség kezébe adott hatalommal, ami felett nem hunyhat szemet a bíróság. Nem tudja elképzelni, hogy ezt a törvénysértést a bíróság szankcionálja. A bíróságnak védelmet kell nyújtani a hatóságok túlkapása ellen is. Amint elveszítjük hitünket, hogy van ilyen önvédelmi szervünk, amely mindenkivel szemben érvényre tudja juttatni az igazságot,

akkor senki sem érzi magát többé biztonságban. Akkor is kiverhetnek belőlünk mindent. Adják csak kezembe ezeket a nyomozókat, adják kezembe Diószeghyt, és meg fogom mutatni, hogy két óra leforgása alatt mindazt be fogja vallani, amit akarok, még azt is, hogy ő követte el a pesti bombamerényleteket. /Derűlség./

Ezután a vizsgálóbíró előtt tett vallomásokra tért át. A legnagyobb tisztelettel van a bíróság minden tagja iránt, de az ügy érdekében felhívja a törvényszék figyelmét a vizsgálóbíró vallomására. Zombory derék, jóra való ember, de nem bír természetével – mondja, – ha nem történik az, amit akar. Zombory vizsgálóbíró azt vallotta, hogy előtte csak Bölönyi panaszkodott bántalmazásról. Rögtön utána jegyzőkönyvvezetője, Skultéthy azt vallotta, hogy valamennyien panaszkodtak. Kinek van igaza? Azt hiszi, hogy az igazság a jegyzőkönyvvezetőnél van. Skultéthy részvételével négy embert hallgattak ki, de csak Bölönyi egészségügyi jegyzőkönyvében található panasz, holott a többiek is panaszkodtak. A vizsgálóbíró elismerte, hogy nem vett fel jegyzőkönyvet Piroska János és György szembesítéséről, amikor Piroska György visszavonta vallomását. Ilyen körülmények között mondják, hogy miért nem jelentkeztek visszavonásra? Nem vádolok senkit – úgymond – jegyzőkönyvhamisítással, de tény, hogy erről a fontos eseményről nem vettek fel jegyzőkönyvet. Mindezt Zombory vizsgálóbíró úr is elismerte. Ővele történik meg, hogy Piroska János nem írja alá a jegyzőkönyvet, mert nem tartalmazza a helyes

adatokat. Zombory azt mondotta, azért lökte ki Piroskát, mert azt mondotta neki, majd találkozunk még. Utána a fogházőr elmondja, hogy Piroska János ezt a kijelentését már az ajtón kívül mondotta. Ebből tehát kitűnik, hogy nem azért lökte ki, mert Piroska az említett kijelentést tette. A vizsgálóbíró presztízsét védi, amikor az ügyet takargatja, a fogházőrnek azonban nem kell szépítenie.

Megállapítja, hogy a beismerő vallomásokat teljesen joggal vonhatták vissza a vádlottak, s beismerésük nem képezheti marasztaló ítélet alapját. A vád szerint Piroska György azt mondta volna, „nem baj, ha robban a bomba, s leszakítja a padlót, s hús zsidó ott marad.” Elképzelhető-e, hogy ha ez így volt, akkor Fülöp ott marad az alatt a padló alatt, és Piroska György otthagyja a kávéházban öccsét és barátait? Az elnök is rámutatott arra, hogy a beismerő vallomások ellentmondók. Ha valóban azt mondták volna el, amit tettek, bizonyára egyformán mondták volna el. A hiba – úgymond – ott van, hogy kevés volt az idő, s a beléjük szuggerált rendőri vallomás tartalmaz több helyen ellentmondást.

Annyi bizonyítékkal szemben, mely itt van, bármily más perben elég volna annyit mondani: „tagadom”, és az ítélet felmentő lenne. Ez a per azonban a zsidóság pere a kereszténység ellen, azonos a tiszaezlári perrel, azzal a különbséggel, hogy a tiszaezlári perben még a főtárgyaláson is volt beismerő vallomások és tanú, aki a bűnösök mellett vallott, a vádlottakat mégis felmentették. Itt nincs egy vádlott sem, aki beismerő vallomást tett volna

a tárgyaláson, itt nincs terhelő vallomás ős beismerés. Barnáék terhelő vallomásán kívül nincs terhelő vallomás, a Csemegi utcában lakó asszony is azt vallotta, hogy nem a két vádlott szaladt a merénylet után, hanem másik két nagyobb ember.

Más vallomás szerint a túlsó oldalon is futott egy ember. Mindkét tanúnak igaza van, Négy bőrkabátos embert láttak a merénylet előtt, valószínűen ezek követték el a merényletet, Riegner zsidó vallású tanú is azt vallja, hogy egész estén át együtt volt Fülöppel, aki tehát nem lehetett kinn a bombatámadásnál. Minden vádlott alibijét szavahihető tanúk igazolták, s minden tanú a vádlottak mellett vallott. Csak a nyomozó köztisztviselő tanúk tagadtak, akik Diószeghytől lefelé egzisztenciájukat védték, mert visszaéltek a kezükbe adott hat alommal. Meggyőződése, ha mást küldtek volna ki, a szegedi rendőrség, mely komolyan fogja fel hivatását, megtalálta volna az igazi tetteseket. Diószeghynek az volt a fontos, hogy eredményt produkáljon, A nyomozók vallomásával szembeállítja Jung Róza szakácsnő vallomását, ki halálos betegen vallott Bölönyi kínzásáról. Jung Róza, mondja, bizonyára nem terhelte meg lelkiismeretét valótlán vallomással, mely egyezik különben is más vallomásokkal. Majd azzal foglalkozik, hogy a részegségnek avval a fokával, melyet a tanúk is bizonyítottak, képes lett volna-e a vézna és gyenge Sinkó a bombát bedobni? Szakértők mondták, hogy csak gyakorlott, nagy erejű és ügyességű ember dobhatta be a bombát. A gyenge Sinkóról nem

tételezhető fel, hogy úgy tudott volna bombát dobni, hogy az a magas ablak két üvegtábláját kitörje, és a szélellenzőn túl hat méterre essen a terem közepére. Ez lehetetlen Sinkó testi ereje mellett, akinek különben sohasem volt bomba a kezében. Nemcsak Sinkó, de egyik vádlott sem tudta volna a bombát úgy bedobni. A merénylet után nem ketten, hanem hárman szaladtak, s a rendőrség hibájából nem lehet tudni, hogy kik voltak ezek. Ha a bíróság mégis arra az álláspontra helyezkedik, hogy szankcionálja a kikényszerített vallomásokat, és marasztaló ítéletet hoz, a vádlottak mártírok lennének, akiknek soha oly tekintélye nem lenne, mint akkor, ha elítélik. Az országnak pedig nem mártírokra, hanem becsületesen dolgozó polgárookra van szüksége – fejezi be beszédét. Valamennyi vádlott felmentését kéri.

Az elnök Széchenyi dr. beszéde után az ülést öt percre felfüggesztette. Alig fejezte be az elnök szavait, erős taps zúgott fel a teremben.

Elnök /erélyesen rázva a csengőt/: Kiüríttetem az egész termet. A rendőrség jelentkezzék nálam.

A közönség lassan mozdul meg, mire az elnök visszajön és harsányan mondja: tessék gyorsabban elhagyni a termet, ez nem színház, itt nem lehet tapsolni.

Az elnök negyed hat órakor nyitja meg újból az ülést és figyelmezteti a hallgatóságot, hogy tetszésének vagy nemtetszésének nyilvánításától tartózkodjék, mert különben a termet kiürítetteti.

Ezután Ulain Ferenc dr. tartja meg védőbeszédét.

Ulain Ferenc dr. teljes csöndben kezdi meg beszédét. A beszéde elején azt mondja, hogy a királyi ügyész minden bizonyíték nélkül áll, mert a főtárgyaláson nem produkáltak bizonyítékokat a vádlottak ellen. A vádlottak beismerésére vonatkozó bizonyítékokra azt mondja, hogy ez szégyene a magyar igazságszolgáltatásnak. Ezután ő is az éjkszakai tanúkihallgatások kérdését fejtegeti. Beismeri, hogy bizonyos kényszereszközökre szükség van, azonban a bíróságnak bizonyosnak kell lennie abban, hogy az előtte fekvő vallomást nem súlyos atrocitásokkal vették ki a vádlottakból. A bíró lelkiismeretének érdeke, hogy a büntetőtörvénykönyv 135. szakasza alkalmaztassék. Ha csak két arcul ütésről lenne szó, és a bizonyítékok, alátámasztanak a beismerést, maga is azt mondaná, hogy a bírák hozzanak vádlottak terhére ítéletet. De a tárgyaláson olyan szégyenletes dolgok sültak ki, aminők a kommün alatt történtek. Más bizonyíték nincs, csak a kikényszerített vallomások, a bíróságnak pedig csak a bizonyítékok alapján szabad ítékeznie. Azután Ulain is a pesti lapokból mutatja ki, hogy még a vádlottak beismerő vallomása előtt, mint tettesektől írtak róluk, majd a bűzbomba és a gyutacsok dolgát fejtegeti, és azt mondja, hogy Fülöp beismerő vallomása szerint emberi ürülékkel töltötte meg a bűzbombát, szakértők azonban utóbb megállapították, hogy a bűzbomba sertésürüléket tartalmazott. Ebből arra következtet, hogy Fülöp nem tudhatta, mi van a dobozban. Lehetetlennek tartja, hogy Bölönyi a

bűzbombát, az igazi bombát és a harminc gyutacsot egész délután és este a kávéházban és a János-köszöntőkön magával hordozta volna. Ezek olyan nagy darabok, hogy okvetlenül elárulta volna velük magát. Itt bizonyos ellentmondásokra mutat rá, amelyek a rendőri jegyzőkönyvekben találhatók. Ezután kijelenti, hogy a védelem meggyőződésből áll a vádlottak mellett. Ha bíró volna, nem tudna nyugodtan marasztaló ítéletet hozni, annyi nyugtalanító dolog van az egész per anyagában. Kérdi Diószeghy miniszteri tanácsost, nem állított-e tudva valótlant, amikor esküvel erősítette meg azokat a tényállításokat, amelyeket megkockáztatott arról, hogy itt verések nem történtek, akkor, amikor úri becsületszóról volt szó. Borbolya rendőrtanácsosra is azt állítja, hogy tudva valótlant mondott és arra megesküdt. Ugyanez a Borbolya vállalkozott az emlékkönyv elkészítésére, és a gyűjtési akció élén állott. Zsidók közt gyűjtetett. Weisz gyógyszerész, amikor meghallotta, hogy a tárgyaláson azt mondták, három-három ilyen könyvet rendelt, sürgönyileg tiltakozott ez ellen. Borbolyának azonban nem jutott eszébe, hogy ez szégyenletes vállalkozás, amin a csendőrök is megbotránkoztak. Kérdi, garancia-e az ilyen vallomás? Azután sorra rámutat a vizsgálóbíró és a börtönorvos ellentmondásaira és megcáfolt kijelentéseire. Szerinte kizárt dolog, hogy ezeknek minden szavát elhiggye a bíróság. Tényként megállapítja, hogy ezek a szabálytalanságoknak egész sorát követték el és valótlan dolgokra megesküdték. Azokat a bizonyítékokat,

amelyeket a közvád itt produkált, épp olyan értékteleneknek kell tekinteni, mint a vádlottak beismerő vallomását. Százszor inkább meneküljenek a vádlottak, minthogy azok a milliók, akik olvastak a bántalmazásokról, azt higgyék, hogy ilyen gyalázatos munkának hisz a bíróság.

Ezután emlékezetbe idézi a tiszzaeszlári nagy pert. Elmondja, hogy a tizenkétéves Eszter leány eltűnt, azután megtalálták holtan, először csak sugdolództak, azután a lapok kezdtek valamit írni. Később emlegették a vérvádat, összefüggésbe hozták a gyilkosságot azzal, hogy a zsidók húsvétja volt, és kellett a pászkához a vér. Így történt azután, hogy egyszer csak megjelent a vizsgálóbíró, és kiderült, hogy a vád igaz. Akadt egy zsidó gyerek, Scharf Móric, aki odaáll, és azt mondja, látta, amint a kis Esztert kínozták. Viszik zsidókat, egymás után beismernek mindent. A lapok írnak egy vizsgálóbíróról, aki erőszakosságokat követ el, és a csendbiztosról, aki veri a vádlottakat. Jön a főtárgyalás, van tanú elég, van beismerés, s a bíróság mégis megállapítja, hogy az eljárás során olyan szabálytalanságok merültek fel, amelyek mellett nem hozhat marasztaló ítéletet. Tapsolnak nemcsak itthon, hanem az egész világon a bírói ítéletnek.

Hasonló eset a csongrádi is. Csongrádon bomba robbant. Ki lehetne más tettes, mint ébredő, aki gyűlöli a zsidót? Egy zsidó leány elkiáltja magát: Gyuszi, gyilkosok!; egy zsidó, Boér járásbíró azt mondja, csak Piroskáék lehetnek a tettesek; nyomoznak, van beismerés, tehát van

bizonyíték. Az eljárás során kiderül, hogy a vizsgálóbíró pendantja annak a régi vizsgálóbírónak, Posztós pedig a csendbiztosnak, stb. Kérdi, van-e a bíróságnak tradíciója? Ha igen, ez nem amellet szól, hogy futni hagyják a bűnöst, ha nyugodt lelkiismeretességgel nem mondhatnak marasztaló ítéletet. Csak akkor legyen felmentő Ítélet, amikor zsidók érdekeiről van szó? Az igazság akkor is igazság, ha keresztények a vádlottak. Ezután arról beszél, hogy látja az országban, hogy a bankok és üzletek zsidó fajiség kezében vannak. Figyelmeztetem – úgymond – azt, aki nekem itt azt merte mondani, hogy mi őrijöngő fajiságnak vagyunk a reprezentánsai, a mi részünkről lobogni fog a jövőben is fajszeretetünk, és mi megteesszük kötelességünket a nemzettel szemben akkor is, ha a vádlottak padjára cipelnek, vagy ha védők vagyunk is.

Biztosak arról, hogy a bíróság megteszi kötelességét. A bíróság egyetlen sziklája a magyar becsületnek. Beszédét a következőképpen fejezi be: „Küzdeni fogunk a nemzetért, hurcoljanak akár ezerszer is a vádlottak padjára. Szenvedünk, mert szenvedés nélkül ezt a nemzetet megváltani nem lehet, pedig mi akarjuk, és mi meg is tesszük.”

Ezután Borsos királyi ügyész reflektált a védőbeszédre. Ha nem szakbíróságról, hanem esküdttbírósról volna szó, az ilyen hatásos beszéd tévedésbe ejthetné talán az esküdteket, és felmentő ítéletet hoznának. Nem követi a védőket a replikában, csupán pár ténykörülmenyre adja meg a választ. Diószeghy

beavatkozásáról kijelenti, hogy a fönálló törvények alapján történt, mint felügyeleti hatóság működött, megjelenése tehát jogos és indokolt volt. A felolvasott cikkek csak a gyanúsítottakat, nem pedig a tetteseket nevezik meg. Két fontos tárgyi bizonyíték van, az egyik a bűzbombának a Bölönyi által megjelölt helyen való megtalálása, a másik a Sági útmutatása alapján megtalált gyutacs. Oly kínzás, mely beismerő vallomást hozott volna, nem történt. A védők becsületes tisztviselők vallomását oly modorban hozták ide, mely ellen tiltakozik, a beismerő vallomásokat nem tudta a védelem megcáfolni. A védők hangulatosan állították be azt, hogy a nyomozás nem terjedt ki a valódi adatokra. Erre az a válasza, hogy a terheltek beismerő vallomást tettek, tehát nem volt szükség arra, hogy más, helytelen irányba vezessék a nyomozást. Az orvosszakértők szerint sérüléseik non voltak. Meggyőződése, hogy a védők hangulatos beszéde a bíróságot nem fogja letéríteni az igazság útjáról.

Széchenyi dr. védő válaszolva fenntártja azt az álláspontját, hogy Diószeghy tanácsosnak nem volt joga a nyomozásnál jelen lenni. A fölolvasott cikkek határozottan megjelölik, hogy kik követték el a merényletet.

A szóban forgó gyutacsot a merénylet előtt pár nappal adta át Ságinak az utcán egy ember, és ő azért vette át, mert azt hitte, hogy az illető a felosztatott nemzetvédelmi osztagnak a tagja, amelynek ő volt parancsnoka. Állítja, hogy sanyargatások és kínzások

voltak, melyeket tanúk bizonyítanak. Az orvosi vizsgálatok hitelességére vonatkozóan Karácsonyi Bálint ügyész példájára hivatkozik, akinek esetében a rendőrorvos ugyancsak hamis bizonyítványt állított ki.

Dr. Ulain Ferenc nem kíván válaszolni. A vádlottak sorban annyit mondanak, hogy ártatlannak érzik magukat, és felmentő ítéletet kérnek. Az elnök bejelentette ez után, hogy az ítéletet pénteken délután $\frac{1}{2}$ 4 órakor hirdeti ki, és a tárgyalást $\frac{1}{2}$ 7 után bezárta.

Szolnok, szeptember 26.

A csongrádi perben ma délután hirdette ki a bíróság az ítéletet. Kevéssel fel négy óra után vezették be a vádlottakat feszült figyelem közepette, s néhány perc múlva bevonult a bíróság. Fuchs Gyula dr. elnök kihirdette az ítéletet, mely szerint Sinkó László, Bölönyi Miklós elsőrendű, Fülöp Andor, Piroska György, Piroska János, Sági János és Sági Rókus másodrendű vádlottakat a három rendbeli gyilkosság és huszonöt rendbeli gyilkossági kísérletének vádja alól a Btk. 326. szakaszának második bekezdése értelmében felmenti. Az elnök figyelmeztetése dacára éljen hangzott el a teremben, mire az éljenzőket eltávolították.

Amikor az elnök ideig jutott az írást kihirdetésében, valaki a teremben éljent kiáltott. Az elnök kérdésére az illető jelentkezett, mire a teremből kivezette, s az elnök folytatta az ítélet kihirdetését.

A bíróság elrendeli a letartóztatásban lévő Sinkó, Bölönyi és Fülöp azonnali szabadábra helyezését. A per költségeit az állam terhére rája, Széchenyi védő díját 70 millió koronában állapítja meg. Azután az ítélet indokolását ismertette az elnök.

A kapszli és a bűzbomba megtalálását a vád terhelő bizonyítéknak mondotta. A bíróság ezt bizonyítéknak nem fogadhatta el. Ami a nyomozást illeti, az egész nyomozati anyagot a bűnper elbírálása szempontjából, mint bizonyítékot és a nyomozás alatt történt beismerő vallomásokat a bíróság értéktelennek tekinti. A nyomozás alatt olyan dolgok történtek, melyek nyugtalanítók. Megállapított az, hogy Sági János, aki a nyomozás szerint az első adatot szolgáltatva arra, hogy erélyesen folytassák a nyomozást, testi bántalmazásban részesült. Bebizonyították, hogy a véres zsebkendő birtokában volt, amikor a nyomozók kiengedték. A véres zsebkendő összefügg az első elszennvedett sérülésekkel. Még nagyobb mértékben nyert bebizonyítást az, hogy Bölönyi a nyomozás rendjén súlyos bántalmazásokban részesült. Utal ez iránt Jung Róza vallomására, ki végignézte, hogy Bölönyt két székre akasztották és úgy verték. Bedy, Mernyó és Táncos tanúk vallomása támogatja ezt a vallomást. Tanúk bizonyítják, hogy amikor a vádlottakat átszállították Szegedre, rajtuk verés nyomai voltak láthatók. Bölönyi inggallérja véres volt. Turi tanú igazolta, hogy a valláshelyiségből véres vizet vittek ki, és ott bikacsöket találtak. Utal az orvosszakértők ama

véleményére, hogy a Bölönyinél bekövetkezett vérzés nem aranyeres vérzés volt, hanem a gyomorból eredt. A szakértők kijelentették, s ezt azért emeli ki a bíróság, mert Bölönyi arra hivatkozott, hogy a talpát verték, hogy akkor is igen fájdalmas lehet a talpverés, ha annak nyoma nem is látható. Fogházörök is vallották, hogy a vádlottak panasztak a lábfájást. A bíróság bizonyítottan látta, hogy súlyos bántalmazás történt. Tanúk igazolták, hogy Piroska György arcán sérülés volt, és hogy valamennyi vádlott testileg teljesen meg volt törve.

Ezután az indokolás a Diószeghy miniszteri tanácsos által intézet jelentésre utal, továbbá Diószeghy főtárgyalási vallomására, amelyben kifejezetten mondta, hogy miután eredmény nem volt, utasítást adott, hogy minden eszközzel érjenek el eredményt, ezen az alapon a bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy a megdöbbenően perrendellenes nyomozás nem lehet marasztaló ítélet alapja. A törvény imperative tiltja az éjjeli kihallgatásokat, és a bíróság ebben a tekintetben nem osztja az ügyész megokolását. A bíróság bizonyítottan látja, hogy a vádlottakat két-háromnapi nyomozás után egész éjjel hallgatták ki, és akkor tettek beismerő vallomásaikat. Kétségtelen, hogy a vádlottak súlyosan ki voltak fáradva. Azt is megállapította a bíróság, hogy ez célzatosan történt, erre Diószeghy jelentése és más adatok is bizonyítéknak szolgálnak.

Az indokolás kitér a szegedi vizsgálóbíró előtt tett vallomásokra is. Ezeket a vallomásokat a vádlottak később

visszavonták, úgyszintén visszavonták a főtárgyalás során is, s azzal védekeztek, hogy a vizsgálóbíró előtt először azért tettek beismerő vallomást, mert a detektívek megfenyegették őket a visszatéréssel és újabb bántalmazással. Ezt a védelem ugyan nem bizonyította, de merültek fel a vizsgálati eljárás során olyan adatok, amelyekből a bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy elfogadható a vádlottaknak az a védekezése, hogy nem tehettek szabadbon vallomást.

Az tehát kétségtelenül bebizonyítást nyert, hogy a vádlottak testi bántalmazások alapján tettek beismerő vallomást. Bebizonyult, hogy január első napjaiban Sinkó, amikor a vizsgálóbírónál járt, felszakította a nadrágját és megmutatta sérvét, ezt a vizsgálóbíró beismerte. A vádlottak felfolyamodásaikban állandóan ártatlanságukat hangoztatták, és a vizsgálóbíró is elismeri, hogy több ízben jelentkeztek vallomásaik visszavonására. A vizsgálóbíró azon a címek odázta el ennek jegyzőkönyvbe vételét, hogy részint mással volt elfoglalva, részint az iratok a táblán voltak. A vizsgálóbírónak ez az indokolása nem helytálló, mert elfoglaltsága esetén ott van a helyettese és az a körülmény, hogy az iratok a táblán voltak, szintén nem szolgáltatott okot arra, hogy vádlottak vallomásait ne vegye jegyzőkönyvbe. Mindezek azt mutatják, hogy a vádlottak nem voltak abban a helyzetben, hogy szabad vallomást tehessenek. A vádlottaknak az a vallomása, hogy a rendőrség kézére való visszaadástól féltek, alapos volt, mert egyik-másikat a vizsgálati fogságból is átkísérték más

ügyben a rendőrségre. Ez az iratokból is megállapítható, Ez is azt mutatja, hogy feszélyezve és korlátozva voltak beismerő vallomásuk visszavonásában, és nem róható fel terhükre, hogy csak hat hét múlva vonták vissza vallomásokat.

Érinteni kívánja az indokolásban a bíróság azt a jelenetet is, amely Piroska János és a vizsgálóbíró közt lejátszódott. Tatár fogházőr is vallja, hogy Piroska akkor mondta, hogy „még találkozunk”, amikor a vizsgálóbíró az ajtón kitolta. Nem áll tehát egészen a vizsgálóbírónak az a vallomása, hogy azért jött indulatba, mert Piroska azt mondotta, hogy „majd még találkozunk”, miután ez a kijelentés az ajtón való kitolás után történt. Utal a bíróság Skultéthy jegyzőkönyvvezető vallomására, aki ugyan azt mondja, hogy nem gazemberezte le a vizsgálóbíró Piroskát, de gazemberségről, aljasságról beszélt. Ez a tanú vallotta azt is, hogy minden vádlott panaszkodott bántalmazásról, ez a tanú négy vádlott vallomásáról vezetett jegyzőkönyvet, mégis csak egy jegyzőkönyvben vették fel, hogy vádlott sérülésekről panaszkodott. Mindezen okok alapján a bíróság a vizsgálati anyagot sem tartotta megnyugtató bizonyítéknak a vádlottak bűnösségére

A bűzbomba tekintetében az indoklás kiemeli, hogy a nyomozás rendjén Diószeghy téves beállításban mondta el a történeteket. Diószeghy azt mondja, hogy Sági útmutatása alapján találták meg a bűzbombát, ennek azonban minden adat ellentmond. A bűzbombát ugyanis

Bölönyi helyezte el, ha e tekintetben elfogadhatók a bizonyítás adatai. Ezt azonban nem tették vád tárgyává, tehát ha igazolva volna is, hogy a bűzbombát elkészítették, és be akarták hajítani a december elsejei bálba, ebből nem lehet következtetni arra, hogy a december 26-iki gránátot is ok dobták be.

A kapszlik dolgában nem cáfolták meg Ságinak azt az előadását, hogy milyen módon jutott a kapszlik birtokába. Tehát ebből a tényből sem lehet azt következtetni, hogy ők dobták volna be a gránátot. Kétségtelen, hogy súlyos gyanúokok merültek fel a vádlottak ellen, azonban ezeket a vád nem bizonyította be. A bírói gyakorlat az, hogy a vádlottak beismerése is csak akkor szolgálhat alapul a bűnösség megállapítása mellett, ha ezt egyéb adatok is bizonyítják. Ők még a vizsgálat során visszavonták beismerő vallomásukat. A vádlottak bűnösségét akkor se találta volna megállapíthatónak a bíróság, ha a vádlottak mit sem bizonyítottak volna. De sok olyan ténykörményt bizonyított a védelem, amelyek erősen meggyengítik a rendelkezésre álló és ellenük szóló bizonyítékokat.

Sinkóra vonatkozóan beigazolást nyert, hogy még tizenkét óra előtt a szállodától két kilométernyire levő tanyán volt teljesen ittas állapotban. Ez esetben kizárt dolog, hogy tizenkét órakor bedobhatta volna a bombát. Utal az indokolás a fegyverszakértőnek ama véleményére is, amely szerint a bomba bedobásához nagy erő és gyakorlat volt szükséges. Kétségtelen beigazolást nyert,

hogy Sinkó a bombát nem is tudta volna bedobni, de különben sem volt a tett színhelyén. Ezzel megdőlt Sinkóra vonatkozóan minden feltevés és ténybeli állítás.

Ugyancsak megdőlt minden Bölönyire vonatkozóan, akire nézve érdektelen tanúk bizonyították, hogy már tizenegy órákor lakásán volt. Fülön ellen sem merült fel semmi adat, hogy a bomba átadásának jeleneténél közreműködött volna, egyébként tanúk vallották, hogy egész este ott volt a kávéházban és semmi gyanús dolgot nem csinált. De lélektanilag is megokolatlan, hogy éppen olyan egyén vacsorázzék nyugodtan a kávéházban, akinek tettestársai robbantják fel a felette levő termet. Beigazolódott tehát, hogy Fülöp se vett részt a bűncselekményben.

Piroska Györgyre vonatkozóan Barna Henrik és Barna Piroska tett vallomást. Az ő vallomásukat a bíróság nem találta szavahihetőnek, mert eltekintve attól, hogy érdektelen tanúk bizonyították, hogy nem Piroska György, hanem István volt ott, a vizsgálat során maguk a tanúk sem ismerték fel határozottan Piroska Györgyöt, azonban a főtárgyaláson azt állították, hogy György volt ott. Barna Henrik tanú elfogultságát mutatja Bordás azon vallomása, amely szerint Barna azt mondta, hogy „ha az utolsó tégelye is rámegy, az egyik Piroskának lógnia kell”. Barna nemcsak ingadozott vallomásában, hanem elfogult is volt.

Egyébként a főtárgyalás során megcáfoltak azt a vádat is, hogy december 26-án délelőtt a vádlottak megbeszélést tartottak.

Piroska János egyáltalán nem tett beismerő vallomást, Ő volt az, aki testi bántalmazásban nem részesült, és ő volt az egyetlen, aki nem ismerte be a bűnrészességet. Ebből következik az, hogy a többi vádlott azért tett beismerő vallomást, mert megverték.

Sági János és Sági Rókus ellen sincs semmi bizonyíték. Mivel a többi vádlott ellen megdőlt a vád, így velük szemben sem tartható fenn.

Arra vonatkozóan, hogy Piroskáéknál leszerelt tojásgránátot találtak, az indokolás megemlíti, hogy köztudomás szerint ilyen minden olyan házban lehet találni, ahol katonaviselt emberek élnek.

A királyi törvényszék – evvel végződik az indokolás – nem látta megnyugtatóan bizonyítotttnak, hogy a vádlottak voltak a tettesek, ezért felmentő ítéletnek volt helye. Kétségtelen, hogy súlyos gyanúok merültek fel ellenük, de a bíróság csak bizonyítékok alapján ítél.

Borsos József királyi ügyész a felmentő ítélet ellen a büntetőtörvénykönyv 363. szakaszának első bekezdése alapján fellebbezést jelent be, egyben kéri az ügy fontosságára való tekintettel, hogy a bíróság tartsa fenn a három letartóztatásban levő vádlottak vizsgálati fogságát a tábla ítéletének meghozataláig.

Széchenyi védő mély tisztelettel és megnyugvással tudomásul veszi a bíróság ítéletét. Tiltakozik az ellen, hogy a felmentett vádlottak vizsgálati fogságát meghosszabbítsák, miután mindháromnak rendes lakása és foglalkozása van.

Ulain Ferenc védő: Ugyancsak teljes tisztelettel veszi az ítéletet.

Elnök ezután a vádlottakhoz fordul, akik az ítélet indokolása alatt a közönséggel együtt leültek. Most sorra fölemelkednek helyükről és kijelentik, hogy az ítéletet tudomásul veszik.

Az Elnök ez után kihirdeti, hogy a bíróság a vádlottak szabadlábra helyezéséről szóló végzését fenntartja, mert a perrendtartás 156. szakasza csak rendkívül nyomós okokból és igen kivételesen engedi meg, hogy felmentő ítélet után is fenntartsák a vizsgálati fogságot, ahol ilyen okokat nem lát fennforogni, a vádlottakat azonnal szabadlábra helyezi. Az ügyész ez ellen felfolyamodást jelent be.

Elnök végül kijelentette, hogy az iratokat a táblához terjesztik fel. Evvel a tárgyalást négy óra után bezárták.

A tárgyalás befejezése után védők sorban kezét fogtak a fölmentett vádlottakkal. A közönség a teremben tartózkodott a véleménynyilvánítástól, a folyosón és az utcán azonban harsányan megéljenezte a vádlottakat.

A csongrádi bűnpör főtárgyalásának befejezése után a felmentett vádlottak védőik kíséretében a Lőrinczy-féle étterembe mentek, ahol Kvisz Károly, a szolnoki ébredők alelnöke üdvözölte a vádlottakat és védőiket. Ulain Ferenc védő válaszolt az üdvözlésre. Arra kérte a jelenlévőket, hogy a bíróságot tiszteljék meg, hogy hozzá méltóan viselkednek.

Pesti Napló, 1924. szeptember 27.

KARINTHY FRIGYES: AZ IGAZSÁG?

Mikor ezt írom, a csongrádi bűnpör ítéletét még nem hirdették ki, de a bizonyítás, a vád és védbeszédek lezajlottak, – az ítéletet most szövegezik és néhány óra múlva tudni fogom – nini csak, most veszem. észre, ahogy így egyszerűen felteszem a kérdést: tulajdonképpen mit is fogok én tudni néhány óra múlva? Az ítéletet? Az ítélet engem nem is érdekel, nincs bennem semmiféle a priori harag, vagy ellenszenv, vagy bosszúvágy vádlók és védők, vádlottak és védekezők javára, vagy kárára, – maga az ítélet, mint büntetés, ha marasztaló, ezúttal – tekintve, hogy a vádlottak tagadják a terhükre rótt bűncselekményt, – eltörpül fontosságban a nagy kérdés mellett: kimondják-e a bűnösséget, a büntetéstől eltekintve megbélyegzik-e a vádlottakat azzal, hogy gyáván hazudtak, tagadtak, rákényszerítették a bíróságot, hogy közvetve tudja meg, amit tőlük, közvetlenül kellett volna megtudni, mint akik a legjobban tudják: hogy hát mi is az igazság a csongrádi merénylet körül?

Ezt kellene megtudnom néhány óra múlva – de miből fogom megtudni? Hiszen a következtetést, hogy bűnösök-e vajon a vádlottak, a bíróság csakúgy a tárgyalásból, vád és védelem meghallgatásából merítheti csupán, mint ahogy én meríthetném, ha én volnék a bíró, miután figyelmesen elolvastam vádat, bizonyítást és

védelmet. A tárgyalás le van zárva, s ha mégis kíváncsi vagyok rá, kimondja-e a bíró a bűnöst, kimondja-e, hogy a bűncselekményt igenis Piroskáék követték el, ez a kíváncsiságom nem jelent kevesebbet, mint hogy a tárgyalásból nem derült ki az igazság.

De miből fogja akkor az igazságot tudni a bíró, hozzám hasonló ember, hacsak nem elégszik meg az igazság felderítése (hogy tudniillik dobtak-a bombát Piroskáék, vagy nem?) helyett igazságszolgáltatással, amihez teljesen elég, ha a vád és védelem közül valamelyik több érvet és bizonyítékot tud felhozni a másikkal.

Akit, mint engem, az igazság minden büntetésnél, igazságtevésnél jobban, még a tulajdon életénél is jobban érdekel, az nyugtalanul tekint minden olyan bűnper ítéletére, melyben a vádlottak tagadják a vádat. Ebben a nyugtalanságiban egy régi, kiegyenlítetlen probléma megérzése lappang, az a régi gyanú, hogy az élet igazsága nem azonos azzal a másikkal, amit életen innen és túl, ha kell, az élet kockáztatása, sőt megtagadása árán is tudni akar lelkünk mélyén valami emberfölötti kíváncsiság. Az élet igazsága nagyon egyszerű valami ehhez a másik igazsághoz képest, az életéhez mindenki ragaszkodik, s ha védeni kell, megvédi: ennyi az egész. De ha mégis, valami döntő bizonyíték (korántsem vallatás legyen az, akár testi, akár lelki szuggesztió!) révén halálos bizonyossággal kiderülne, hogy a bombát igenis Piroskáék dobták, ki merné közülünk helyeselni, hogy a vádlottak igazmondás helyett védekeztek, – igazság helyett a maguk igazát

keresték? Van-e mentség a hazugságra akkor is, ha egy képzelt, magasabb igazság, az élet igazságának kedvéért történik? A jogtudomány félig-meddig elismeri az élet védekezésének jogosultságát, amikor nem esketi meg vallomására a vádlottat, – de ama emberfölötti kíváncsiság, amiről főntebb szóltunk, inkább bocsátja meg a bűnt, mint a hazugságot, – az ő számára nincs bűn és erény, – két dolog van csak: igaz és nem igaz.

Bármilyen legyen hát a szolnoki ítélet, nagy kár, hogy akár a vád, akár a védelem, nem tudott abszolút bizonyítékot szolgáltatni ebben az ügyben. Mert van bennük valami életen fölötti állásfoglalás az étellel, bűnnel és ártatlansággal szemben, aminek ingadozása elviselhetetlen, – nem ismerjük a forrását, csak annyit sejtünk, hogy nem az ösztönök világából ered. A tudomány etikumnak nevezi, de titkát megfejteti nem tudja: valahonnan, kívülről kaptuk. Ha kíváncsi vagy rá, megvan-e benned, figyeld meg, van-e különbség a részvétedben olyankor, mikor ártatlant, s olyankor, mikor bűnöst ütlegetnek előtted: hiszen a részvétre való spontán, ösztönös, állati okod mindkét esetben megvan, ártatlan és bűnös egyformán jajgat, ha verik. Ha egyformán sajnálsz őket, de védeni, éteted kockáztatásával is, csak az ártatlant tudnád, – akkor egy lépéssel közelebb jutottál annak a valaminek megsejtéséhez, ami az élethez nem szükséges, de ami nélkül véletlenek értelmetlen zűrzavara az élet.

Ellenzék, 1924. szeptemberi lapszám.

SZOLNOK
(AZ ELLENZÉK TÁVIRATA.)

Minden várakozás ellenére fölmentették a csongrádi bombapör vádlottjait. Az esküdszéki termet, amelyben az ítéletet kihirdették, délután már zsúfolásig megtöltötte a közönség. A törvényszékhez vezető utcákat rendőrség zárta el, hogy megakadályozza a tüntetéseket. Fél 4 órakor vezették be a vádlottakat.

Mosolyogva léptek be, valamennyi fajvédőnek gomblyukában fehér szegfű volt. A törvényszéki tanács elnöke figyelmeztette a hallgatóságot, hogy nyugodtan viselkedjék és tetszésének, vagy nem tetszésének ne adjon kifejezést. Azután a következő ítéletet hirdette ki: – A magyar állam nevében! Az 1923. december 31 óta letartóztatásban levő Simkó László 25 éves római katolikus csongrádi földmívest, Bölönyi Miklós 32 éves csongrádi gabonaügynököt, három gyilkosság büntette, 25 gyilkosság kísérlete, Fülöp Andor 26 éves római katolikus csongrádi földmívest, Piroska György 26 éves csongrádi kereskedőt, Piroska János 32 éves reáliskolai tanárt, Sági János 27 éves csongrádi földmíves vádlottakat háromszoros gyilkosság és 25 gyilkosság kísérletének felbujtói bűnrészsége miatt emelt vád alól, Sági Rókust háromszoros gyilkosság büntette, 25 gyilkosság bűnsegédi

bűnrészessége címén emelt vád következményé és terhe alól felmenti. A teremben éljenzés hangzott el, mire az elnök erőlesen figyelmeztette a közönséget a csendre és kiutasította az éljenzőket. Simkót, Fülöpöt és Bölönyt azonnal szabadlábra helyezték. A többi vádlott biztosíték ellenében már régebben szabadlábra helyeztetett. A fölmentő ítéletet a büntető törvénykönyv 326. §-ának második bekezdése alapján hozták, a bíróság nem látván fennforogni elegendő bizonyítékot. A királyi ügyész fellebbezett.

A tárgyalás befejezése után a fölmentett vádlottak védőik kíséretében a Lőrinczi-féle étterembe mentek, ahol a szolnoki ébredők elnöke üdvözölte őket. Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő válaszolt az elnök beszédére, és arra kérte a jelenlevőket, hogy tiszteljék meg a bíróságot hozzá méltó viselkedésükkel.

Világ, 1924. szeptember 28.

EGY FELMENTŐ ÉS EGY MARASZTALÓ ÍTELET

Péntek délután a csongrádi bombapörben két ítélet hangzott el a szolnoki törvényszéken: egy fölmentő és egy marasztaló ítélet. A bombapör hét vádlottját nem bűnösnek mondta ki a bíróság, mely azonban annak megállapításával, hogy „amit a nyomozás és vizsgálat produkált, az bizonyító erejében teljesen értéktelen”, egyben marasztaló ítéletet mondott a nyomozás és vizsgálat tanúként kihallgatott vezetői és közegei felett. Ezek a tanúk pedig, köztük: Wéber rendőrkapitány, Borbola rendőrtanácsos, Diószeghy János miniszteri tanácsos, Posztós detektív-csoportvezető, Regdon fogházi és törvényszéki főorvos és több detektív, meg egy vizsgálóbíró eskü alatt vallották, hogy a vádlottakat senki nem bántalmazta, senki nem fenyegette és teljesen önként vállalták magukra a bűntény elkövetését. A bíróság törvényadta jogánál fogva az eskü alatt tett vallomások bizonyító erejét szabadon mérlegelheti. Ez megtörtént Szolnokon is és a bíróság magáévá tette a védelemnek azt az érvelését, hogy „a nyomozás és a vizsgálat irányítói presztízsüket, állásukat védték meg, amikor azt vallották, hogy bántalmazások nem történtek”. Ezeket a szavakat nem vette át az ítélet megokolása, de ezeknek a szavaknak nyílt értelmét igenis belerögzítette a bírói megokolás abba

a megállapításba, hogy a csongrádi bombamerénylet ébredő és fajvédő vádlottjait súlyosan bántalmazták. A szolnoki törvényszék tehát marasztaló ítéletet is hozott és ezzel az ítéletével a közvélemény törvényszékén a vádlottak padjára ültette a csongrádi nyomozást és a szegedi vizsgálatot. Vádlottcsere történt és az új vád úgy szól, hogy a bombamerénylet ügyében nyomozók és a vizsgálat vezetői elgáncsolták annak a lehetőségét, hogy a bíróság döntő tárgyi bizonyítékok alapján megtorolhassa a csongrádi tömeggyilkosságot.

Világ, 1924. szeptember 28.

FARKAS BALÁZS¹³¹ KESERGŐJE

„Asztalhoz, igyunk“ – hangzott el tegnap este a vezényszó a szolnoki kocsmában. És ők ittak, fecerunt magnum áldomást – és hogyne ittak volna, amikor vallomásuk szerint mindig ezt cselekedték ok nélkül és alkalom híján is, csak úgy szokásból, csongrádi szokásból. De tegnap minden okuk megvolt a vigalomra, tegnap leoldozták róluk a vasat, visszaadták nekik a szabad levegőt és a szabadsághoz az ártatlanság és rehabilitáltság büszke öntudatát. Tegnap virágesővel ünnepelték őket, honleányok tűzték a fehér szegfűt gomblyukukba és nemzetgyűlési képviselők szaporították a szót mártíriomságuk és hősiességük dicséretében. – Most megyünk tovább! – mondta Ulain Ferenc és ők mentek tovább és – tovább ittak.

Nem ők voltak, állapította meg a bírói ítélet és mi elhisszük, hogy nem ők voltak. Elhisszük, hogy megverték őket és örülünk, hogy a bántalmazások nem jártak súlyosabb következményekkel. Megverték őket, de egyikük sem pusztult bele. Ám – a csongrádi bombától hárman meghaltak és huszonötén súlyos sebekben fetrengtek! A bírói ítélet szerint megverték őket, – de az

¹³¹ Farkas Balázs cigányprímás volt a csongrádi bombamerénylet egyik halálos áldozata, az újságcikk szerzője rá emlékezik.

isten szerelmére, nem erről van szó! A három néma, szétszaggatott, elporladt halottról van szó! Ezekből nem vallomást vettek ki erőszakkal, ezektől gyáván, orvul, erőszakkal vették el az életet! Kik vették el? – kérdezi ma az ország népe tanácstalanul, kábultan, elvesztve már-már visszatért biztonságérzetét. És Szolnokon tegnap összekoccantak a poharak és ők, akikről kiderült, hogy nem ők voltak, ittak. Ömlött a homoki bor, az alkalomhoz illő pazar bőséggel. Csongrádi szokás szerint.

S ha talán a cigány is beleszólt az áldomás búfeledtető hangulatába, bizonyára sor került azokra a dalokra is, amelyek a magyar nemzeti érzés forradalmi útját öt év óta nyomon kísérik. A cigány kedvtelve húzta, és Ulain képviselő úr bizonyára passzióval verte hozzá a taktust rejtelmes aktatáskájával. A primás cifrázta, a nagybőgős recsegettette, a cimbalmos tálcát tett a húrokra. És akkor, a nagy zenebonán keresztül, távoli üveghangon, kísértetiesen, földöntúlian különvált egy melódia a tor vidám hangversenyétől. A vigyorgó cigányprimás mögött fehéren felmagasodott Farkas Balázs csongrádi cigányprimás árnyalakja. És minden pohárcsörgésen és tusson átizzott a halott cigány hideg kísértetnótája: „Bíró uram, panaszom van”, kezdte Farkas Balázs és a láthatatlan, vérrel gyantázott vonó – Panaszom van, bíró uram – kezdte Farkas Balázs a kesergőjét –, mert ártatlan voltam és megöltek. A falu végén, vályogházban laktam a családommal és muzsikálni jártam úrnak, parasztnak, kereszténynek, zsidónak. Engem megöltek, bíró uram és

nem tudok nyugodni a temetőben. És nem tud pihenni Nagyjános Julianna, és nem nyughatik Wolf Sándor sem. Kóválygunk az őszi ködben-szélben, és csupa nyughatatlan árnyékkal találkozunk. Egybeverődünk és szakadatlanul szállongunk a magyar tájak fölött. Zizzen a síófoki nádas, megreszket az orgoványi erdő:¹³² árnyékok, akik nem tudnak pihenni. Pesti gyárkémények füstjében találkozunk az erzsébetvárosi társaskör¹³³ kísérteteivel. Ha a Duna fölött szállunk, fölrepülnek hozzánk a drótba guzsalyozott hullák lelkei, mint a véres sirályok. Ahol a zsombék púposabb, ahol a cserjés sűrűbb, ahol a pince sötétebb, nyughatatlan lelkek rebbennek föl, mint a kergetett madarak. – Bíró uram, panasgom van, nem tudunk elpihenni. Nem tudunk számot adni a legfőbb bíró előtt a halálunkról. Ha kérdezi: miért haltatok meg erőnek erejével? – nem tudunk válaszolni. Ha kérdezi: ki vette el tőletek az életet, amelyet én adtam nektek? – nem tudunk feleletet adni. Tíz, száz, ezernyi ezer nyugtalan lélek kóvályog az őszi magyar ködben és valamennyi egyet kérdez: miért? Kik voltak? Ki volt? Elég egyetlenegy, cserébe a sok ezer nyughatatlan lélekért. Nem kérünk sokat: egyetlen egyet, aki bizonyosan az, akiről nem kétséges. Nem az életét kérjük, de meg akarjuk tőle

¹³² Az újságíró itt a fehérterror idején a különítményes tisztek által elkövetett orgoványi és síófoki gyilkosságokra utal.

¹³³ Helyesen: Erzsébetvárosi Demokrata Kör. Az újságíró itt az 1922. április 2-ai, erzsébetvárosi bombamerényletre utal.

kérdezni legédesebb álmában: miért? Egyetlenegyét kérünk, aki megvált bennünket a hontalanságtól, ég és föld között vergődő bitangságtól. Egyetleneggyel, aki a bizonyossággal megváltja a nádasokat, az erdőket, a Dunát és minden vérfoltos rögöt öt esztendő lidérces varázslatától.

Hallották-e vajon az áldomás viharában Farkas Balázs kísérteties kesergőjét?

Az árnyék tovarebbent, de a hegedű tovább zeng a magyar tájak őszi ködében. Szolnokon bizonyára nem zavart senkit a kísértetjárás. Szolnokon gondtalanul koccantak össze a poharak a fiatalemberek kezében. Bírói ítélet bizonyítja, hogy nem ők voltak.

De ki nyugtatja el az árnyakat? Ki válaszol Farkas Balázsnak?

Szolnokon fölmentették a bombamerénylet vádlottjait, de súlyos ítéletet hoztak a magyar csendőrség, rendőrség és a belügyminiszter exponense fölött. A szolnoki ítélet meghozatalánál döntően esett latba az a körülmény, amelyet eddig egyetlen bíróság sem mérlegelt súlya szerint: megvan a lehetősége, hogy egyes magyar nyomozó hatóságok erőszakos eszközökkel csikarnak ki vallomásokat a gyanúsítottakból. Ha így van: kibén bízzék tehát Farkas Balázs? Kire vár tehát a feladat, hogy Farkas Balázsnak és kísértet-testvéreinek visszaadja a nyugalmat?

Kire vár a feladat? Farkas Balázs csongrádi cigányprímás bizonyára nem értett sokat a betűhöz, de egészen bizonyos, hogy hallott valamit az országos

főkapitány úrról,¹³⁴ Hunyadi János utódáról. És csongrádi Farkas Balázs cigányprímás egy éjszakán fel fogja keresni álmában az országos főkapitány urat és földöntúli üveghangon, kérdően és panaszkodóan, a fülébe húzza: „Kitették a holttestet az udvarra” a bálteremből, ahol szétszaggatta a bomba! És eljátssza majd az országos főkapitány úrnak: „Erdő, erdő, sűrű erdő, rengeteg / Rengeteg, rengeteg sír.” Aztán fülbemászó szomorúsággal: „Éjszaka van, zúg a nádas...”

Országos főkapitány úr! Miniszter urak és egyéb méltóságok Farkas Balázs síri hegedűje ezentúl szólni fog. Farkas Balázs hegedűjét ezentúl nem lehet elcsitítani! Nem lehet úri göggel rákiáltani: ácsi!, mert Farkas Balázs urabb mindenkinél, Farkas Balázs hegedűje a lelkiismeret hangja, Farkas Balázs hegedűjén a pihenni nem tudó lelkek panaszkodnak és lázadoznak. Hiába fogják be a fülüket, hiába csapnak maguk körül éktelen zenebonát, hiába zárnak be ajtót, ablakot hét lakattal: Farkas Balázs hegedűje szakadatlanul sóhajtozni, sikoltozni és vádolni fog, mindaddig... Mindaddig, amíg egy, egyetlenegy nyomozás nem végződik holtponttal. Mindaddig, amíg egy, egyetlenegy gyilkosról ki nem derítik napnál világosabban, hogy valóban gyilkos. Mindaddig, amíg egy,

¹³⁴ Feltehetőleg Nádasy Imre országos rendőrfőkapitányról van szó, aki számos alkalommal összejátszott a radikális jobboldallal, feltehetőleg a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság tagja volt, illetve vezető szerepet játszott az 1925-ös frankhamisítási ügyben is.

egyetlenegy gyilkost nem adnak cserébe az ártatlan halottakért, akik nem tudják, hogy miért haltak meg Magyarországon.

Szeged, 1924. szeptember 28.

MINDENKI JÓL JÁRT

Igenis, merjük állítani minden destruktív véleményekkel szemben, hogy a szolnoki pör nem is végződhetett volna jobban, mint ahogy végződött. Állítjuk, hogy a nagyszerű ítélettel mindenki jól járt, és aki az ellenkezőt állítja, azzal merünk fogadni – mibe merjünk fogadni, amihez könnyű hozzájutni ebben a drága világban? Mondjuk, fogadunk egy kisebbfajta kézigránátban, aminek a kezeléséhez nem kell olyan nagy testi erő és ügyesség, amilyen a csongrádi bombához kellett. Tehát – kezdjük a köszöntéseket érdem és rang szerint – jól járt először a független magyar bíróság, amely nem nézett se jobbra, se balra, nem engedett a közhangulat nyomásának és olyan példásan korrekt és precíz ítéletet hozott, amelyet még Ulain Ferenc is kénytelen volt mély tisztelettel és teljes megnyugvással tudomásul venni, pedig ez az úr rendkívül válogatós ember és kritikus férfiú. Jól járt dr. Fuchs Gyula, a szolnoki ítélőtanács elnöke, akiről e nélkül a pör nélkül talán soha se tudtuk volna meg, hogy ma egyik legnagyobb értéke a magyar bírói karnak. Az ébredők nemzetépítő munkáját sokra tartó legitimista lapban olvastuk ezt s abból értesülünk arról is, hogy már a tárgyalás alatt is azt jósolgatták, hogy „ezt a bírót alighanem hamarosan Budapesten találjuk”. Azt ugyan nem olvassuk, hogy az ügyészségről is ugyanezt jósolták volna, noha az is igen kiváló

munkát végzett, de azért tulajdonképpen ő is jól járt, mikor a csatát elvesztette. Mert így csak azt vetik neki szemére, hogy miért nem ejtette el a vádat már a tárgyalás során, ellenben ha az ítélet véletlenül marasztaló lett volna — bár véletlenektől itt szó sem lehet —, akkor Borsos ügyész úrról ma nyilván sokkal súlyosabb kritikát is olvasnánk a bombások szaklapjában. Így azonban még csak B-listát se kíván neki az elnéző hazafias közvélemény. Nem szólunk arról, hogy jól járt a védő, akinek az erkölcsi dicsőségen felül, amellyel a közvélemény honorálja, hetvenmillió perköltséget fizet a magyar állam az igazság hathatós megvédelmezéséért, sem arról, hogy milyen jól járt a szegedi bíróság, amelynek hatásköre alól kivonatván az ügy, nem volt alkalmá egy esetleges justizmord¹³⁵ elkövetésére, ami politikailag is súlyos következményekkel járt volna, mert a csongrádi ébredők esetleges elitélése — bár itt esetlegességekről természetesen nem lehet szó — ellenünk fordította volna azoknak a nyugati országoknak a rosszindulatát, amelyeknek barátságát kormány elnökünk annyira keresi. A felmentő ítélet ellenben egész bizonyosan rendkívül jó hatást fog tenni MacDonaldra és Herriotra¹³⁶, és így az ország is jól jár. Hogy jól jártak a

¹³⁵ Justizmord (német) = halálos ítélet, amelyet bírói tévedés folytán, vagy pedig bírói eljárás politikai befolyásolása alapján hoznak.

¹³⁶ Az újságíró Ramsay Macdonald brit és Édouard Herriot francia külügyminiszterre utal, és feltehetőleg úgy véli, a csongrádi bombaügyben született felmentő ítélet rosszat fog tenni a konszolidáción fáradozó magyar kormány külkapcsolatainak.

felmentettek, akiket fehér virággal ünnepeltek a szolnoki honleányok, s akiket talán diadalkapuval fogadott ma Csongrád, ami meg is illethetné e kis város nagy szülötteit – azt talán nem kell bizonyítani, bár a felmentő ítélet bizonyára őket lepte meg legkevésbé, hiszen az ártatlanságát ismerő lélek derűs nyugalomával nevettek végig az egész tárgyalást. Hogy jól jártak az ébredők, az talán szintén nem szorul bizonyításra, mert ha eddig véres árnyak vették is őket körül díszőrség gyanánt némelyek szemében, a szolnoki ítélet után bizonyára egy lélek sincs az országban, aki álmában is arra merne gondolni, hogy a mindig kinyomozhatatlan gonosztevők rémtettei és az ébredők vezérkara közt valami összefüggés volna. De mi azt merjük állítani, hogy még a zsidók is jól jártak, mert ha az ítélet mártírokká avatta volna a csongrádi ébredőket, az igazságtalanság bosszúért kiáltott volna az égre, és a cselekvő magyarok meghallották volna ezt a kiáltást. Így azonban vígan bálozhatnak és kaszinóozhatnak a zsidók, mert aknamunkájuk nem sikerült, és a csongrádi fiúk különben is gavallérok és jó keresztények, és bizonyosra lehet venni, hogy ebben az országban többet nem robban bomba, hanem tyúkitatót csinálnak mindnyájából. Volna aztán itt még három név: Nagyjános Julianna cseléd lány, Farkas Balázs cigányprímás és Wolf Sándor diákgyerek. Kint fekszenek a csongrádi temetőben, mint az ismeretlen tettesek bombái által szétszaggatott veszedelmes destruktívok, akiknek halála érdekében állott a hazának. Hát vajon ők is jól jártak-e? Bizony, ők jártak legjobban,

mert őnekik már nem kell félni az ismeretlen tettesektől, akik láthatatlanok és megfoghatatlanok, és mindenkit számon tartanak, és mindenkinek ismeretlenek maradnak. Kivéve az Örök Bírót, akinek ítélőasztala előtt fejetlen, lábatlan, fölszaggatott testű roncsok állnak és kísértetujjukkal lemutatnak a földre, és az ujjuk a végtelenségen keresztül leérnek egész az ismeretlen tettetekig és megtalálják őket pesti palotában és bogárhátú vidéki házban, frakkban és szűrben, vad tivornyában és rémületes álomban, hordó tetején és asztal alatt és megkopogtatják a reszkető szívüket: mi ismerünk, mi látunk, mi várunk...

Népszava, 1924. szeptember 28.

A SZOLNOKI ÍTÉLET VISSZHANGJA A FŐVÁROSI SAJTÓBAN

A fővárosi lapok – úgyszólván kivétel nélkül – a szolnoki ítélet kihirdetése után vezércikkben foglalkoztak az ítélet és az egész pör tanulságaival.

A Pester Lloyd vezércikkében a többi között a következőket írja: „Novemberre és decemberre mintegy 30 emigráns ellen a pörök egész garmadát tűztek ki. A legtöbb ilyen pörben különböző lapközlemények miatt emeltek vádat, amelyekben a rendőrség, csendőrség és a jogszolgáltatás egyes fórumai ellen azt a panaszt emelték, hogy a vádlottakból a legborzalmasabb kínzásokkal csikarják ki a vallomásokat. Az imént fölmentett vádlottak a magyar állam említett szerveit, intézményeit ugyanezzel a váddal illették és az embernek az lehet a benyomása, mintha ezeket az állításaikat az emigráns sajtóból kívülről megtanulták volna és a maguk védelmére szóról szóra adták volna elő. Hát nem különös ezek után, hogy az emigránsokat e vádak miatt bíróilag üldözik, de a bombaügy vádlottjait ugyanakkor az emigráns sajtóban megjelent állításokkal azonos panaszok alapján fölmentik? A továbbiakban a Pester Lloyd azt fejtegeti, hogy ebben a pörben még a bíróság sem mondotta ki az utolsó szót, mert hiszen a csongrádi bombamerénylet ügye még a tábla, illetve a Kúria elé kerül. Lehetséges – írja –, hogy a

felsőbb fórumok is jóváhagyják ezt a fölmentő ítéletet. Ez esetben Magyarországon megtörténhetett, hogy egy bálterembe bombát dobtak, amely 3 embert megölt és 25 embert megsebesített, a tettesek azonban nyomtalanul eltűnhettek. Így fest a csongrádi bombaügy, ha az imént fölmentettek valóban ártatlanok. Ez azonban akkor igazságügyi botrány."

A Világ írja: „A tettesek nincsenek meg, de Csongrádért fizetnie kell valakinek! A tettesek nincsenek meg, ám itt az ideje, hogy tisztázódjék végre: kik azok, akik az ellenforradalom kriminális passzíváiért felelősséggel tartoznak...”

Az Újság, 1924. szeptember 28.

HÉJJAS FOGAD

Kissé érthetetlen, hogy a csongrádiak Szolnokról erre vették útjukat, hiszen hajnaltól délig kell utazniuk és kétszer átszállaniuk, hogy Csongrádra érkezzenek. Pedig Szolnok és Kiskunfélegyháza között volna közvetlen kapcsolatuk is, hogy azután a csongrádi vonatra szállhassanak. Ennek a hosszú útnak is megvan a maga oka. Az illusztris utasok egész idő alatt az ablaknál állanak. Amint a vonat Kecskemétre ér, valamennyien leszállanak. Az állomás peronján kevés az ember. Ezek közül feltűnik egy kalapnélküli, gondosan fésült, feketehajú fiatalember. Fekete hosszú szárú cipő, fehér tenisz nadrág és barna burburry kabát van rajta. Méltóságteljes nyugalommal áll. A csongrádiak a peron felé tartanak. Szépen sorakoznak, Piroska István vezeti őket. A fiatalember felé tartanak. Ő a rettegett hős, a félelmetes. Most visszavonultságban élő titokzatos, nagy terveket szövő, a haza megmentésének csataterén egyedül cselekvő Hérosz: Héjjas Iván. Piroska Jánost ismeri. Odamegy. Héjjas megpillantja, átöleli, üdvözl. A többieket nem ismeri személyesen. Piroska János bemutatja őket. Szertartásosan, etikettszerűen, reverendával, mint ahogyan a helyi előkelőségeket szokásos a megérkező nagy méltóságnak bemutatni. A blazírt nyugalom felenged, széles mosolyra derül Héjjas arca. Nagy erővel rázza a csongrádiak kezét, nevet, beszél,

széles gesztusokkal, sokat kifejező, rátartó merevséggel. A csongrádiak mosolyogva hajladoznak. Érdekes, hogy Sági János nem ismerte Héjjast, pedig Sági nemzetvédelmi parancsnok volt, és Héjjas a kapitány. Óriási a tekintélye előttük. Amint egyikhez, vagy másikhoz szól, az vigyázállásba helyezkedve lesi a szavát. – Derék, igaz magyar emberek vagytok – mondja és azután érdeklődik, hogy hogyan is volt.

– Nagy volt az izgalom – feleli Piroska György. – Délben még azt hallottuk, hogy elítélnék bennünket. A gazember zsidók elhíresztelték, hogy tíz évre szól az ítélet.

Héjjas arcán visszatükröződik a felháborodás. Azután érdeklődik, hogy Ulain miként viselkedett. Piroska István nagy elismeréssel beszél róla, azután meg Lendvairól¹³⁷ és Kádár Lehelről. Héjjas nagyon meg lehet elégedve, majd mond valamit, és mindannyian nevetnek. Hirtelen sípolás hallatszik. A csongrádiak összeverik bokáikat. Búcsúznak. Héjjas a régi leereszkedéssel kezét nyújt. Megindulnak a vonat felé, Héjjas kíséri őket. Közben egy vasutas siet hozzájuk és jelenti, hogy a sípolás nem a mi vonatunknak szólt. Erre megállanak és tovább beszélgetnek. Hallom, amint Héjjas mondja: – Elérkezik a mi időnk. Végigmegyünk a Duna–Tisza közén és valamennyien odaállunk a nép elé. Megmutatjuk sebeinket, megmutatjuk az igazságot. ...

¹³⁷ Az újságíró Lendvai István fajvédő képviselőre és újságíróra céloz.

Az Újság, 1924. szeptember 30.

NÁDOR JENŐ: MEGÉRJÜK-E A REGGELT?

A menet Piroskáék háza elé érkezik. Nincs üdvözlés. Piroska János az ajtóból Csak annyit mond: – Este találkozunk Kókai János bácsinál. Az öreg Kókai, akinek élete büszkesége, hogy ő tette le a kauciót Piroskáékért, estére vacsorát ad tiszteletükre. Végigmegyek a városon, de sehol embert nem látni. Bezárkóztak, visszavonultak. A Magyar Királyban, amelynek első emeletére a bombát bedobták, most csak három idegen ember ebédel. A pincér, aki szintén ott volt tanúként a tárgyaláson, beszéli, hogy tegnap délután négy órakor már tudták az ítéletet. Este hemzsegett a város a fiatalemberektől, fel- és alá sétálgattak és várták, hogy a felmentett vádlottak autón megérkeznek. Azóta megszűnt minden élet. Alig látni embert az utcán.

Beszélek a zsidóság egyik vezetőjével. Nyugodtan, minden félelem nélkül mondja: – Immár várjuk a következő inzultusokat. Este, ha lefekszünk, nem tudjuk, hogy reggel életben leszünk-e még. Teljesen védtelenek vagyunk. Ki vagyunk szolgáltatva annak a kis társaságnak, amelyet a Piroska fiúk szerveztek meg. Nagyobbára nem is csongrádi emberek, hanem úgy kerültek ide, hogy amikor a nemzetvédelmi osztagokat megszervezték, akkor jöttek, hogy fizetett napidíjakért szolgáljanak. Itt semmi

egzisztenciájuk nincs. Bennünket az ítélet nem lepett meg. Azt sajnáljuk, hogy nem maradtunk teljesen passzívak. De elküldöttük ügyvédünket, hogy megtudjuk, miért is történt a merénylet. Ügyvédünk elküldését több jogász tanácskozása előzte meg. Az volt a véleményük, hogy azokkal szemben, akiket a nyomozás során letartóztattak, de akikkel szemben később elejtették a vádat, vegyük át a magánvádat. Ez azért lett volna jó, hogy a sértettek képviselőinek és a magánvád képviselőinek meglett volna a kérdezési és szólási joga. Talán jobb lett volna, mert így a közvád képviselője nem maradt volna magára. De ha már ezt nem tettük meg, hiba volt, hogy nem vonultunk vissza teljesen a tárgyalástól. Most már tudomásul vesszük, hogy a hét megvádolt ártatlan. A bíróság felmentette őket. A bomba azonban felrobbant. Hát ki készítette és ki dobta? Ha a hatóságokat nem érdekli, bennünket sem érdekel. Mi megnyugszunk a bíróság igazságosztásában. Ebbe is beleéljük magunkat. Életünk Piroskáék jóvoltától függ. A rendőrség huszonöt embere nem védhet meg bennünket, nem tudna kétszázötven ember sem megvédeni. Akiktől mi félünk, nem a csongrádi nép és nem az úri osztály művelt tagjai. Akiktől félni kénytelenek vagyunk, azok ellen senki meg nem védhet bennünket. Holnap kezdődik nagy ünnepünk. Nem tudjuk, mi vár reánk. Istenben megnyugodva, várjuk az elkövetkezendőket. Nem tudunk semmi óvintézkedést tenni, nem tudunk, és nem akarunk szembeszállni az elkövetkezendőkkel. Ez nem a mi kötelességünk. Mi

elvonultan, csendben fogunk ezen túl élni. Tudomásul vesszük, hogy ők nem bűnösök, és tudomásul vesszük, amit Ulain mondott, ők félnek tőlünk. Hát tőlünk ne féljenek, bennünket látni sem fognak. De nem hallgathatjuk el, hogy mi is emberek vagyunk, és talán jogunk van követelni mindazt, ami az embert, Isten legtökéletesebb teremtményét jogban, szabadságban, biztonságban megilleti. Mi nem fogunk se bált, se összejövotelt rendezni, olyan keveset fogunk az utcán tartózkodni, amennyire csak lehet. És előre is megígérjük, mindenki higgye el és legyen tisztába vele, hogyha lesznek inzultusok, nem mi leszünk a provokálók, nem mi leszünk a cselekvő hősök.

Este van. Szürkül és a kis világosság, ami kevés a holdból kisugárzik, elalszik. Az alkonyat első jelére bezárták tegnap óta a boltokat. Csend és halálfélelem uralkodik a városban, ahova diadalmasan, ünnepelve érkezett meg a szolnoki főtárgyalás hét felmentett vádlottja.

Az Est, 1924. október 4.

**POPOVICS ISTVÁN ÉS A PIROSKA-FIVÉREK
JÓBARÁTOK VOLTAK
JÖVŐ HÉT ELEJÉRE SZENZÁCIÓS
FORDULAT VÁRHATÓ
AZ EST TUDÓSÍTÓJÁTÓL**

Napokon keresztül beszámoltunk arról, hogy a csongrádi bombamerénylet ügyében milyen különös és váratlan fordulat történt. Megírtuk ugyanis, hogy a főkapitányságon megjelent néhány nappal ezelőtt egy magát Popovics Istvánnak nevező, huszonhat esztendő fiatalember, aki azt a fantasztikusnak látszó mesét adta elő, hogy neki a csongrádi bombamerénylet elkövetésében aktív szerepe volt.

A főkapitányságon széleskörű nyomozást indítottak annak megállapítására, hogy Popovics vallomása megfelel-e a valóságnak. Ekkor minden kétséget kizáróan megállapították, hogy Popovics Istvánnak a csongrádi bombamerénylet elkövetésében semmiféle része nem volt, hanem három ismeretlen ember bérelte fel e hazug vallomásának megtételére, hogy a csongrádi bombaügyben újból meginduló nyomozást tévútra terelje. A főkapitányságon dr. Hetényi Imre főkapitányhelyettes a Popovics által megnevezett helyekre, ahol állítólag felbujtói tartózkodni szoktak, detektíveket küldött ki. A kiküldött detektívek jelentései már meg is érkeztek a

főkapitányságra, s arról számolnak be, hogy a detektíveknek minden kétséget kizáróan sikerült megállapítaniuk azt, hogy Popovics István a Piroskafivérekkel jó barátságban volt. A főkapitányságon most ezen az újabb nyomon indultak el és a politikai nyomozóosztálytól szerzett értesüléseink szerint hétfőre vagy keddre szenzációs fordulat várható a csongrádi bombamerénylet ügyében. A ma délelőtti kihallgatáson Popovics elmondotta, hogy egy Juhász nevezetű férfi volt az, akivel legtöbbet érintkezett, s aki őt ruhaneművel és pénzzel látta el, arra számítva, hogy a főkapitányságon meg fogja tenni a már ismert, hazug vallomását, és ezáltal a rendőrség csongrádi nyomozását tévútra fogja vezetni. A főkapitányságon különben a legnagyobb titoktartással kezelik az ügyet s informátorunk szerint csak a jövő hét első napjaira várható, hogy teljes világosság derül a csongrádi bombamerénylet sok port fölvert fináléjára. Bizalmas értesüléseink vannak arról, hogy a főkapitányságon ebből az ügyből kifolyóan két férfit már őrizetbe vettek, akiknek kilétét azonban eddig még nem lehetett megtudnunk.

Világ, 1924. október 9.

MIÉRT KELLETT SZABADLÁBRA HELYEZNI PIROSKÁÉKAT?

Piroskáékat szabadlábra kellett helyezni, mert különben megmondották volna, hogy őket kik bujtották fel. Annál is inkább szabadlábra kellett őket helyezni, mert az egyik vádlott, Fülöp Andor azt mondotta, hogy később még többet is fog vallani. Természetesen, a vádlottak azt gondolták, hogy miért csak ők üljenek, miért nem tartóztatták le a felbujtókat is. Amikor Piroskáékat szabadlábra helyezték, én interpelláltam ebben az ügyben és az igazságügyminiszter azt mondotta, hogy rövidesen le fogják őket tartóztatni. Ez azonban nem történt meg, sőt a szolnoki főtárgyaláson felmentették a vádlottakat. Amikor a vádlottak hazaérkeztek Csongrádra, megkezdődött a tanuk terrorizálása. A tanúvallomások ügyében megkezdődtek a verések. Mikor Heller Fülöpöt feljelentette és Piroska Jánost, mint vádlottat megint letartóztatták, beismerte, hogy igaz, hogy megverték, de azért, mert szabadkőműves és hogy összeköttetésben áll a párizsi szabadkőművespáhollyal, hogy ez mit jelent, azt én nem tudom. Azonban az tény, hogy a vádlottak vezették a községi választásokat Csongrádon. Mikor a szolnoki törvényszéket delegálták, a vizsgálóbíró jegyzőjével megjelent Csongrádon a tanúvallomások felvétele végett.

Akkor már minden teljesen készen volt, a tanuk vallottak,
mint a karikacsapás.

Az Újság, 1924. október 11.

ECKHARDT FELSZÓLALÁSA

Eckhardt Tibor szólalt most fel személyes kérdésben Fábián legutóbb hangoztatott vádjaira. – Ezen túl mondhat nekem akármit Fábián a nemzetgyűlésen, – kezdte – többet nem veszek róla tudomást. Mondja el, amit akar, de olyan helyen, hogy a bíróság elé állíthassam. Fábián úgy akarta beállítani, mintha a csongrádi bombamerénylőknek egyik felbujtója lettem volna. Az történt, hogy Szegeden értesültem a merényletről két liberális újságírótól és a legnagyobb felháborodásomat fejeztem ki előttük. Csongrádról december 28-án délután 5 és 6 óra között hívott fel Piroska János s elmondta, hogy a különböző gazdafiúkat beviszik a rendőrségre, többek között a testvérét is és súlyosan bántalmazzák őket. Akkor azt az utasítást adtam, hogy mindenki álljon rendelkezésére a nyomozó hatóságoknak, de ha visszaélés történik, jelentsék nekem, mert akkor én fogok eljárni. Ezt meg is táviratoztam Csongrádra. A nyomozás során Diószeghy és Wéber azt a hírt terjesztették, hogy nagyszabású összeesküvésről van szó, amelyeknek szálai budapesti politikusokhoz vezetnek. Felkiáltások a baloldalon: Mi van az alföldi brigáddal?

Ulain Ferenc: A kormány rendezte azt is. (Nagy zaj.)

Eckhardt Tibor: Olyan ostobaságokat állított rólam

Fábián, (Zaj.) amelyeket józan ember nem hihet el.

Fábián Béla: Nem öltek meg senkit Csongrádon?

Zsirkay János: Ez a zsidó: aljas és gaz! (Óriási zaj.)

Az elnök figyelmezteti Zsirkayt, ne használjon ilyen kifejezést. (Nagy zaj.)

Esztergályos János: Aljas és gaz?

Elnök: Zsirkay Jánost rendre utasítja. „Akkor az egyéni igazságszolgáltatás következik.”

Eckhardt Tibor: Azt állította Fábián, hogy az utolsó négy esztendő alatt a gyilkosságok és bűncselekmények az ébredőktől indultak ki. Ha ez az állítás igaz, tessék feljelentést tenni az ügyészségen, de ne csak rágalmazni. Tessék a bíróság elé állani.

Fábián Béla: Nagyon helyes. Meg fog történni!

Zsirkay János: Erre is az ébredők tanítják!

Fábián Béla: Egyszer már megtörtént, de az ébredők visszavonták a sajtópert.

Eckhardt Tibor: Ismét kijelentem, hogy minden erőszakos cselekedetet elítélek. Ez az álláspontom azonban csak addig tart, amíg a bíróság függetlensége fennáll. Ha megszűnik a kollektív igazságszolgáltatás, akkor az egyéni igazságszolgáltatás fog elkövetkezni. (Óriási zaj.)

Az Est, 1924. december 28.

**LEZÁRULT A BOMBAMERÉNYLETEK
KORSZAKA
A NYOMOZÁSOK EREDMÉNYTELENSÉGÉT
HOSSZÚ IDEIG A BANDÁK FEGYELME ÉS
SZERVEZETTSÉGE OKOZTA
AZ IRREGULÁRIS TITKOS ALAKULATOKAT
SOKÁIG A VEZETŐK ELVAKULT
PROTEKCIÓJA VÉDELMEZTE
AZ ÁLLAMHATALOM MA MÁR MINDEN
TEKINTETBEN BIZTOSÍTJA A RENDET**

Az Est tudósítójától.

A nagy törvényszéki tárgyalások véget értek. A bombavető és egyéb bűnözők felett a bíróság meghozta ítéletét, ezzel remélhetjük, hogy lezárjuk azt a szomorú korszakot, amelyet az erőszak, a bomba és az ölmosbot uralma jellemezett a magyar történelemben.

Az Est munkatársa illetékes helyen érdeklődött az iránt, hogy mennyiben tekinthetők végleg konszolidáltaknak a belső rendészeti viszonyok, mennyiben közelítik meg ezen a téren a békeviszonyokat. Legilletékesebb helyen Az Est munkatársának a következőket mondták: alig két esztendővel ezelőtt még derekán voltunk annak a korszaknak, amelyet a bombamerényletek korszakának nevezhetünk. Ekkor történt az erzsébetvárosi merénylet, utána a Miklós Andor

es Rassay Károly ellen tervezett bombamerényletek, majd a francia követség elleni bombás akció, végül a csongrádi merénylet. Mindezek a merényletek most már ki vannak nyomozva, a tettesek, illetve a gyanúsítottak bíráik előtt állnak. Remélhetőleg ezzel örökre lejárt Magyarországon a bombamerényletek korszaka. Csak aki a nyomozás izgalmait ismeri és tudja, milyen ravaszul volt a bombavető társasága megszervezve, csak az lehet tisztában azzal, hogy milyen emberfeletti munkái végzett a belügyi kormányzat és a rendőrség, milyen elkeseredett küzdelmeket kellett folytatniok, amíg apró kis nyomocskákból elindulva össze tudták szedni a szervezet egész képét, és le tudták leplezni a társaságát olyan formában, hogy a bűnösök beismerésén felül objektív bizonyítékok is állottak rendelkezésre. Akik annak idején annak a körülménynek, hogy a nyomozás hosszú ideig eredménytelen volt, mindenféle gyanúsítást akartak háttérül festeni, most utólag, amikor a Márffy-féle tárgyaláson a nyilvánosság előtt is lelepleződött, hogy milyen szigorú fegyelem és titoktartás mellett működött Márffy bandája, kénytelenek lesznek belátni, hogy a hosszú és nehéz nyomozás sikertelensége a társaság fegyelmének és szervezetségének számlájára írható.

Annál nagyobb a rendőrség érdeme, hogy ez akadályok ellenére is sikerült a tetteseket kinyomozni. Más szempontból figyelembe kell venni, hogy körülbelül két évvel ezelőtt az utcai igazoltatások még napirenden voltak. Normális rendőri intézkedések nem voltak alkalmasak

ezeknek a visszasságoknak gyökeres megszüntetésére, mert az utcákon felállított rendőrőrszemek természetsszerűleg rendesen későn érkeztek az igazoltatások színhelyére, minthogy az igazoltató urak eléggé óvatosak voltak ahhoz, hogy munkájukat lehetőleg az őrszemek látó- és halló távolán kívül végezzék. A biciklista rendőröknek és detektíveknek egész raját kellett mozgósítani. Ezeket az igazoltatókat még akkor is, ha a cselekmény súlyosabb deliktummal nem is volt összekötve, szigorú elbánásban kellett részesíteni, míg az utcai kellemetlenkedéseknek ez a fajtája is eltűnt Budapest utcáiról.

A Miskolcon legutóbb történt eseményeket nem lehet másnak tekinteni, mint a választással kapcsolatos utcai verekedéseknek. Ezek különben sem voltak olyan arányúak, amint azt az első ijedelemben Miskolcon elhitték egymással az emberek. Mindössze két embert vertek meg, ezek közül is az egyik az ÉME miskolci titkára. A közrend szempontjából legfontosabb momentum az ellenforradalommal kapcsolatban alakult különböző irreguláris karhatalmi osztagok, különítmények, úgynevezett titkos alakulatok ügye. Ezek az alakulatok virágjakban voltak körülbelül két év előtt, abban az időben, amikor Rakovszky Iván belügyminiszter hivatalát elfoglalta. A közönség még most sem tudja, hogy ezek az alakulatok részben nem is voltak irreguláris vagy titkos alakulatok, hanem annak idején nagy részüket a Friedrich-kormány hivatalos intézkedéssel állította fel, és a

katonaság, valamint a megbízható rendőri karhatalom hiányában mintegy hivatalos szerveknek nyilvánította őket. Éppen ezért volt nehéz velük szemben szigorúan eljárni. Maguk az alakulatok jóhiszeműek voltak, a tagok egyrészt azonban mindenre kapható kalandorokból rekrutálódtak, akik azután elbizakodva a maguk hivatalos szerepének tudatától, másrészt pedig elkényeztetve különböző alakulatok vezetőinek elvakult protekciójától és minden, még bűnös ügyben is megnyilvánuló védelmétől, a legsúlyosabb kihágásokra és bűncselekményekre ragadtatták magukat.

A belügyi kormányzat Rakovszky Iván minisztersége óta az ezekben a most már céltalanul fennmaradt és a kormányzati irányítástól magukat függetlenített alakulatokban a belső rend legnagyobb veszedelmét látta. Természetesen nem volt olyan egyszerű ezt a szövevényes rendszert, amely mindenféle hivatalos védelemben is részesült, megszüntetni. Végül is a belügyi kormányzat győzött az egész vonalon, úgyhogy a feloszlítás, likvidálás és lefegyverzés teljes energiával megindult.

Ma az országban egyéb, mint legális karhatalmi alakulat nincs. Feloszlattak és lefegyvereztettek az ÁBM (az állambiztonsági megbízottak), a KKV (Kettőskereszt Vérszövetség), az ÉME Nemzetvédelmi Osztálya, az Alföldi Brigád, amely nagy titokban működött, és csak a csongrádi bombamerénylettel kapcsolatban fedezték fel, azon kívül még más hasonló szervezetek is.

Fegyver sehol, senkinek a kezében nem maradhatott. Nem lehet természetesen garanciát vállalni, hogy egyesek lakásukban, vagy kamrájukban nem dugtak-e el egy-egy puskát, de ami fegyvert hivatalosan kiadtak, azt mind beszédtek. Erről az oldalról a közrendet többé veszedelem nem fenyegetheti.

Ezek az adatok kellőleg mutatják, hogy a közrend és közbiztonság milyen mértékben konszolidálódott az utolsó években, és hogy ebben a tekintetben egyáltalán nem kell tartani többé a viszonyok rosszabbra fordulásától. Az államhatalom ma már elég erős ahhoz, hogy a rendet minded tekintetben biztosíthassa.

Hétfői Rendkívüli Újság, 1925. augusztus 10.

**TIZENHAT LAPRA ÉS ÖTVENKÉT CIKKRE
HARAGSZANAK CSAK PIROSKÁÉK**

A szomorú emlékezetű csongrádi bombamerénnyel kapcsolatban újságcikkek légiói jelentek meg pró és kontra foglalkozva a merénnyel. A cikkek középpontjába később a bombamerénnyel vádlottjai kerültek. Szemfüles riporterek felkutatták a vádlottak előéletét, feltárták személyes viszonyaikat s különösen a két Piroška fivér volt az, már magasabb műveltségüknél fogva is, kiknek személye a legjobban izgatta a közvéleményt. A merénnyel utáni rendőri nyomozások jogos alapot nyújthattak arra, hogy a Piroška-fivérek voltak a bombamerénnyel értelmi szerzői.

A két felmentő ítélet után a Piroška testvérek az összegyűjtött lapok személyi vonatkozású cikkei alapján a becsületsértői pörök özönét zúdították a személyükkel foglalkozó lapok ellen. Érdekes, hogy csak azon lapok és ama cikkek szerzői ellen indultak meg az eljárások, amelyeket a család idők folyamán összevásárolt, és most azután alapos vizsgálat után indexre tett. A becsületsértési pöröket Piroskáék megbízásából Károlyi József dr. ügyvéd, Ulain sógora indította meg tizenkét lap ellen ötvenkét cikkre j vonatkozóan, amelyekben Piroskáékra nézve becsületsértési kifejezések voltak.

Eddig négy vidéki lappal szemben intéződött el az affér bocsánatkéréssel, míg a többi pörök a bíróságok nyári szünete miatt még nem kerültek tárgyalásra. Érdekes, hogy a szegedi lapok nincsenek érdekelve Piroskáék sajtó elleni hadjáratában.

Népszava, 1926. január 14.

KORMÁNYZÓSÉRTÉSÉRT 6 HÓNAP FOGHÁZ

A csongrádi bombamerényletnek sincsenek tettesei. Az ügy mindazonáltal nem aludt el. A budapesti büntetőtörvényszék Töreký-tanácsa szerdán délelőtt Peyer Károly elvtárs nemzetgyűlési képviselőt vonta felelősségre ama beszéde miatt, amelyet pár nappal a gyalázatos, hitvány, meg nem torolt gyilkosság után a Demokrata Kör vacsoráján elmondott. Ebben a beszédében Peyer elvtárs élesen bírálta-a kormányzati rendszert.

A bíróság visszavonult, majd rövid tanácskozás után kihirdette az ítéletét, amely szerint a bíróság bűnösnek mondja ki Peyer elvtársat kormányzósértés vétsége címén. amelyet azáltal követett el, hogy azt állította a kormányzóról, hogy az „az ország lakosságának tisztességtelen részéhez tartozik”. A bíróság Peyer elvtársat 6 hónapi fogházra, 10.000.000 korona pénzbüntetésre, 3 évi hivatalvesztésre és polgári jogainak ugyanilyen tartamú fölfüggesztésére ítélte. Az indokolás szerint „arra mutatnak” egyes vallomások és cikkek és a beszéd „minden adat szerint, olyan irányú volt”, hogy „a bombavetőket protektora” kifejezés, továbbá ez a kifejezés: „bizonyos sajtóorgánumok magas és megtisztelő látogatása”, továbbá a „gyilkosok és bombavetőket amnesztíja”, félreismerhetetlenül a

kormányzóra történő utalások. A bíróság enyhítő körülménynek vette a büntetlen előéletet, az izgatott hangulatot és az azóta eltelt hosszabb időt, súlyosbítónak a sértés súlyosságát és a nagy nyilvánosságot.

Szegedi Új Nemzedék, 1927. augusztus 17.

RÁGALMAZÁSÉRT FOGHÁZRA ÍTÉLTÉK A VÖRÖS SAJTÓ MUNKATÁRSÁT

Széchenyi István dr. Pirooska János képviselőtében kifejtette a bíróság előtt, hogy a liberális lap egy állandó hajszát folytat Pirooskák ellen és belé akarják szuggerálni a közvéleménybe, hogy ők voltak a bombamerénylet tettesei. Kérte megbüntetését a vádlottnak. A bíróság Nagy Sándor hírlapíróát sajtó útján elkövetett rágalmazásért 14 napi fogházra és 25 pengő mellékbüntetésre ítélte. Nagy Sándor fellebbezést jelentett be.

Utána Vér György került a vádlottak padjára, akit Pirooska János és öt társa jelentett fel azért, mert a múlt év karácsonyán egy cikket írt „Csongrád újrafelvételt kér a halálból harmadik évfordulóján” cím alatt, amelynek egész tartalma, habár nem is teljes és tökéletes nyíltsággal, hanem a sorok közt bujkálva, sejtetés, célzás alakjában, tehát nem nyíltan, hanem álarc alatt ugyan, de mégis a legteljesebben érthető módon azt állította Pirooskákról, mint a csongrádi bombamerénylet egykori felmentett vádlottjairól, hogy a csongrádi bombamerényletet ők követték el s ezáltal oly tényt állított, mely miatt ellenük büntető eljárásnak volna helye: „1923 karácsony éjszakáján, pontosan éjfélkor egy bomba robbant föl Csongrádon. A Magyar Király tágas báltermében Farkas

Balázs cigányprímás a francia négyes bevezető traktusait intonálta és a mosolygó fehérruhás leányok frakkos táncosuk karján éppen párokba fejlődtek. Vis-à-vis-t kerestek. Akkor bomba hullott a mosolygó táncosok közé és ma a csongrádi temetőben az évfordulón csöndesen fekszik egy diákgyerek, aki táncolt, egy primás, aki hegedült, és egy egyszerű cseléd lány, aki dolgozott. És egy év múltán huszonnégyen érzik még mindig a szilánkot fáradt és megromlott testükben. És egy év múltán a szörnyű merényletnek – még nincsenek tettesei.” A szenzációra éhes fiatalember Csongrádra utazott előbb és az ottani polgármester szájából olyan kijelentéseket irt meg cikkében, amelyeket a polgármester soha meg nem tett. Merészsége oly nagy volt, hogy végre is a polgármester kénytelen volt helyreigazítani Vér meggondolatlan állításait.

A keddi főtárgyaláson Vér György Zola, Táncsics és még egyes nagyok neveinek felemlítésével védekezett.

Magyarország, 1927. augusztus 18.

**TIZENNÉGY NAPRA ÍTÉLTEK EGY
HÍRLAPÍRÓT, MERT PIROSKÁÉK NEVE
MELLÉ EZT ÍRTA: A CSONGRÁDI BOMBAPER
FELMENTETT VÁDLOTTJAI**

Szeged, augusztus 17.

(A Magyarország tudósítójának telefon jelentése.) Ma délelőtt. csongrádi nap volt a szegedi törvényszék előtt. A magánvádlók padján megjelent Piroska János, Sági János és Sinkó László, akik három szegedi újságíró ellen indítottak sajtópert.

Az első pert Bartos Károly, ellen indították, aki közölte a decemberi választások során a Csongrádon fellépő Szécsényi István dr. szegedi ügyvédről, a bombaper vádlottjainak védőjéről elhangzott beszédek. A törvényszék bizonyítást nem rendelt el és Bartost 960 pengő pénzbüntetésre ítélte.

A következő sajtóperben Vér György került a vádlottak, padjára, mert a csongrádi választások alkalmából megírta, hogy Széchényi leghangosabb kortesei egykori védenecsei, Piroska Jánosék voltak. Piroskáék sértőnek találták a cikknek azt a részét is, hogy a csongrádi bombaperben újrafelvétel lesz.

Budai Béla dr. védő terjesztette elő a bizonyítási indítványt. – Ökölbé szorul a kezem, – mondotta többek között – hogy a csongrádi bombaper felmentettjei, akiket

csak bizonyítékok hiányában mentettek fel, vállalkozni mernek arra, hogy kiálljanak a közönség elé a legszentebb alkotmányos kötelezettségükben próbálják őket presszionálni.

A törvényszék ezután megállapította, hogy Piroskáék a vádiratot nem szabályosan nyújtották be, amiért a tárgyalást ebben az ügyben elnapolta.

A harmadik csongrádi sajtóperben Nagy Sándor volt a vádlott, aki tudósítást írt arról a perről, amelyben Piroskáék zsarolással voltak vádolva. Piroskáék inkriminálták, azt a kitételt, hogy ők a csongrádi bombaper felmentett vádlottjai. A törvényszék Nagy Sándort 14 napi fogházra ítélte, megállapítva, hogy fölösleges volt Piroskáék neve mellé odatenni, hogy ők a csongrádi bombaper felmentett vádlottjai.

Esti Kurir, 1927. szeptember 7.

**A TÁBLAI FELMENTŐ ÍTÉLET IS
GYANUTKELTŐKNEK MONDJA A PIROSKA
ELLENI ADATOKAT
ÜGYVÉDJE SZERINT PIROSKA CSAK „VOLT”
A CSONGRÁDI GYANÚSÍTOTT
A HÍRHEDT CSONGRÁDI BOMBAPER
EMLÉKE MA FELELEVENEDETT A SCHADL-
TANÁCS ELŐTT**

Báró Lajos hírlapíró az Esti Újság múlt év december 17-iki számában Francia Kiss Mihályt letartóztatták cím alatt cikket irt, amelyben beszámolt arról, hogy Francia Kiss Mihályt Gyulai Molnárral és Piroška Jánossal együtt kitoloncolták Kunszentmiklósról. Idegen embert nem tűrnek meg a kerületben – írta Báró cikkében – állandóan folyik az igazolás és ha valaki nem tudja magát igazolni, azt eltávolítják a kerületből.

Így történt ez Piroška Jánossal, a csongrádi bombamerénylet egyik gyanúsítottjával. A cikk tartalma miatt Piroška János sajtó útján elkövetett rágalmazás címén pert indított Báró Lajos ellen s ezt az ügyet tárgyalta ma a büntetőtörvényszék Schادل-tanácsa.

A tárgyalás megnyitása után Báró Lajost hallgatta ki a bíróság, aki védekezése során elmondta, hogy a kunszentmiklósi kerületben, ahol Héjjas Iván és Kelemen Kornél voltak az ellenjelöltek, heves választási küzdelem

folyt.

– Fél Európa szeme figyelt erre a választásra, – mondotta Báró – s az volt az általános felfogás, hogy Bethlen István gróf egész választási győzelme nem ér semmit, ha Héjjas Iván bekerül a parlamentbe.

Elnök: Miért tartozik mindez ide?

Báró: Ez mind hozzátartozik a dologhoz, hogy megvilágítsam, hogy miért írtam meg cikkemet. Nemcsak Francia Kiss Mihály, hanem Piroska János is lent járt a kerületben és terrorisztikusan léptek fel mindenkivel szemben, életveszélyesen megfenyegettek mindenkit, aki nem volt hajlandó Héjjas Ivánra szavazni. A karhatalomnak köszönhető, hogy nem volt nagyobb baj és nem voltak hevesebb összeütközések.

–Az köztudomású, hogy Piroska a csongrádi bombamerénylet gyanúsítottja volt, ezt nem is kell bizonyítani. Azt pedig, hogy kitoloncolták, nem írtam, csak azt, hogy felkérték, hogy hagyja el a kerületet, csak a címben írták tévesen, hogy kitoloncolták, a címet pedig nem én adtam.

Fábián Sándor dr. védő terjesztette elő ezután a valóság bizonyítására vonatkozó indítványt. Arra vonatkozóan, – mondotta Fábián dr., – hogy Piroska Jánost kitoloncolták, kérem Kelemen Kornél dr., Héjjas Iván ellenjelöltjének kihallgatását. Hiteles másolatban becsatolom a törvényszék és a királyi ítélőtábla ítéletét a csongrádi bombaperben, amelyek úgy szólnak, hogy megnyugtató marasztaló ítélet hozatalára a bizonyítási

anyag nem alkalmas, a felsorakoztatott adatok azonban a gyanúeltésre alkalmasak. Az ítéletekből kiderül az is, hogy Piroskáékat bizonyíték hiányában mentette fel a bíróság.

– A királyi ítélőtáblán a főügyész vádbeszédében hangsúlyozta, hogy tárgyi bizonyítékok igazolják, hogy a vádlottak a gyilkosok.

– Becsatolom a 8 Órai Újság egyik példányát, – folytatta Fábián dr. – ebben a rendőrség hivatalosan kinyilatkoztatja, hogy nem tartja szükségesnek a nyomozás folytatását, mert akiket az ügyészségnek átadott, azok tényleg a tettesek.

– Kérem a belügyminisztérium megkeresését aziránt, indult-e új nyomozás a csongrádi bombamerénylet ügyében. Baloghy Ernő dr. Piroska János jogi képviselője ellenezte a valóság bizonyítását. Szerinte a vádlott azzal követett el nagy hibát, hogy egy „volt” szócskát kihagyott. Ha azt írta volna, hogy Piroska János a csongrádi bombamerénylet gyanúsítottja volt, akkor semmi baj sem történt volna.

Pesti Kurir, 1927. szeptember 27.

**RÁGALMAZÁSÉRT ELÍTÉLTÉK AZT AZ
ÚJSÁGÍRÓT, AKI A CSONGRÁDI
BOMBAMERÉNYLETBEN
GYANUSÍTOTTNAK NEVEZTE PIROSKÁT**

[...] Az elnök ezután kérdést intézett Fábián Sándor dr. védőhöz, hogy mi az a közérdek, ami a vádlott hírlapírót a cikk megírására készítette.

A közérdek abban áll, — mondotta Fábián dr. — hogy Héjjas kerületébe egy olyan ember ment le korteskedni, aki a csongrádi bombamerénylet egyik gyanúsítottja volt. Ha a bíróság most elítéli a vádlott hírlapírót, akkor ezzel egyúttal kimondja azt is, hogy Piroskára nem szabad azt állítani, hogy a csongrádi bombamerénylet gyanúsítottja volt.

A bíróság ezután határozathozatalra vonult vissza, majd rövid tanácskozás után Schadl elnök kihirdette a törvényszék határozatát, amellyel a valóság bizonyítására vonatkozó indítványt elutasította, mert közérdek nem forog fenn, különben is a vádlott hírlapíró nem élt kellő időben a valóság bizonyításával.

Baloghy Ernő dr. tartotta meg ezután vádbeszédét, melyben előadta, hogy a kitoloncolás megírásával és azzal, hogy a vádlott azt állította, hogy Piroska János gyanúsítottja a csongrádi bombamerényletnek, elkövette a rágalmazás vétségét. Miért is szigorú megbüntetését kéri,

nemkülönben erkölcsi kártérítés címén 10.000 pengő, ügyvédi költség címén pedig 300 pengő megfizetésére kérte, kötelezni.

Fábián dr.: Nehéz az embernek a szót magába fojtani, amikor egy ember, akiről a királyi ügyész és a királyi főügyész azt állítja, hogy tárgyi bizonyítékok szerint gyilkos, erkölcsi kártérítés címén 10.000 pengőt kér, azért, mert egy újságíró annyit írt róla, hogy gyanúsított a bombamerényletben...

**DROZDY GYŐZŐ FELSZÓLALÁSA HÉJJAS
IVÁN ÉS KÜLÖNÍTMÉNYE
BÜNTETTEIRŐL¹³⁸
RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 226. ÜLÉSÉBŐL
1924. JANUÁR 22.**

Drozdy Győző: T. Nemzetgyűlés! Igazat adok igenis előttem szólott képviselőtársamnak abban, hogy ebben a Házban valóban nagyon sok beszéd hangzik el, talán sokkal több, mint kellene. Nem osztozom azonban abban a véleményében, hogy az ellenzéki oldalon történik a hiba, amikor ilyen sokat beszélnek. A felelősséget azért a sok beszédért, ami ebben a parlamentben elhangzik, a kormányra hárítom. A kormány az ezekben a beszédekben felhangzott okos, komoly és megbecsülendő kritikákat nem figyeli meg, azokat a komoly országépítő tanácsokat, amelyeket itt hallunk, nem mérlegeli és az ország javára nem értékesíti. Megállapíthatjuk, hogy ebben a nemzetgyűlésben, pl. az utolsó indemnitási vita tárgyalása alkalmával, annyi sok szép, nemes indítvány és javaslat hangzott el, hogyha a kormány figyelemre méltatná ezt és nem legtöbbször csak üres bársonyszékek merednének az ellenzék felé, akkor ennek a sok beszédnek nem sok alja lenne, hanem végre megindulhatna az ország újraépítése.

¹³⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIX. kötet, 297–302.

Mai felszólalásom tárgyát igen szűk keretbe vonom. Úgy látom, hogy teljesen kimerítették az ellenzéki szónokok azokat a témákat, amelyek itt az ország-újjáépítéséhez fontosak volnának. Én tehát azzal foglalkozom, ami a munkának és a fejlesztésnek alapfeltétele, a rend és konszolidáció kérdésével.

Minden termelésnek alapja az, hogy ebben az országban meglegyen a béke, a jogrend és teljes legyen a konszolidáció. Örömmel tekintek vissza az elmúlt egy-két hétben arra a pillanatra, amidőn Magyarország miniszterelnöke felállott ebben a képviselőházban és férfiasan kijelentette, hogy véget fog szakítani Magyarországon az úgynevezett turbulenciának és végre mindent el fog követni a kormányzat, hogy megszüntesse itt azokat a viszonyokat, amelyek még mindig bizonytalanná teszik a vagyon- és életbiztonságot. Azért szeretnék segítségére lenni a kormányzatnak ezen a téren, hogy a konszolidációt teljesen kiépítsük és teljesen megteremtjük.

Mielőtt a legfontosabb esetekre mutatnék rá, egy kis kitérő, egy kis bevezetésként említem csak fel, hogy lehetetlen addig megteremtenünk itt a konszolidációt, amíg a csendőrségi és rendőrségi, közegek nem emelkednek a maguk hivatásának magaslatára, s amíg olyan dolgokat látunk napról-napra, amelyek méltán elkeseíthetik ennek az országnak népét. A szociáldemokrata szónokok számtalan olyan esetet soroltak itt elő, amikor csendőrök és rendőrségi közegek

ártatlan embereket jogtalanul, brutálisan bántalmaztak és vertek. Íme, most jelentés érkezik hozzám Szekszárdról, hogy ott három rokkant összejött azért, hogy a földreformban való részvételüket megbeszélhessék egymással, s ekkor megjelent közöttük a rendőrség egyik közege, magával hurcolta és a városházán, illetőleg a rendőrségen agyba-főbe verte őket, úgyhogy két hétig munka nélkül voltak. *(Felkiáltások jobb felől: Ez tévedés! Lehetetlenség!)* Ez a dolog annyira nem tévedés, hogy a bizonyítékokkal mindenkor szolgálunk és amennyiben nem igazak, én leszek az első ember, aki bocsánatot fogok kérni ezért attól a brutális és embertelen Kiss Ernő nevű fogalmazótól, aki a községben a direktorium előadója volt, most pedig ezeket a verekedéseket és vérengzéseket végzi. Szekszárdon kikapnak az emberek azért, mert a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurirt* olvassák. Van egy Horváth nevű detektív, aki a trafikban áll és nézi, hogy ki viszi onnan a *Népszavát*, vagy az *Esti Kurirt*, és aki ki meri vinni, annak másnap a rendőrséggel gyűlik meg a baja. Ezek a szegény, megvert rokkantak ügyvédet fogadtak maguknak, minthogy minden napra jelentkezésre rendelték be őket és az ügyvéd is megjelenik érdekükben a rendőrségen. Másnap, amikor a rokkantak jelentkezni mentek, agyba-főbe verték őket, mert keresztény létükre zsidó ügyvédet mertek a maguk védelmére a rendőrségre küldeni. *(Zaj bal felől.)*

De itt van egy másik eset, amely szintén a csendőrség brutalitásáról tanúskodik. Nem szívesen

foglalkozom ezzel a témával, mert volt már alkalmam a nemzetgyűlésen, ebben a ciklusban felolvasni egy csendőri parancsot, amely arra oktatja ki a csendőrlegénységei, hogy miként kell úgy verni, hogy meg ne lássék, ki ne tudódjék, és bár kértem a belügyminiszter urat, hogy a rendelet kiadói ellen indítsa meg az eljárást, s bár eredeti okmányokkal rendelkeztem az ügyre vonatkozólag, úgyhogy azt letagadni nem lehetett, azóta hallani sem lehetett erről a dologról, a csendőrparancsnoknak pedig a haja szála sem görbült meg, nem igen érdemes tehát ezekkel a dolgokkal foglalkozni, mégis annak bizonyítására, hogy mindezt nem mi költjük: szívesen rendelkezésre bocsátom az alábbi levelet, mely a következőképen szól (*olvassa*): »Nagyra becsült Szerkesztő Úr! Nem vagyok képes leírni azt a váratlan, de kimondhatatlan örömet, mely szívemet eltöltötte, mikor az önök újságja megérkezett hozzám, mert szívemből pártolom és szeretem. Velem igen sok jót tesz, ha olvashatom. Mert el kell hinni, hogy tanít, oktat, gyámja a szegényeknek és jó remény csillaga. Pedig nekem egy holtig tartó csúfos emléket hagyott, mégis pártolom. Akkor, mikor a felsőbb hatalom betiltotta a május 13 vagy 14-es újságot, este lámpagyújtáskor jött hozzánk két csendőr. Én már akkor ágyban voltam, az uram az istállóba végezte a dolgát a jószág körül. Hogy mit beszéltek kint az urammal, azt nem tudom, mert egy régi hűlés okozta nagy szót hallok. Az uram pedig, mint ilyen iskolázatlan, nem olvas újságot. Odajön közel hozzám

olyan kérdéssel, hogy milyen újság jár nekem. Én ráfelelem, hát nem tudod. Mert a csendőr urak azért jöttek, hogy be akarják szüntetni. Én mondtam, hogy mit bánom én, semmi közöm hozzá. Akkor az uram lép közel a ládához, mert látta, hogy gyűjtöttem az újságot avégett, hogy a fiam rendelte meg, de nem olvasta, mert katonai szolgálatba léptették, azért szedtem össze, hogy bármikor jön haza, hogy mindet átolvashassa. De amit az uramnak mondtak, hogy mutassa fel, az a *Népszava* volt. Én, mikor látom, hogy az összes újságot veszi elő az uram, akkor leszállok az ágyról és kérdem, hogy mit akarsz. Hisz ott van az asztalon. De nem mondhattam, de nem szólhattam csak annyit, hogy mit akarsz, akkor az egyik csendőr nekem ugrik a szuronnyal, hogy átdőf, a másik ordít oroszlánmódra, hogy mi maga, kommunista. Akkor mind a két kezem összeláncolta és mondta, mars a községházhoz. Az uram csak annyit tudott szólni, csak hagynak talán rávenni egy szoknyát, mert úgy akartak egy ingben, de mégis megengedték, hogy az uram kötött rám egy szoknyát és az összes újságot mind fel kellett vinni a községházhoz.

Átnézték mind, de akit akartam mondani, hogy az asztalon van, azért hazaküldték az uramat, nekem pedig ott kellett ülni összekötve. csak akkor engedtek el, mikor átnézték, amit kértek. Mikor kísértek az úton, ész nélkül visítottam, rám jött a szívbjaj, összerogytam, még akkor is rugdostak és puskatussal döftek. Mikor sírásom közt mondtam, van-e Istenük vagy lelkük, hogy egy

szerencsétlen siket, szívbajos ötvenkét éves vénasszonnyal így bánjanak egy újságért, akkor amilyet bírt, úgy ordított, ha siket, ne olvasson újságot. Még a tiszalöki szolgabíróhoz is be kellett menni urastól, de egy szót sem kérdett, csak az is ordított, mint a táltos, és mindkettőnket lezárással fenyegetett, hogy olyan újságot minek járatok. És mégis megörült a lelkem, most ismét megrendelem.« Szándékosan elhallgattam az újság nevét is, nehogy reklámszínezete legyen a dolognak.

Kováts-Nagy Sándor: Mindenki tudja!

Drozdy Győző: Csak az eset bizonyságául olvastam fel ezt a levelet, de egy másik esetre vonatkozólag is kezeim közt van egy levél, melyben szavahihető, komoly emberek állítják, hogy a csendőrségi és rendőrségi brutalitások nemhogy szűnnének, de napról-napra nőnek.

Mándy Samu:¹³⁹ Tessék feljelenteni!

Drozdy Győző: Ez a konszolidáció egy része. Addig pedig ebben az országban nem lehet rend, nem lehet. Munka, amíg ezeket a kelevényeket ki nem irtjuk. Szent meggyőződéseim szerint konszolidáció ebben az országban nem lesz addig, amíg mindenekelőtt a kecskeméti kelevényt teljesen, véglegesen és örökre ki nem pusztítjuk ennek az országnak a testéből. A kecskeméti kelevény! nem lehet elkendőzni, nem lehet betakarni, mert az rövidebb vagy hosszabb idő múlva, de mindenesetre ki

¹³⁹ Mándy Samu (1860–1942) földbirtokos, egységes párti nemzetgyűlési képviselő.

fog fakadni, mert azt nem törvényesen, nem rendesen tüntették el és nem rendszeresen gyógyítják. Tudja meg végre ez az ország, hogy a konszolidáció-ellenesek ligájának fő fészke nemcsak 1919-ben, de még ma is Kecskeméten van, ott tanyázik azon a környéken és ebben az országban egyáltalában nem lehet addig rend, amíg véglegesen le nem számoltunk azokkal a tömeggyilkosokkal és haramiákkal, akik Kecskemétről fenyegetik ennek az országnak a rendjét és közbiztonságát. Nekem módomban van a nemzetgyűlés és a kormány elé tární az összes erre vonatkozó adatokat, hogy amennyiben a kormánynak nem volt eddig módjában megtudnia, hogy tulajdonképpen kik azok, akik veszélyeztetik az ország' békéjét, most megtudhassa. A csongrádi bombamerénylet után kiadott a kormány egy statáriális rendeletet, melyben becsületbeli kötelességévé teszi a rendőrfőkapitány a székesfőváros polgárainak, hogy akik fegyvereknek, bombáknak rejtegetéséről tudnak, azt jelentsék be és becsületbeli kötelességévé lesz minden polgárnak, hogy a kormánnyal együttműködjék a konszolidáció érdekében. Nos, nekem módomban van az egész alföldi brigád szervezetét a kormány elé terjeszteni, (*Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) módomban van megnevezni mindazokat az egyéneket, kik mind a mai napig' sem állítottak a bíróság elé, elkövetett szörnyűséges tetteik miatt, és módomban van megnevezni azokat, akik ma is az alföldi brigád szervezetéhez tartoznak és kisebb-nagyobb mennyiségű fegyvert rejtegetnek.

Horváth Zoltán: Ezt még nem tudja a belügyminiszter úr!

Drozdy Győző: Hogy az alföldi brigád mai működését, mai szereplését megértsük, és hogy lássuk azt a szörnyűséges veszedelmet, amelyet az jelent, kénytelen vagyok visszatérni arra a borzalmas nagy, 1919 őszén történt kecskeméti bűnügyre, melynek kiderítése a mai napig sem történt meg.

Kecskeméten, a katolikus egyház bérházában a második emeleten, a színházra néző oldalon lakik Szabó Antal m. kir. állampénztári tanácsos. Itt van neki kétszobás lakása, melyet már régen »bagolyvárnak« hívnak az érdekeltek. Ez a Szabó Antal 55-60 év körüli férfi, akit józanon nagyon ritkán látnak Kecskeméten. (*Derűltég a szélsőbaloldalon.*) Már a román megszállás alatt is az ő lakásába, az úgynevezett bagolyvárba jártak össze titkos konventikulumokra¹⁴⁰ az ébredők tagjai, különösen pedig azok vezetői. Ott, abban a lakásban azután sör, bor, pálinka és dorbézolások mellett, duhajkodások közben született meg az a gondolatuk, hogy bosszút kell állni a zsidóságon. Még a románok bentléte alkalmával összeállítottak, illetőleg csináltak egy feketelistát, s e feketelista tagjaira kimondották a bagolyvárban, hogy őket a románok segítségével össze fogják fogdosni, így is történt. Akiket a listára felvettek, azokat a románok segítségével összefogdosták és a törvényszék börtönébe

¹⁴⁰ konventikulum (latin) = összejövétel.

zárták. Egy különítményt szerveztek annak végrehajtására, hogy velük végezzen. Ez a különítmény az úgynevezett Héjjas-különítmény, amely 1919. november 15-én, azon a napon akcióba lépett. Héjjas Iván kiadta a rendeletet, hogy november 15-éről 16-ára virradó éjszakán senkinek sem szabad lakását elhagynia, és akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak Kecskemét utcáin, azt az ő járőrei bátran lelőhetik.

Pikler Emil: Hallatlan! (*Mozgás a baloldalon.*)

Drozdy Győző: A románok kivonulásával csakugyan a Héjjas-különítmény vette át a rendfenntartás munkáját, és azzal kezdte, hogy már délelőtt lerészegítette, leitatta csapatait; így készültek az esti munkára. A bagolyvár ez este volt a leghangosabb. Megjelentek ott azok, akik kieszték a nagy orgoványi és a kecskeméti gyilkosságokat, melyeknek sorozata azután egy hónapon keresztül állandó volt Kecskeméten.

Ezeket a tanácskozásokat megjelentek, tehát mint értelmi szerzők indokoltan gyanúsíthatók – és legalább is annyit megkövetelhetünk, hogy a bíróság elé álljanak és kihallgassák őket arra vonatkozólag, hogy csakugyan részesek-e az értelmi szerzés bűnében? – a következők (*olvassa*): »Szabó Antal állampénztári főtanácsos, kinek lakásán, a katolikus bérházban, az úgynevezett bagolyvárban Jöttek össze; dr. Kéry János, törvényszéki bíró, Budapest, I., Győri út 2/C – szintén lejárt a gyűlésekre, Kecskemétre; dr. Zana Ferenc ügyvéd, Kecskemét, volt ÉME-elnök; dr. Magyar József ügyvéd;

dr. Jeney Pál, az ÉME helyettes elnöke; dr. Kiss Endre ügyvéd, a Kecskeméti Közlöny szerkesztője; dr. Kiss József, volt árvaszéki ülnök; Révész István, pápai prelátus; Kuminergruber Emil, kegyesrendi tanár; Héjjas Aurél – Iván bátyja; Héjjas András – Iván öccse; Héjjas Tibor – Iván öccse; Höhhinger Miklós, gimnáziumi tanár; Kiss Ferenc, ny. táblabíró, volt kormánybiztos, főispán-helyettes a román idő alatt; Ráad Árpád, közgazdasági egyetemi hallgató, volt tanító, tartalékos hadnagy; Nagy Bertalan, tartalékos hadnagy, az Ergonnál; Schmiedt Rezső, hadnagy, Budapest, I. vadászászlóalj; Schmiedt Nándor degradált¹⁴¹ őrmester, jelenleg Temesváron van; Berta István; Balog Jenő, tartalékos hadnagy, Budapest; Balog Ferenc, tartalékos hadapród jelölt őrmester; Szűcs Rezső, tartalékos hadnagy, Amerikában van; dr. Farkas Béla, gyógyszerész; Sárközy Béla, kiskazda; Barna Tibor, állami rendőrfelügyelő; Demcsák József, fogalmazó; Dávid Nándor, százados; Kerekes Dezső, városi intéző; dr. Damó Zoltán; dr. Szabó Győző; dr. Dömötör István; Dragollovics Gyula és Muraközi Ferenc: Majtényi polgármester is ott volt néha, és természetesen Héjjas Iván és Francia Kiss Mihály is. (*Zaj*.)

Tehát Héjjas mint városparancsnok kiadta a rendeletet, hogy akit az ÉME jelvénye nélkül meglátnak az utcán, azt haladéktalanul lőjék le és kiadta a másik rendeletet is, hogy abban a csendben, amikor a városban

¹⁴¹ degradált = lefokozott.

senki megmukkanni sem mer, amikor az utcákon senki sem jár, akkor végezzék el azt a munkát, amelyet a feketelista tagjaira vonatkozólag előzetesen kiterveztek. (Zaj.)

Este tíz órakor, a kiosztott szerep szerint, csakugyan meg is kezdték a Szent Bertalan éjszakát. A városháztéren gyűltek össze, s innen részint kocsikon, részint gyalog vonultak el a törvényszék palotája elé, amelyet ellenállás nélkül nyomban megszálltak, és amelynek zárkáiból kivezették a feketelistának már előre oda bevitt tagjait.

Pakots József: A kecskeméti B-lista!

Drozdy Győző: Ezeket azután, kocsira rakták, szájukat betömték, szalmakötegekkel is átkötötték, hogy a tömés ki ne essék.

Horváth Zoltán: Rémes!

Rothenstein Mór: Keresztény és nemzeti munka!

Meskó Zoltán:¹⁴² Ennek semmi köze a kereszténységhez!

Drozdy Győző: ...s kivitték őket a város szélére, ahol részint megfojtották, részint felakasztották, részint pedig különféle szerszámokkal addig verték agyba-főbe őket, amíg el nem pusztultak.

¹⁴² Meskó Zoltán (1883–1959) katonatiszt, kispárti nemzeti képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagja, később az első nyilaskeresztes párt, a Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkás Párt alapítója.

Pikler Emil: Mi volt ehhez képest Szamueli!¹⁴³

(Zaj és felkiáltások jobb felől: Ilyet már mégsem lehet mondani! Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)

Saly Endre: Egyformák!

(Elnök csenget.)

Drozdy Győző: Az elpusztítottak névsora a következő *(olvasza)*: »Neumann Imre, dr. Stern Zsigmond, Czigány János, Lajos László, Vincze Lajos, Simon István, Kosa László. Szahovics György, Hajma József, Vércse Gábor, Bende József, Egyeki Mózes. P. Kovács István, Horváth Döme, Kurucz József, dr. Buday Dezső, Gubinyi Mihály, Turell László, Lugosy István, Polónyi Gyula, Kaufer Arthur, Pataki István, Lazarovits Károly, Farkas Sándor, Szegedi Lajos, Takács György, dr. Halmos Lajos, Hrobál János, Bakonyi Antal, Faragó Pál, Villám István és Szűcs Lajosné.«

Saly Endre: Egyet kifelejtettél!

Drozdy Győző: Van még több is, ez csak az első ráta. A 33 ember közül 18-at kivittek a város határában levő ügynevezett Szikraerdőbe, a Dömötör Márton-féle tanyától 200 lépésnyire a Tisza felé és ott temették el.

¹⁴³ Szamuely Tibor (1890–1919) újságíró, kommunista politikus, a Tanácsköztársaság hadügyi és közoktatásügyi népbiztosa, a vörösteror idején a hírhedt terroralakulat, a Lenin-fiúk megszervezője és parancsnoka, nevéhez számos politikai gyilkosság fűződik. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába próbált szökni, de mikor a határon osztrák rendőrök megállították, a nála lévő pisztollyal öngyilkosságot követett el.

Amennyiben a hatóság nem találná meg sírjukat, szívesen rendelkezésre bocsátom Kecskemét környékének térképét, amelyen pontosan meg vannak jelölve azok a sírok, amelyekbe ezeket az áldozatokat eltemették. Megadom azoknak nevét is, akik ezen sírokban nyugsznak. A felsoroltak közül 18-an a Szikra nevű erdőben vannak eltemetve, 15-en pedig az Orgoványtól két kilométernyire fekvő Bugac nevű község erdejének szélén. Ez utóbbiakat exhumálták és szintén az orgoványi erdőben temették el. (*Zaj bal felől.*)

Drozdy Győző: Ugyancsak a törvényszék fogházából vitték el ez alkalommal a katonai lókorházba, amely Kecskeméttől szintén nincs nagyon messze: Berényi Pált, Berkes Sándort és Reismann Bélát; ezeket itt egy üres legénységig szobába zárták, s még két nap múlva is látták őket meztelenül, mígnem harmadnapon az épület padlásán felakasztották őket; mivel azonban nem haltak meg, félaléltnak, ahogy voltak, levágták a szerencsétleneket, kocsira rakták és kivitték a Máriakápolna nevű tanyára, ahol az út menti fákra újból felakasztották és addig kínozták őket, amíg meg nem haltak. Ezek ott a helyszínén fekszenek, az úttest mellett, alig félméteres sírokba, gödrökbe vannak eltemetve. Ugyancsak elvitték Satu Sándort és Hartenstein Ignácot is, ezeket azonban nem a törvényszéki, hanem a rendőrségi fogdából, s ezek a nyíri erdőben vannak eltemetve. Az előttem levő térképen meg van jelölve az a hely is, ahol sírjukat megásták. 1919 november 15-ike és 16-ika közötti éjjel saját lakásukból

elhurcolták a következőket: Énekes Lászlót, Deutsch Imrét, dr. Fritz Rudolfot, Hegedűs Sándort, Csillag Bélát, Hajós Emmát és Faragó Bélát; mivel azonban az elhurcolok részek voltak és az egyik szekér kereke eltörött, erről a kocsiról, amíg a kereket cserélték, Hajós Emmának és Faragó Bélának sikerült megmenekülnie, akik közül Hajós Emma jelenleg Kecskeméten lakik a Nagytakarék épületében és nagyon szívesen elmondja bárkinek az esetet. Ezeket az áldozatokat Jeney József ménteleki gazda tanyájára vitték – szintén meg van jelölve az áldozatok sírja –, a részeg társaság azután halálra kínozták őket, és a répaverembe ásta el.

Horváth Zoltán: Ez nem érdekli a belügyminiszter urat!

Drozdy Győző: Ugyancsak a lakásukból vitték el a következőket: Elek végrehajtónak a fiát, Szabó Mihályt, Achinszky Károlyt, Kovács Józsefet, Joós Ernőt, Váczi Jánost és Fekete Adolfot. Ezeket Zala József és Kiss József tanyájára vitték. Emlékeztet az az eset is, hogy amidőn 1919. november 22-én éjjel a lajosmizsei vonatról leszállították Fodor Ernőt, Wertheimer Jenőt, Neumann Izidort és Neubauer Izidort. Ezeket Kiss Sándor tanyájára vitték és ott végeztek velük. Ez azonban kellő időben kitudódott, feljelentést adtak be a hatósághoz, az ügyészség a nyomozást csakugyan meg is indította, kiküldtek rendőröket az előzetes nyomozás megejtésére, azonban a kiküldött rendőrök közül négyen ugyancsak ott maradtak, ott veszték és többet vissza nem jöttek. A négy rendőr Schwerteczy, Dura és még másik kettő, akikről

azóta sem derítették fel, hogy hol tűntek el. Annyira elfajult ott a vérszomj és annyira vadállatias gyönyörűséggel végezték ezeket a dolgokat, hogy például Francia Kiss Mihály egy alkalommal részeg jó kedvében csupán kedvtelésből lelőtt az utcán egy Lusztig László nevű fiút.

Pikler Emil: Francia Kiss Mihály tette, a nagy nemzeti hős? Az eljegyzése országos ünnep volt!

Drozdy Győző: A legtöbb esetről felvettek ott jegyzőkönyvet, de a katonai parancsnokság ezt a jegyzőkönyvet átkérte az ügyészségtől, azután nyoma veszett a jegyzőkönyvnek. Amidőn az amnesztia-rendelet meg-jelent, mesterségesen összetákoltak ugyan egy pro forma végzést, csak azért, hogy az illetékeseknek az amnesztiát házhoz szállíthassák, ellenben egyáltalában meg sem kísérelték a bűntény adatait felderíteni, mert ha csak egy lépést tettek volna is, úgy amint a közöttük szereplő egyének az én kezemre juttatták az adatokat, azonképp a hatóság is bármikor megkaphatta volna ezeket az adatokat. Érdekes, hogy az agnoszkálást is azokkal az orvosokkal végeztették, akik valószínűleg maguk is az értelmi szerzők társaságában voltak, még pedig dr. Damó Zoltánnal és dr. Szabó Győzővel. Ha azt nézzük, hogy ennek a nagyszabású bűncselekményeknek kik voltak a végrehajtói, hogy a törvény kezére jutottak-e, hogy legalább amnesztiát kapott-e valamennyi, azt látjuk, hogy nem állottak sem bíróság előtt, sem amnesztiát nem kapott legnagyobb részük, mert a végrehajtó névsora, akik ezeket

a gyilkosságokat elkövették és nem feleltek érte a következők: Héjjas Aurél, Héjjas András, Héjjas Tibor, Muraközi Ferenc, Héjjas sógora, kispusztára szállította kocsival az áldozatokat, Héjjas Iván, aki az orgoványi gyilkosságnál szintén személyesen jelen volt.

Pikler Emil: Sohasem gyilkolt ő!

Gr. Hoyos Miksa:¹⁴⁴ Muszáj annak igaznak lenni!

Rassay Károly: Az emberek meghaltak, az igaz!

Drozdy Győző: Ezek azoknak nevei, akik eltűntek. Ha valakit meggyilkoltak és az illetőnek elrabolták pénzét, óráját, őt magát pedig eltemették, bizonyos, hogy gyilkosok is vannak. Már pedig a társaságból jelentkezik valaki, aki ezeknek a gyilkosoknak nevét megmondja. Én a kormánzatnak és az összes hatóságoknak rendelkezésére állok és minden szavamat, amit itt állítok, bizonyítani óhajtom.

Rassay Károly: Felesleges, mert már amnesztiában részesültek!

Pikler Emil: Gróf úr, kár védeni a gyilkosokat!

Gr. Hoyos Miksa: Nem védem, sohasem védem!

Drozdy Győző: A többi végrehajtók nevei a következők: Jenéi József gazdálkodó, ménteleki pusztá; Pataky Nándor tartalékos főhadnagy, mérnök, jelenleg Budapesten vendéglős; Danics Mihály, bezárva Budapesten; Danics József kocsis, Kecskeméten; Ferenczi József kupec,

¹⁴⁴ Gróf Hoyos Miksa (1874–1956) agrárpolitikus, földbirtokos, a felsőház tagja.

Ferenczi László kupec; Kricseh József, volt városi őrnök, kispazda kocsiál; Zubornyák Mátyás, Héjjas Iván volt tisztiszolgája, (Britannia); Zombori Mátyás kispazda, kocsiál; Paksi László kispazda, kocsiál; Kulay Mihály városi őrnök; Sikari Kovács Elek kocsiál; Felföldi Elek kocsiál, Felföldi Dezső kocsiál, Felföldi Gyula kocsiál, Felföldi Sándor kocsiál, akik négyen részt vettek nemcsak az orgoványi elhurcolásokban, hanem az Ördög János gazda meggyilkolásában, kirabolásában, valamint Elek és Dezső a Gróf Móric kirablásában és megölésében is; G. Lepény Mihály tart. honvéd őrmester, Raád Árpád hadnagy, Schmidt Rezső hadnagy; Schmidt Nándor; Nagy Bertalan hadnagy, Nagy Lajos hadnagy; Illy László hadnagy; Balogh Ferenc hadnagy; Balogh Jenő; Grassay József rendőrfogalmazó; ifj. Csabay János gazdálkodó; Nyúl Balázs hentes; Nyúl István gazdálkodó, sertéskereskedő; Blank Artúr nyomdász; Túri László orvosnövendék; Tőkés Elemér tart. hadnagy, biztosítási tisztviselő; Szende Vargha Sándor tart. hadapródjelölt, őrmester, gazda és kertész; Paski László orgoványi gazdálkodó; Korb Géza tart. hadapródjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő; Fűvessi Imre tart. hadapródjelölt őrmester, pénzügyi tisztviselő, volt vörös hadnagy; Horváth József gazdálkodó Bugacon; Horváth Pál gazdálkodó Bugacon; Szabó Sándor gazdálkodó Kiskunfélegyházán; Szemerédi Dániel tart. főhadnagy, Szánk; Szemerédi Illés gazdálkodó, Szánk; Rác Dezső gazdálkodó, Szánk; Tápai Sándor Jászszentlászlón; Tápai

József, Tápai Miklós Jászszentlászlón; Korom József volt csendőr, Kiskunfélegyháza; Dragollovich Gyula, Dragollovich József, dr. Magyar József ügyvéd, dr. Zana Ferenc ügyvéd és dr. Zana József, ez utóbbi három kocsikkal; Vadnai Rudolf; Csabai János; Csabai Gergely; Füzessy főkapitány két fia; Francia Kiss Sándor és Francia Kiss Mihály.

Rassay Károly: Márványtáblát, emléktáblát nekik!

Pikler Emil: Itt a kupolacsarnokban kapnak márványtáblát!

Drozdy Győző: Miután én ezt a dolgot nem kabarécsinálás szándékával és nem azért hoztam a nemzetgyűlés elé, hogy hecceket csináljunk, nem is akarok ezzel az eseménnyel tovább foglalkozni, még csak elítélő megjegyzést sem fűzök hozzá, hiszen az egész nemzetnek és az egész világ kultúremberiségének megvetése tapad ezeknek az embereknek neveihez, akikről a bíróság be fogja bizonyítani, hogy csakugyan elkövették ezeket a bűncselekményeiket.

Lendvai István:¹⁴⁵ Mi van a szabad szerelemmel?

Drozdy Győző: Képviselő úr, önnek a szabad szerelemről nincs joga beszélni, mert majd megnézzük, hogy a szabad szerelemnek ki az apostola: az-e, aki egy tisztességes asszonynak a férje és a gyermekét saját nevére íratja, vagy pedig olyan valaki, aki e téren nem teszi meg a

¹⁴⁵ Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, a fajvédő párt nemzetgyűlési képviselője.

maga keresztényi kötelességeit, ön és a szabad szerelem ikertestvérek. Önnek ilyen szemrehányást tenni nincs joga.

Gaal Gaston:¹⁴⁶ Bár még nekem is volna szabad szerelmem! (*Derűlttség.*)

Drozdy Győző: Az alföldi Héjjás-brigádnak és az egész alföldi brigádszervezetnek ez a társaság volt az alapja, a fundamentuma, ebből épült ki. itt van a vezérkar, amint azt a következő adatokból meg tudjuk állapítani: azt olvasom az újságokban és a hivatalos jelentésben is, hogy Héjjas Iván végre jó útra tért, a rendőrségi kihallgatásnál könnyezett és úgy, mint a kommunisták tömeggyilkosa, Cserni József, a rendőrség spiclijévé szegődött és a rendőrség kezére játszotta azokat az alakokat, akikkel a kommünben a bűntényeket elkövette, ugyanúgy szerepel most Héjjas Iván, csak hogy Csernit elérte a maga megérdemelt sorsa, Héjjas Iván azonban ma is barátja olyan nagy uraknak, akik az ország fórumán a legelsőként jelentkeznek. Héjjas Iván szereplése azonban szorosan összefügg ezekkel a gyilkosságokkal, és bár megígérte a rendőrségnek, hogy leleplezi az Alföldi Brigádöt és a kormány kezére játssza az elrejtett bombákat, fegyvereket és hadianyagot, a mai napig sem olvastam, hogy két héttel ezelőtt tett Ígéretének eleget tett volna és csakugyan beszolgáltatva volna azt a hadianyagot és

¹⁴⁶ Gaál Gaszton (1868–1932) nagybirtokos, politikus, előbb az Országos Kiszegzdapárt elnöke, majd az Egységes Párt nemzetgyűlési képviselője és alelnöke.

bombamennyiséget, amelyet szervezetével az Alföldi Brigádnál rejtget. Én komolyan veszem az igen tisztelt miniszterelnök úr kijelentését, hogy a konszolidációt minden eszközzel meg akarja teremteni, komolyan veszem a belügyminiszter urnák is ezt a szándékát és azért annak megvalósításában segítségükre sietek. Felolvasom az Alföldi Brigád szervezetét. A központja itt van Budapesten. Kecskeméti szervezetét úgy hívják, hogy Héjjas-brigád. Ennek katonai parancsnoka Hübl Milán ezredes (Kecskemét), soron kívül lépett elő. Helyettes parancsnoka Szávits alezredes (Kecskemét), szintén soron kívül lépett elő. Századparancsnokok: Makay Zsiga kapitány (Budapest), Thurzó Béla főhadnagy (Budapest), Szakács István tartalékos főhadnagy (Kecskemét), Szemerédi Dániel tartalékos főhadnagy (Szánk). Beosztottak: fegyveres löszertiszt Dávid Nándor százados, pirotechnikus tiszt, nála vannak az összes fegyveres bombaelrejtésekről szóló adatok; élelmezési tiszt Orbán Nándor polgári leányiskolái igazgató (Kecskemét); pionír tisztjük Muraközi Jenő tart. főhadnagy (Kecskemét, Szikra); orvosok: dr. Szabó Győző, dr. Müller Frigyes, dr. Damó Zoltán.

Rassay Károly: Ezeknek a haláleset beálltát kell igazolni!

Drozdy Győző: Századvezetők, mint a tisztek helyettesei: Horváth József gazdálkodó (Bugac), Szabó Sándor gazdálkodó (Félegyháza), Rácz Dezső gazdálkodó (Szánk), Horváth Pál gazdálkodó (Bugac). A Héjjas-zászlóalj első százada gyülekezik a bugaci Horváth-féle

csőszháznál, a második század gyülekezési helye Kiskunfélegyháza a dohánybeváltó előtt, a harmadik század gyülekezőhelye a jászszentlászlói temető mellett van, a negyedik századé pedig a szanki községháza mellett. A Héjjasok és Francia Kiss Mihály ennek a zászlóaljnak vezérkarában foglalnak helyet. A lőszer- és fegyvermennységnek egy része a következő helyeken van elrejtve, és figyelmebe ajánlom a kormánynak, hogy haladéktalanul intézkedjék, hogy még ott találja őket, amikor megjelennek kutatni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap már nem lesznek ott!)* Ferenc József-laktanya (Kecskemét), Horthy-laktanya (Kecskemét), Nagy Ferenc és társai fatelepe (Kecskemét), Felföldi Sándor tanyája (Orgovány), Felföldi Gyula tanyája (Orgovány), Felföldi háza (Orgovány), Rácz Dezső tanyája (Szánk), Rácz András (Szánk), Szemerédi testvérek tanyája (Szánk), Szkari Kovács Elek tanyája (Matkó). Azon kívül Polyák János szőlőjében, Polyák Péter szőlőjében, Zombori Imre tanyáján, Szabó Sándor tanyáján Kiskunfélegyházán, és különösen ezt az utóbbit ajánlom figyelembe. A Kecskeméten lakók a lókorháznál, a Huszár-laktanya mellett gyülekeznek. A felesketett tagok száma nem annyi, mint amennyit hivatalosan megállapítottak, szóval 182–250, hanem a felesketettek létszáma a 2000 főnyit is meghaladja, még pedig úgy, hogy egyetlen egy parancsra Kecskemét piacán ennyi ember állott volna fegyverbe.

Nem akarom ezt a dolgot tovább firtatni, a kormánynak a sor, hogy teljesítse kötelességét. Csak azt

jelentem még ki, hogy amíg ebben az országban nincs konszolidáció, és a bűnösök, gyilkosok szabadon járnak, amíg olyan rendszer van ebben az országban, amely ezt eltűri... (Zaj bal felől.

Rakovszky István: A capite¹⁴⁷ rendet kell teremteni.

Drozdy Győző: ...addig én a kormány iránt bizalommal nem viseltethetem, és ezért az indemnitást nem fogadom el. (*Hehyeslés bal felől*)

¹⁴⁷ A capite (latin) = a fejtől, mindent az elejétől kezdve.

**RÉSZLETEK A MAGYAR KIRÁLYI
BELÜGYMINISZTERIUM TITKOS RADIKÁLIS
JOBBOLDALI SZERVEZETEK FELFEDÉSE
TÁRGYÁBAN SZÜLETETT BIZALMAS
JELENTÉSÉBŐL, MELYEK TANÚSÁGA
SZERINT MÉG 1926-BAN IS MŰKÖDTEK A
CSONGRÁDI BOMBAMERÉNYLETTEL IS
KAPCSOLATBA HOZHATÓ PARAMILITÁRIS
ALAKULATOK
[DÁTUM NÉLKÜL] 1926**

Alföldi Brigád

Tulajdonképpen feloszlott. Ezt azonban fenntartással kell fogadni, mert sok jel vall arra, hogy a Brigád, habár fegyvereit tényleg átadta, vagy legalább nagyjából beszolgáltatva, tagjaiban még él és létezik. Megszervezése közvetlenül a bolsevizmus letörése után elsőrendű fontosságú hatalmi érdek volt. Ma tulajdonképpen ellenzéke az ÉME-nek, mert a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály kivételével, amely az Alföldi Brigádhoz szit, valamennyi ÉME-szerv ellenlábas az Alföldi Brigádnak.¹⁴⁸

¹⁴⁸ A belügyminisztériumi iratból egyértelműen kiderül, hogy a Héjjas Iván vezette egykori paramilitáris alakulat, az Alföldi Brigád titkos társaságként formális feloszlása után is tovább működött, noha

Vezetője: Héjjas Iván

Gödöllőn: dr. Endre László

Majsán: dr. Endre Zsigmond képviselő

Csongrádon: Piroska János főhadnagy, Gutpintér János

Gyomán: Brassó Greising József

Baján: Kollár Miklós

Gyulaházán: Pethő Károly

Szolnokon: Krisz Károly, Nagy Imre, Zeley Ferenc, Vigh Illés

Battonyán: Novotny Isván

Valamikor tagjai voltak még: Pálóczy Horváth István, Endre Iván, Alszeghy Béla, Fogel Zoltán, dr. Huszka Ernő, Erdélyi Lóránt, Görgey György és vitéz Vannay László. Az itt felsoroltak valamennyien előkelő társadalmi pozíciót töltöttek be. A Brigád összesen nem számít több tagot kétezernél. Héjjas Iván a számot 30.000-re teszi. Ez túlzás.

[...]

IX. Kerületi Nemzetvédelmi Osztály

Újból feltámadni készül. Nemrég Szász József és Huszár Károly, nemkülönben Nesz Károly /aktív katona/ és még néhányan az erzsébetvárosi bombások felmentett

tevékenysége minden bizonnyal jóval mérsékeltebb mederben folyt, mint a radikális jobboldali paramilitáris alakulatok „fénykora” (1919–1923) idején.

társaságából meghívókat küldöttek szét azzal, hogy a IX. kerületi Ébredő Magyarok Egyesülete rekonstruálódni kíván. Ennek az állítólagos rekonstruálásnak, amely a meghívó szerint csak az ÉME-re vonatkozik, tulajdonképpen, de be nem vallott célja a Márffy-féle társaság összehozása.¹⁴⁹ Igen megbízható helyről nyert értesülésünk szerint 120 meghívót küldöttek szét, azonban csak 17 ember jelent meg. A rekonstruálás további előrehaladásáról jelentést teszünk.¹⁵⁰

[...]

Jóbarátok Köre

Az Alföldi Brigád csongrádi szervezetéből külön megalakult társaság, tagjaik a vezetőség kezébe esküt tettek le, amelyben szerepel a zsidók kiirtása is. Az ismertebbek közül valók:

Sinkó László

Bölöny Miklós

¹⁴⁹ Az irat keletkezésének idején – mivel csupán az évszám ismert, a pontos dátum nem – talán még mindig zajlott Márffy József és társai bombapere másod- és harmadfokon.

¹⁵⁰ Az Ébredő Magyarok Egyesületének erzsébetvárosi bombamerényletért felelős IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya 1926-ban valamilyen szinten még mindig működött, ugyancsak paramilitáris titkos társaságként, az irat tanúsága szerint pedig a rendvédelmi szervek is szemmel tartották a szervezetet, noha működése ebben az időben már egyértelműen jóval kisebb volumenű volt, mint korábban, végleges megszűnéséről még 1926-ban sem lehetett beszélni.

Sággy János
Fülöp Andor
Sági Rókus
Forgó Ferenc
Kaszter Sándor
Subek Mihály
Lehrer Alfréd
Kaczaniczky Ödön városi írnok
Dózsa Mihály
Blázsik Gyula állampénztári tisztviselő
Egry Elemér
Szőke Pál
Burger József csendőr tiszthelyettes
Mátéfi Lajos
A névsorban az első nyolc ember részese a csongrádi
bombamerényletnek.¹⁵¹

¹⁵¹ Az irat, noha megfelelő forráskritikával kezelendő, arról tanúskodik, hogy Héjjas Iván Alföldi Brigádjának szegedi alszervezete, a csongrádi bombamerényletért felelős Jóbarátok Köre sem szűnt meg létezni teljes egészében, és 1926-ban még mindig paramilitáris titkos társaságként működött.

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944) politikus, publicista, a II. világháború idején a magyar függetlenségért folytatott harc kiemelkedő vezető egyénisége. Jogi tanulmányait Kolozsvárott, Lipcsében és Heidelbergben végezte, majd hazatérve ügyvédjelölt lett. Békéscsabán családja és a demokrata parasztvezér, Áchim L. András között politikai és családi okokból kiéleződött a viszony. 1918 novemberében a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) egyik megalapítója. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalmi erőkhöz, a Gömbös vezetése alatti nacionalista és fajvédő csoport (Eckhardt Tibor, Kozma Miklós, Kiss Menyhért, stb.) tagjaként a *Szózat* főszerkesztője lett. Derecskén 1922-ben egységes párti programmal képviselővé választották, de 1923-ban Gömbössel együtt kilépett Bethlen pártjából és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky kettős vezetéknévét használta. Politikai fejlődésében jelentős fordulatot hozott az 1935-ös év, amikor a választások idején pártszövetségre lépett az októbristákkal és a polgári radikálisokkal. Gömbös kíméletlen csendőrterrorral megakadályozta, hogy a tarpai

választókerület képviselője legyen. Válaszul leköszönt vitézi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal és 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett a képviselője. Publicisztikai tevékenységét akkor a Független Magyarország című hétfői lap főszerkesztői tisztségében, valamint a Magyarország c. napilap hasábjain végzi. Idejében felismerte, hogy a német veszéllyel szemben szükség van a Duna-menti kis népek összefogására. Ezért 1940 februárjában Belgrádba utazott és vezető jugoszláv államférfiakkal tárgyalt a baráti együttműködésről. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába és részt vett a március 15-ei antifasiszta és háborúellenes tömegtüntetés megszervezésében. 1944. márc. 19-én fegyverrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűzharc után tudták sebesülten őrizetbe venni. Lakatos Géza kormánya 1944. október 11-én kikérte a Gestapótól, október 15-én szabadon bocsátották. 1944. november elején a németellenes fegyveres ellenállási mozgalom megszervezésére hivatott Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Németellenes tevékenysége miatt letartóztatták, a nyilas katonai bíróság halálra ítélte, Sopronhőhidán pedig 1944. december 24-én kivégezték. Pályájáról lásd részletesebben: BARTHA Ákos, *Bajcsy-Zsilinszky Endre*.

Életút és utóélet, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1980-ben avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesítet, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tiszt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg siófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és / vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi

Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kiszgaza Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kiszgaza Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik

vezetője az angolszászok felé közeledő politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Csáky Károly (1873–1945) gróf, tábornok, honvédelmi miniszter. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1894-ben vezérkari szolgálatba osztották be. 1907-től a honvéd központi lovasiskola tanára, 1910-től a honvédelmi minisztériumban szolgált, később a honvéd lovassági felügyelő vezérkari főnöke lett. 1914-ben egy lovas sereget vezérkari főnöke volt az orosz harctéren, sebesülése után a honvédelmi minisztériumba osztották be, 1915-ben ezredes lett. 1917-ben Bukovinában harcolt, 1919-ben nyugdíjba ment, 1923. június 28-ától 1929. október 10-éig a Bethlen-kormányban honvédelmi miniszter. Sürgette az Antant Katonai Bizottság ellenőrzésének beszüntetését, fedezte a tiltott fegyvervásárlást és csempészt, egy szélsőjobboldali ausztriai katonai puccs előkészítése céljából részt vett az ausztriai Heimwehr finanszírozásában is. 1924-ben altábornagy, 1927-ben lovassági tábornok lett. 1925-től 1930-ig egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1945-ben hunyt el.

Csörgő Károly (1878–1928), született Uhlig, katonatiszt, tábornok. 1901-ban végezte el a Ludovika Akadémiát.

1906-1912 között a Honvédelmi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Részt vett az I. világháborúban, 1912-től százados kapitány volt, a világháborút végigharcolta. A Tanácsköztársaság alatt vezérkari tisztként szolgált, 1919 szeptemberétől 1922-ig a budapesti honvéd karhatalom vezérkari főnöke volt. Egyes források szerint a Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos katonai alakulat egyik vezetője volt. 1922 és 1924 között a Ludovika Akadémián harcászatot és hadseregszervezést tanított. 1922-ben vitézi címet kapott, ekkor a nevét édesanyja, Csörgey Mária vezetéknévére magyarosította. Tábornokká való kinevezése után, 1927-től haláláig a várpalotai és hajmáskéri honvéd gyakorlótábor parancsnoka volt. 1928-ban több társával együtt egy balesetben vesztette életét a Várpalota közelében lévő honvédségi lőtérén, amikor egy titokban kifejlesztett légvédelmi ágyú lögyakorlat során felrobbant.

Daruváry Géza (1866–1934) diplomata, politikus, miniszter. Jogi tanulmányai után a budapesti törvényszéknél kezdte pályafutását, majd az igazságügyminisztériumba került. 1894-től külügyi szolgálatba lépett, konzul volt több külföldi államban. 1905-ben, mint udvari tanácsos, Ferenc József kabinetirodájába került, ahol 1910-ben a miniszteri osztály vezetője lett. IV. Károly trónra lépésekor nyugalomba vonult, az ellenforradalmi rendszer első éveiben azonban ismét hivatalt vállalt. A Bethlen-kormányban 1922. június

16-ától 1923. június 11-éig igazságügy, részben ezzel párhuzamosan 1922. december 19-étől 1924. október 7-éig külügyminiszter. Minisztersége idején zajlottak le a Szovjetunióval a kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatok felvételére irányuló, végül is eredmény nélkül maradt tárgyalások. 1934-ben hunyt el.

Drozdy Győző (1885–1970) kispárti politikus, országgyűlési képviselő. Esztergomban tanítóképzőt, Budapesten gyógypedagógiai szaktanfolyamot végzett. Részt vett a Függetlenségi Kisgazda Párt megalakításában (1920. október), ennek listáján a kiskomáromi kerület nemzetgyűlési képviselője lett (1922–26). A nemzetgyűlésben számos alkalommal felszólalt az antiszemitizmus és a radikális jobboldali szervezetek által elkövetett bűncselekmények ellen. 1926-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, a Nemzeti Egység Pártja programjával ismét országgyűlési képviselő lett (1935–39). Liberális politikus, az angolszász orientáció híve volt, átlépett az FKgP-be (1939). 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a budapesti I. kerületi Nemzeti Bizottság elnöke volt, 1945. november 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására 19 jobboldali politikussal együtt kizárták az FKgP-ből, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója volt a Sulyok Dezső vezette

Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától, 1947-től 1950-ig Baracskán élt. 1951-től 1953-ig a budapesti vásárcsarnokban, mint betanított segédmunkás, 1953-tól 1954-ig az Autokernél mint könyvelő dolgozott, később különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát. 1965-től politikai munkássága elismerésül kivételes nyugdíj ellátásban részesült. A hatvanas évek végén az MTA Történettudományi Intézetének felkérésére megírta emlékiratait, mely több kiadásban megjelent. Vö. DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

Eckhardt Tibor (1888–1972) politikus, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Berlinben, Párizsban és a Budapesti Tudományegyetemen tanult, 1908-ban államtudományi doktorátust szerzett. Pályáját vármegyei tisztviselőként kezdte, 1918-ban Torda–Aranyos vármegyében főszolgabíró s az önkéntes karhatalom parancsnoka. 1919–20-ban az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány miniszterelnökségének sajtóügyeit irányította. 1922-ben a Keresztény Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett. 1923-ban az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapítója és elnöke volt, a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Párt egyik vezetője, 1928-tól a Magyar Revíziós Liga ügyvezető alelnöke. Az 1926. évi választásokon kisebbségben maradt. 1930-tól a Független Kisgazdapárt

tagja, Gaál Gaszton halála után a párt elnöke (1932–1940). 1931-től Miskolc, 1933-tól Mezőcsát országgyűlési képviselője. 1934-35-ben Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején, mint Magyarország népszövetségi főmegbízottja eredményesen képviselte a magyar érdekeket a Sándor jugoszláv király meggyilkolása miatt keletkezett feszült helyzetben. 1936-tól titkos tanácsos; országgyűlési képviselő (1935–39; 1939–41). 1940-ben lemondott a FKgP elnökségéről. 1935 után ellenezte a német orientációt, az angolszász irányzat híve volt. A kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök megbízásából 1940 nyarán az USA-ba ment, hogy ott kapcsolatokat építsen ki, ahonnét soha nem tért vissza. Előadó lett a georgetowni egyetemen. 1945 után a szovjetellenes és antikommunista emigráció egyik vezéralakja, a Magyar Nemzeti Tanács egyik megszervezője és végrehajtó bizottsági tagja lett. Pályájáról, főként az emigrációban töltött éveiről lásd bővebben: KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

Endre László (1895–1946) katonatiszt, különítményparancsnok, az ÉME és a MOVE vezetőségi tagja, 1923-tól Gödöllő főszolgabírója, majd 1944-ben a Sztójay-kormány belügyi államtitkára, a magyarországi holokauszt aktív részese és egyik irányítója. A népbíróság 1946-ban halálra ítélte, majd kivégezték. Pályájáról részletesebben lásd: VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem*

és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944, in *Tanulmányok a Holokausztról II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

Fábián Béla (1889–1966) ügyvéd, politikus, publicista. Tanulmányait a bécsi és budapesti egyetem-en végezte. Ügyvédjelöltként Vázsonyi Vilmos titkára volt. 1915-ben bevonult katonának, de hamarosan hadifogságba esett. A Tanácsköztársaság idején antikommunista magatartása miatt letartóztatták. 1920–22-ben a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. Nagy szerepet játszott a Nemzeti Demokrata Pártban. 1922-től 1939-ig képviselő a Nemzeti Demokrata Párt, illetve az Egyesült Szabadelvű és Demokrata Ellenzék programjával. 1920-tól önálló ügyvéd, emellett publicisztikai és irodalmi tevékenységet is kifejtett. Műveiben szélsőségesen keveredtek a polgári demokrata és liberális nézetek az éles kommunista- és szovjetellenességgel. A parlamentben számos alkalommal felszólalt a szélsőjobboldali mozgalmak tevékenysége és az antiszemitizmus ellen. 1934-ben fellépett a Szovjetunió diplomáciai elismerése ellen. A német megszállás idején letartóztatták és koncentrációs táborba hurcolták. Nem tért vissza Magyarországra, az USA-ban telepedett le, ahol a jobboldali magyar emigráció egyik vezéralakja lett. 1966-ban hunyt el.

Feilitzsch Berthold (1867–1949) osztrák származású magyar báró, földbirtokos, jogász, legitimista politikus.

Pozsonyban szerzett államtudományi doktorátust, ezután Torontál vármegye alispáni hivatalának közigazgatási gyakornoka, majd jegyzője, később pedig főjegyzője lett. 1897-ben Szabolcs vármegye főispánja lett, 1906-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság ítéldbírájának nevezték ki. 1912-ben felvételt nyert a Jeruzsálemi Szent János Lovagrendbe, más néven Johannita Lovagrendbe, idővel annak egyik magyarországi vezetője, kommandátora lett. 1920-ban egészségügyi okokból nyugdíjazták a közszolgálatból, de 1927-ben visszatért a politikához, Bihar, majd Békés vármegye főispánja lett. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége elnöke volt. A két világháború közti Magyarország egyik befolyásos és köztiszteletben álló jobboldali személyisége volt, vezető szerepet töltött be számos irredenta titkos társaságban, többek között az Etelközi Szövetségben, illetve egyes források szerint annak katonai szárnyában, a Kettőskereszt Vérszövetségben is. A második világháború éveiben a szélsőjobbra tolódás jellemezte, és az Etelközi Szövetség befolyásos vezetőjeként a nyilasokkal is kereste a kapcsolatot, az 1944. októberi nyilas puccs után pedig a nyilas törvényhozó testület felsőháza, a Felsőházi Tagok Nemzeti Szövetsége elnöke lett. A világháború után aktívan részt vett a jobboldali magyar emigráció tevékenységében. 1949-ben, Németországban hunyt el.

Életéről bővebben lásd: ARDAY Géza, *Elvbűség és jellem. Első kommandátorunk, Feilitzsch Berthold pályaképe*, in uő, *A Johannita Rend Magyar Tagozatának arcképei. Hálakötet 90 esztendőért*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2014, 39–43.

Francia Kiss Mihály (1887–1957) katona, különítményparancsnok, a fehérterror hírhedt résztvevője. Az I. világháborúban tiszthelyettesként szolgált. A Tanácsköztársaság idején a Kecskemét környéki szentkirályi ellenforradalmi Fehér Gárda egyik szervezője, összekötő saját ellenforradalmi csoportja és a Szegeden szervezkedő Prónay-különítmény között. A Tanácsköztársaság bukása után Héjjas Iván különítményének tagja, a fehérterror egyik irányítója. Prónay Pálhoz és Héjjas Ivánhoz hasonlóan nevéhez számos kegyetlen, önkényes politikai gyilkosság fűződik. Tevékenyen részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben is, mint a gerillahadviselés specialistája. A különítményesekre vonatkozó 1921. november 3-i közkegyelem miatt a Horthy-korszak során nem ítélték el semmilyen atrocitásért, melyben részt vett. 1945 után Kovács József álnéven élt Magyarországon, az orgoványi pusztákon bujdosott. 1947. május 13-án és 1948. július 28-án távollétében háborús és egyéb bűncselekmények miatt halálra ítélték. 1956-ban, a forradalom kitörése után saját nevén jelentkezett a rendőrségen, perének újrafelvételét kérte. 1957. március 8-án előzetes letartóztatásba helyezték egy razziát követően, amikor elfogták. Előbb

1957. június 13-án, majd 1957. augusztus 9-én emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése, valamint más bűntettek elkövetése miatt egyaránt halálra ítélték. 1957. augusztus 13-án kivégezték Budapesten.

Friedrich István (1883–1958) legitimista politikus, miniszterelnök, mérnök, gépgyáros. A budapesti és charlottenburgi műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, majd a budapesti és a berlini egyetemen jogot hallgatott. 1908-ban gépjavító műhelyt, majd Mátyásföldön vas- és gépgyárat alapított. 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság idején, mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. aug. 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító puccsban. Habsburg József főherceg megbízása alapján rövid ideig 1919. augusztus 7-étől november 25-ig (vitatható legitimitással rendelkező) miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920 áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült ifjabb Andrássy Gyula csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a Szittyák Táborá elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. Tisza István gyilkosainak perében vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. 1921-ben részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben. 1922-ben az újjáalakult, erősen

ellenzéki Keresztény Nemzeti Párt (Andrássy–Friedrich párt) budapesti déli listájának vezetőjeként, 1926-ban a Keresztény Gazdasági Párt színeiben, 1928-ban a budapesti déli kerület egyéni képviselőjeként nyert képviselői mandátumot, 1931-ben és 1935-ben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője lett. 1938-ban már nem szerzett mandátumot, kikerült a politika élvonalából. 1951-ben mint politikus már elfeledettnek számított, de júliusban mégis letartóztatták Gröss József koncepció perének kapcsán, majd augusztusban a budapesti Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének hamis vádjával 15 évi börtönbüntetésre ítélte. A váci börtönben hunyt el 1958-ban.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi

komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kisgazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a

szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tisztársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Görgey György (1882–?) ezredes, később tábornok. 1919-ben az ellenforradalmi Nemzeti Hadsereg egyik tiszti különítményének parancsnoka, az úgynevezett szegedi kapitányok egyike. Horthy Miklós bizalmas katonatársaként 1920 és 1927 között a kormányzói testőrség parancsnoka, majd a Magyar Királyi Honvédség méneskari felügyelője.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légió vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el.

Hetényi Imre (1871–1946) orvos, jogász, rendőrtiszt, budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1914-ben mint detektívfelügyelő belépett a budapesti rendőrség kötelékébe, 1918-ban tanácsos, 1920-ban főtanácsos, 1922 után főkapitány-helyettes lett. 1932 márciusában a politikai rendészeti osztály vezetésével bízták meg. A Magyar Államrendőrség titkosszolgálati részlegeinek vezetőjeként kiterjedt besúgóhálózatot működtetett a magyar állam szervein belül, jelentős politikai befolyással rendelkezett. 1938-ban nyugdíjba vonult, 1946-ban hunyt el. Rendőri működésének történetét megírta emlékirataiban: HETÉNYI IMRE, *Amikor a rend őre voltam*, Budapest, Pantheon Kiadás, 1941.

Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kispazda, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

Homlok Sándor (1892–1963) született Holmok, katonatiszt, ezredes, később vezérőrnagy. Az I. világháborúban a 70. honvéd gyaloghadosztály vezérkari

főnöke volt, majd a Kormányzó Katonai Irodájánál, illetve a Honvéd Vezérkarnál töltött be különböző pozíciókat. 1927 és 1934 között Párizsban volt katonai attasé, 1935 és 1945 között a Honvéd Vezérkar 5., sajtó- és propagandaosztályát vezette, mely a valóságban a szomszédos államok területén végrehajtott szabotázs- és diverzánsakciók kivitelezésével is foglalkozott. 1940-től újra katonai attaséi szolgálatot teljesített különböző államokban, többek között Németországban, Svédországban, Finnországban és Svájcban. 1945-ben nyugállományba helyezték. Amerikai emigrációban hunyt el 1963-ban. Pályájáról lásd: SZAKÁLY Sándor, *A 2. v. kf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015, 158–159.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett

végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéréként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlás-sorozatban, a több száz ember életét követelő fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarországnak kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István

miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztek hadseregen belüli túlsúlyának ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek ellene. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnét élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el.

Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Kánya Kálmán (1869–1945) diplomata, politikus, külügyminiszter. Diplomáciai pályafutását Konstantinápolyban kezdte mint alkonzul, 1904-ben konzullá nevezték ki, 1905-től a közös külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. 1913-ban a Monarchia mexikói követe, meghatalmazott miniszter. 1920-tól 1925-ig a külügyminiszter állandó helyettese. 1925-ben berlini követ lett, majd 1933. február 4-től 1938. november 28-áig külügyminiszter a Gömbös-, Darányi- és Imrédy-kormányokban. Az ő külügyministersége alatt ment végbe Magyarország csatlakozása a Berlin–Róma-tengelyhez a revizionista politikai törekvések jegyében. Ezen belül az Olaszországgal való fokozott együttműködéssel igyekezett ellensúlyozni Németország egyre növekvő hegemoniáját, de megkísérelt a lehetőségekhez képest jó kapcsolatokat fenntartani a nyugati hatalmakkal, illetve a kisantant felé is tett közeledő lépéseket. 1938 augusztusában Horthy és Imrédy németországi látogatása napjaiban Bledben megegyezett a kisantant államokkal Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerésének kérdésében, amivel legalizálni kívánta a magyar háborús készülődést. 1938. szeptember 20-án Imrédy miniszterelnökkel Berchtesgadenbe repült és felkérte Hitlert a magyar

területi igények támogatására. 1938 októberében vezetője volt a komáromi magyar–csehszlovák tárgyalásokon részt vevő delegációnak. Miután az 1938. november 21-ei német olasz demars miatt Kárpát-Ukrajna tervezett megrohanásától az Imrédy-kormánynak el kellett állnia, lemondott a külügyminiszerségről. 1935. október 4-én Horthy örökös felsőházi taggá nevezte ki. A II. világháború idején a Bethlen–Kállay vezette politikai csoporthoz tartozott. 1945-ben hunyt el. Pályájáról lásd bővebben: TÓTH Imre, *Egy polgári arisztokrata. Kánya Kálmán (1869–1945)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2016.

Klebelsberg Kunó (1875–1932) gróf, miniszter, az MTA tagja. Budapesten, Berlinben, Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. A miniszterelnökségen fogalmazó, majd osztálytanácsos, 1910-től közigazgatási bíró, 1914-től vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. Az I. világháború idején a Nemzeti Munkapárt egyik országos szervezője. 1917-től a Hadigondozó Hivatal elnöke, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára és Kolozsvár országgyűlési képviselője. 1919 februárjában Bethlen István gróffal együtt megszervezte a Nemzeti Egyesülés Pártját. Az 1920-ig egyesült keresztény párti, az 1922-től egységes párti képviselő. 1921. december 3-ától 1922. június 16-áig belügyminiszter, 1922. június 16-ától 1931. augusztus 24-éig vallás- és közoktatásügyi miniszter, időközben 1930-ban népjóléti és munkaügyi miniszter is a Bethlen-kormányban. A Magyar Történelmi Társulat és

több társadalmi és tudományos egyesület elnöke volt. Minisztersége idején kiépítették a tanyasi iskolák hálózatát, megreformálták a polgári iskolát és leányközépiskolát, lerakták a szegedi egyetem alapjait és felállították a bécsi, berlini és római magyar intézeteket. Pályájáról bővebben lásd: UJVÁRY Gábor, *„Egy európai formátumú államférfi”*. Klebelsberg Kuno (1875-1932), Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

Kozma Miklós (1884–1941), katonatiszt, politikus. A Ludovika Akadémia elvégzése után huszár hadnagyként szolgált, emellett jogot is tanult. 1919-ben Szegeden a Nemzeti Hadsereg propaganda- és védelmi osztályának vezetője volt, majd 1922-ben Horthy kinevezte a Magyar Távirati Iroda élére. 1934-től felsőházi tag lett, majd 1935. március 4-étől 1937. február 3-áig a Gömbös-, majd Darányi-kormány belügyminisztere. Ő irányította az 1935. évi választásokat. Darányi kezdetben mérsékelt, a parlamentre támaszkodó politikájával nem értett egyet, és ez vezetett lemondásához. 1937 márciusában ismét az MTI és az érdekkörébe tartozó vállalatok elnökévé választották. 1938 őszén a Kárpátalja visszafoglalására indult diverziós vállalkozás egyik vezetője, 1940–41-ben a visszafoglalt Kárpát-Ukrajna (Kárpátalja) kormányzói biztosa volt. Kormányzói biztosként fontos szerepe volt az első magyarországi zsidódeportálás elindításában, melynek értelmében mintegy 15 ezer, a zöldhatáron át Magyarországra menekült úgynevezett hontalan galíciai zsidót, aki nem rendelkezett hivatalos iratokkal,

visszatoloncoltak a határon túlra, ahol azonban többségüket a megszálló német hadsereg meggyilkolta. 1941-ben hunyt el. Irathagyatéka a korszak igen értékes, sokat kutatott történelmi forrása: HU-MNL-OL-K 429. Belügyminisztériumi levéltár – Kozma Miklós iratai.

Lendvai István (1888–1945) író, költő, újságíró, radikális jobboldali politikus, az Egységes Párt, majd a belőle kiváló Fajvédő Párt nemzetgyűlési képviselője.

Márffy József (1899–1971) az első világháborúban tiszthelyettes, majd banktisztviselő, terrorista, paramilitáris vezető, radikális jobboldali politikus, az Ébredő Magyarok Egyesülete Nemzetvédelmi Főosztálya IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának vezetője. Társaival 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen bombamerényletet követnek el, és ezáltal számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségeinek tartott embert megölnek. A bombamerényletben nyolc ember halt meg. A merénylet, majd a feltételezett elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy-per néven szerepel. Első fokon halálra, másodfokon 6, harmadfokon 8 év börtönbüntetésre ítélték. A börtönből való, 1929-es szabadulása után

Kőszegen telepedett le. Politikai pályájára lépett, és előbb mint a kormányzó Egységes Párt, később, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett. A háború vége után néhány hónapra internálták, vádat azonban nem emeltek ellene. Szabadulása után haláláig továbbra is Kőszegen élt, nyugdíjazásáig egy helyi termelőszövetkezetben dolgozott. Nyugdíjasként hunyt el 1971-ben.

Miklós Andor (1880–1933), született Klein Ármin, újságíró, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízták meg. 1910-ben megalapította az Az Est című politikai napilapot, melyet a 20-as, 30-as években a közép- és felső középosztály népszerű és rendkívül elterjedt napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával tűnt ki, emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna, aki lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország c. lapokat. Sikerét annak is köszönhette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadójának. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

Nádossy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőr-főkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 ápriliásban kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Nagy Emil (1871–1956) jogász, politikus. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1898-tól ugyancsak a fővárosban gyakorló ügyvéd, az Esterházy hercegi hitbizomány jogtanácsosa 1923-ig. 1905-től Kossuth-párti programmal országgyűlési képviselő 1911-ig. Széleskörű publicisztikai működést fejtett ki a Budapesti Hírlap hasábjain. 1922-től nemzetgyűlési, majd 1935-ig országgyűlési képviselő. 1923. június 11-étől 1924. február 21-éig a Bethlen-kormány igazságügyi minisztere. 1924-ben kilépett a kormánypartból, majd Angliába távozott hosszabb tanulmányútra. 1926-ban pártonkívüliként újra parlamenti képviselő volt, 1927-ben újra Angliába utazott, ahol előadásokat tartott a trianoni békeszerződés revíziójának szükségességéről, és barátságot kötött lord

Rothermere-rel, aki brit részről ekkoriban karolta fel a magyar revizionizmus ügyét. 1935-ig volt parlamenti képviselő. 1956-ban hunyt el Budapesten.

Ostenburg-Moravek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradjon. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevésbé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali

ellenzékékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Papp Dezső (?–?) katonatiszt, honvéd alezredes. 1917-től szolgált a honvédségben, 1926-ban a külügyi és a honvédelmi minisztérium közös alárendeltségében működő különleges titkosszolgálati csoport vezetőjének nevezték ki. A csoport felszámolása után, 1938 előtt Papp Dezső a szegedi V. hadtest 2. osztályának parancsnoka volt. Életrajza további motívumai ismeretlenek. Vö. UJSZÁSZY, i. m. 358.

Piroska János (1894–1987) katonatiszt, festőművész, jobboldali politikus. 1984-ben született Csongrádon. 1914-ben leérettségizett, majd az évben önént bevonult az 5. honvéd gyalogezredbe. 1915-ben az orosz frontra vitték, ahol kétszer is súlyosan megsebesült. Végül az olasz frontról szerelt le főhadnagyi rangban. 1921 szeptemberében beiratkozott a Képzőművészeti Akadémiára, ahol Glatz Oszkár, Edvi Illés Aladár és Rudnay Gyula voltak a mesterei, végül rajztanári diplomát szerzett. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Héjjas Iván által szervezett jobboldali paramilitáris alakulat, az Alföldi Brigád egyik csongrádi vezetője volt. 1923–1924 során a három halálos áldozatot követelő csongrádi bombamerénylet szervezésével vádolták meg, azonban vádlott-társaival együtt minden vád alól felmentették. Ezután politikai pályára lépett,

1930-ban jogi diplomát szerzett, 1933-ban Csongrád város főjegyzője, majd polgármestere lett. Hivatali idejének nyolc éve alatt nagyszabású építkezések indultak a városban, az ez időben véghezvitt fejlesztések pedig jelentősen meghatározták Csongrád későbbi városképét. 1945-ben, Magyarország szovjet megszállása után letartóztatták, és népbíróági eljárás indult ellene háborús és népellenes bűncselekmények gyanúja miatt, amelyben azonban minden vád alól felmentették. A családnak azonban ezzel együtt is minden vagyonát, ingatlanát elkobozták, folyamatos rendőri megfigyelés alatt tartották őket, majd 1952-ben pedig Piroska Jánost végül egy rövid időre a hortobágyi kényszermunkatáborba internálták. 1956-ban a volt polgármester kisebb közéleti szerepet vállalt a forradalomban, emiatt rövid időre ismét letartóztatták. Ezután végleg visszavonult a közéletől, gazdálkodással és festészettel foglalkozott, és 1987-ben, 92 éves korában hunyt el szülővárosában.

Prohászka Ottokár (1858–1927) Székesfehérvár püspöke, teológus professzor, hitszónok, politikus, a parlament felsőházának tagja, a dualizmus és a Horthy-korszak elejének egyik legnagyobb köztisztletnek örvendő egyházi személyisége. Az 1920-as években gyakran feltűnt az Ébredő Magyarok Egyesülete rendezvényein, vállalt politikai antiszemitizmusa miatt személye és munkássága a mai napig élénk viták tárgya. Pályájáról bővebben lásd: SZABÓ Ferenc SJ, *Prohászka*

Ottokár élete és műve (1858–1927), Budapest, Szent István Társulat, 2007.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizárta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos

titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszerszolgálatra ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Rád / Raád Árpád (1896–1950) erdélyi származású katonatiszt, különítményparancsnok. Az első világháborúban hadnagyként a Székely Hadosztály soraiban harcolt, majd Héjjas Iván különítményéhez csatlakozott, annak egyik alparancsnokaként az izsáki és az orgoványi gyilkosságok egyik felelőse. A nyugat-magyarországi felkelésben is osztagparancsnokként vett részt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja volt. A két világháború között különböző

közlekedési vállalatoknál forgalmi felügyelőként dolgozott, a csendőrségnél és a légierőnél szolgált, illetve számos szélsőjobboldali párt és egyesület alapításában játszott szerepet. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. A fehérterrorban való részvételéért, elsősorban izsáki és orgoványi gyilkosságokért a népbíróság 1949-ben halálra ítélte, 1950-ben kivégezték.

Ráday Gedeon (1872–1937) jogász, politikus, főispán, belügyminiszter. Iskoláit Bécsben és Budapesten végezte. Pályáját mint közigazgatási gyakornok kezdte Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Politikusként Tisza István hívei közé tartozott, és a főrendiházban is több jelentős sikert könyvelhetett el mint szónok. 1910-ben kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét törvényhatósági jogú város főispánjává, de ezen tisztségeiről lemondott, amikor 1917-ben bevonult a hadseregbe. A tanácsköztársaság idején fogságba esett, de megszökött, majd Bécsbe utazott, ahol a gróf Bethlen István vezette Antibolsevista Comité alelnöke volt. Ebben a minőségében szoros összeköttetésben volt a szegedi ellenforradalmi kormánnyal. A tanácskormány bukása után Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kormánybiztos főispánja lett, ezen kívül Jász-Nagykun-Szolnok vármegye és Kecskemét kerületi kormánybiztos. 1921 áprilisától decemberéig belügyminiszterként működött. Ráday az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja volt (vö. ZADRAVECZ, i. m. 132–133), illetve vezető szerepet

tölthetett be a Kettőskereszt Vérszövetségben is (vö. SHVOY, i. m. 91.), ily módon pedig szerepe lehetett abban is, hogy a fehérterror felelősei, így Héjjas Iván is elkerüljék a számonkérést. 1922-ben Nagykőrös város nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1937-ben hunyt el.

Rakovszky Iván (1885–1960) jogász, politikus. Jogi tanulmányai után pályáját Turóc vármegye szolgálatában kezdte. 1910-től 1918-ig munkapárti, 1920-tól 1935-ig egységes párti képviselő volt. 1922. június 16-a és 1926. október 15-e között belügyminiszter Bethlen István kormányában. A frankhamisítási botrány miatt lemondott, majd 1928-tól 1935-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett. 1941. április 28-ától a Közigazgatási Bíróság elnöke és felsőházi tag volt. 1944. augusztus 29-étől október 16-áig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt a Lakatos-kormányban. Nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése, a vármegyei törvényhatóságok reformja és az 1925. évi választójogi törvény.

Rassay Károly (1886– 1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügyi minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. nov. 25. – 1920. márc. 15.) az igazságügyi minisztérium politikai

államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve, és mint mérsékelt, több esetben a kormányokkal szemben lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szemben álló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerk. az *Esti Kurir* című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el. Életpályájáról lásd részletesebben: L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari

főnöke volt. 1924–25-ben a 9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtishti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett, és a Fővezérség titkosszolgálati feladatokat ellátó, II/b osztályának belszervezeti alosztályát vezette. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai

titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások a boltak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Sombor-Schweinitzer József (1895–1953) jogász, rendőrtiszt, főkapitány-helyettes, 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán különböző magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője. Politikai nézeteit tekintve középutas volt, idegenkedett a szélsőségektől, keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a szélsőbaloldali mozgalmakkal szemben. 1944. március 19-e után a Gestapo letartóztatta, és egy német koncentrációs táborba deportálták. A háború után az OSS, az amerikai katonai titkosszolgálat, a CIA elődszervezetének munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Amerikai emigrációban hunyt el 1950-ben. Történetileg értékes feljegyzést hagyott

hátra a korabeli szélsőjobboldali szervezetekről, mely forráskiadvány formájában is megjelent: SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932-1943*, forráskiad. KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

Szmrecsányi György (1876–1932), legitimista politikus, Pozsony vármegye főispánja, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője. Jogi tanulmányainak befejezése után a statisztikai hivatalban, később a kereskedelmi minisztériumban dolgozott. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával választották országgyűlési képviselővé, de hamarosan a Néppárthoz csatlakozott. 1917 és 1918 között Pozsony város és vármegye főispánja volt. A Tanácsköztársaság alatt, 1919-ben, Bécsbe menekült és élénken részt vett a Bethlen István által vezetett Antibolsevista Comité tevékenységében. A legitimista mozgalom egyik legaktívabb szereplőjeként, tagja volt a Tanácsköztársaság bukása utáni első és második nemzetgyűlésnek, amelynek 1920-tól 1921-ig az alelnöke is volt. IV. Károly visszatérési kísérleteit élénken támogatta, emiatt mind a politikában, mind az Ébredő Magyarok Egyesületében háttérbe szorult. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott

és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. Halálának helye és ideje nem ismert, valamikor 1945 utánra tehető.

Váry Albert (1875–1953) jogász, ügyész, ügyvéd, országgyűlési képviselő. Budapesten végezte a jogi egyetemet. Diplomája megszerzése után rövid ideig ügyvédként dolgozott, majd 1904-ben vidéki bíró lett. 1908-tól Budapesten királyi ügyész, 1914-től sajtóügyekkel foglalkozó ügyész volt, lényegében a háborúellenes sajtó cenzúrázásával foglalkozott. A tanácsköztársaság alatt nem vállalt szolgálatot, annak bukása után újra elfoglalta hivatalát és a budapesti királyi ügyészség vezetőjévé nevezték ki. A Friedrich-kormány Váryt bízta meg azon személyek ellen felkutatásával és felelősségre vonásával, akik a tanácsköztársaság alatt politikai tevékenységet végeztek. Váry Albert nyomozati tevékenysége révén körülbelül 8-10 ezer embert tartóztattak le, azonban ennél

lényegesen kevesebb került később ténylegesen börtönbe. A vallomásokból, jelentésekből, beszámolókból, bírói ítéletekből készítette el *A vörös uralom áldozatai Magyarországon* című, először 1921-ben megjelenő könyvét, mely szerint a kommunista kormányzat tevékenysége 587 dokumentált halálos áldozatot követelte. A vörösterroret követő fehérterror idején a kormány Váry kezdeményezésére hozta meg azon rendeletét, mely szerint a katonai hatóságoknak polgári személyekkel szembeni intézkedési jogköre egyértelműen megszűnt. A kormány megbízásából a fehérterror tettesinek és áldozatainak felderítését is elkezdte, munkáját azonban Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-ai amnesztia-rendelete szimbolikussá alacsonyította. 1923 és 1926 között az emigráns magyarok hazatérésének elősegítésén fáradozott, erre megnyerte Nagy Emil és Pesthy Pál igazságügyi minisztereket, illetve a miniszterelnököt, Bethlen Istvánt is. 1926 novemberében falusi otthona, Csengőd felkerlte, vállalja el az 1926. évi novemberi-decemberi választásoknál az országgyűlési képviselőiséget. Váry, mivel egyetértett Bethlen irányelveivel, eleget tett a felkérésnek. Országgyűlési képviselőként a Nemzeti Egység Pártjának volt tagja, s a párt liberális szárnyához tartozott. Első felszólalása 1927. május 4-én hangzott el, és ebben szót emelt a politikai elítéltekkel szembeni megbocsátás érdekében. Emiatt Wolff Károly képviselő a képviselőház folyosóján *vörös főügyésznek* nevezte. A sajtóban és a képviselőházban

egyaránt küzdött a munkanélküliség ellen, szociális intézkedések bevezetését szorgalmazta. Cikkeit többek közt a Pesti Napló közölte. Váryt háromszor, 1926-ban és 1931-ben és 1935-ben is megválasztották országgyűlési képviselővé. Váry nem értett egyet Gömbös Gyula fajvédő politikájával, az ország németbaráttá válásával és szélsőjobbra sodródásával pedig 1938-ban visszavonult a politikától. 1944. március elején leköltözött Balatonfüredre, majd eljárást indítottak ellene nyilasellenes nyilatkozatai és magatartása miatt. Feleségével megkíséreltek Svájcba emigrálni, sikertelenül. Ezután visszaköltöztek Budapestre, és Váry itt vészelte át az ostromot. Magyarország szovjet megszállása után a politikai rendőrség kihallgatta. 1947-ben fontos tanúvallomást tett Héjjas Iván és társai népbírósági perében. A kommunista hatalomátvétel után kitelepítették Hunyára, ám a kitelepítés feloldása után sem térhetett vissza a fővárosba, így Csengődre költözött, és itt is hunyt el 1953-ban. Pályájáról lásd részletesebben Nánási László monográfiáját: NÁNÁSI László, *A jogrend szolgálatában. Váry Albert élete és működése, 1875–1943*, Budapest, Magyarország Legfőbb Ügyészsége, 2015.

Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld Vilmos, (1868–1926) ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot, azután ügyvéd lett. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, és még ugyanebben az évben bekerült Budapest

törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutassztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat, majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a Lukács-féle panamaperben is. 1917. június 15-től augusztus 18-áig az Eszterházy-, majd 1918. január 25-től május 8-áig igazságügyminiszter a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megélénkülő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata védte az uralkodó körök érdekeit. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges sovíniszta, nacionalista körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobboldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

Zadvarecz István (1884–1965) hitszónok, ferences szerzetes, tábori püspök. Tizennégy éves korában lépett be a ferences közösségbe, teológiából és filozófiából doktorált, 1907-ben szentelték pappá. Baján és Gyöngyösön tanított teológiát, majd a szegedi ferences plébánia házfőnöke lett. Az 1919-es kommunista diktatúra idején nyíltan szót emelt az embertelenséggel szemben barátjával, Lőw Immánuel szegedi rabbival együtt. Az ellenforradalom idején Szegeden alakult ki szoros barátsága Horthy Miklóssal, Magyarország későbbi kormányzójával. Horthy felkérésére Csernoch János hercegprímás Zadvareczet felterjesztette Rómánál tábori püspöki kinevezésére, egyben felkérte őt a magyar tábori püspökség megszervezésére. Tábori püspökként aktívan részt vett a politikában, támogatta a kormányzat irredenta céljait. A királypuccsok idején legitimista álláspontra helyezkedett, ezért barátsága Horthyval meggyengült. 1925–26-ban valószínűleg részt vett a frankhamisításban is. 1927-ben lemondott a tábori püspökségről, ezután papi tevékenységet folytatott, pasztorációs úton kétszer járt Amerikában, egyszer a Szentföldön. Könyveket írt, beszédeket tartott. Személyiségének érdekes vonása, hogy ugyan következetesen irredenta eszméket vallott, ezzel együtt pedig radikális jobboldali politikusokhoz is kapcsolatok fűzték, egyáltalán nem volt antiszemita. A nyilas uralom alatt jelentős zsidómentő tevékenységet folytatott, ennek ellenére 1945-ben letartóztatták és két év

börtönre ítélték, 1947 tavaszán szabadult. 1947 és 1950 között a máriagyúdi ferences kolostorban lakott, 1950-ben a kolostor bezárása után Budapestre, a Lotz Károly utcába költözött. A Kádár-korszakban Budapestről kitiltották, a politikai rendőrség folyamatosan megfigyelte. 1965. november 13-án hunyt el Zsámbékon. Pályájáról, valamint 1944-45-ös zsidómentő tevékenységéről lásd többek között: VESZPRÉMY László Bernát, „*Ne hagyjátok őket elcípelni!*”. *Zadravec, István és a holokauszt*, Sapientiana, 2016/1, 78–91.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Bundesarchiv, Berlin (BArch)

BArch-R 1507/400. Organisation Escherich.
Orgesch Orka.

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és
társai pere.

HU-BFL-VII-5-c-198/1940. Dr. Kiss Gábor Jenő
pere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apor Viktor és
társai pere.

HU-BFL-VII-5-e-1949/20630. Héjjas Iván és
társai népbírószági pere.

HU-BFL-XXV-1-b-1946-4587. Márffy József
igazolási eljárása

HU-BFL-XXVI-2-b-8311/1947. Dr. Minich
József pere

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára, Szeged (HU-MNL-CSML)

HU-MNL-CSML-XXV-8-5-d-NB-148/1945.
Piros-ka János háborús és népellenes bűntette.

**Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára,
Budapest (HU-MNL-OL)**

HU-MNL-OL-K 64-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-3473. Belügyminisztérium rezervált iratai – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszünt Kettős kereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. Belügyminisztérium rezervált iratai – A titkos társaságok felfedése, 1926.

HU-MNL-OL-K 428. Magyar Távirati Iroda – Napi hírek.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

HU-MNL-OL-P 2249-81. sorozat. Magyar Fajvédők Országos Szövetsége.

Szakirodalmi források

BARTHA Ákos, *Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet*, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

Bethlen István *titkos iratai*, forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972.

BODÓ Béla, *The White Terror in Hungary. The Social World of Paramilitary Groups*, *Austrian History Yearbook*, 2011/42, 133–163.

BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, *The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies*, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*, London, Routledge, 2019.

BÖDÖK Gergely, *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921*, PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem Történettudományi Doktori Iskola, 2018.

Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez, 1919–1938, szerk. HETÉS Tibor, MORVA Tamásné, Budapest, Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó, 1968.

CSELÉNYI Zsuzsanna, *Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918-1920, Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20, 51–67.

CSONKA Laura, *Nemzetközi és hazai fellépés a népbiztosok megkegyelmezése érdekében*, Archivnet, 2015/3.

<https://archivnet.hu/politika/nemzetkozi-es-hazai-fellepes-a-nepbiztosok-megkegyelmezese-erdekeben.html>

Dokumentumok az 1918/19-es forradalmak Duna-Tisza közti történetéhez, szerk. ROMSICS Ignác, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Levéltár, 1976.

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

DROZDY Győző, *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai*, szerk. PAKSY Zoltán, Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

FODOR Miklós Zoltán, *Az Etelközi Szövetség története*, Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve, 2007/XXXI, 118–156.

GERGELY Jenő, Gömbös Gyula. *Politikai pályakép*, Budapest, Vince Kiadó.

Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

Robert GERWARTH, *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erők Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erők Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 71–92.

GOTTFRIED Barna, *Thuróczy István és a román király elleni merénylet*, Székelyföld, 2010/7, 79–101.

G. SOÓS Katalin, *Magyar-bajor-osztrák titkos tárgyalások és együttműködés, 1920–1921*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, 1967/XVII, 3–43.

GULYÁS László, *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

GYURGYÁK János, *Magyar fajvédők*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017.

HÉJJAS Iván, *Légi jog*, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Rt, 1934.

Horthy Miklós titkos iratai, forráskiad. SZINAI Miklós, SZŰCS László, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1965.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. I. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921, forráskiad. KARSAI Elek, KUBITSCH Imre, NEMES Dezső, PAMLÉNYI Ervin, Budapest, Szikra Kiadó, 1956.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. III. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzete és politikája Magyarországon 1924–1926, forráskiad. KARSAI Elek, NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. IV. Az ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1–1931. augusztus 24., forráskiad. KARSAI Elek, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

KÁDÁR Gábor, VÁGI Zoltán, *Antiszemita atrocitások, gyilkosságok, pogromok a fehérterror időszakában*, ELTE Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézete, 2010.

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=138:antiszemita-atrocitasok-gyilkosságok-pogromok-a-feherterror-idszakaban-&catid=16:esetek

KÁDÁR LYNN Katalin, *Eckhardt Tibor amerikai évei, 1941–1972*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.

KARSAI Elek, *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek*, Budapest, Táncsics Kiadó, 1969.

KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KEREPESZKI Róbert, *A Vitézi Rend, 1920–1945*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2013.

KONOK Péter, *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban*, Vörösteror–fehérterror, Múltunk, 2010/3, 72–91.

KÓRÓDI Máté, *Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg különítményes csoportjai és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3.–1921. október 23.*, Budapest, Clio Intézet, Clio Kötetek 2., 2020.

KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendszetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 66–92.

KRISTÓ NAGY István, *A nyilasok*, Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

John T. LAURIDSEN, *Nazism and the Radical Right in Austria, 1918–1934*, Koppenhága, The Royal Library–Museum Tusculanum Press, 2007.

L. NAGY Zsuzsa, *Egy politikus polgár portréja. Rassay Károly*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2006.

Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010, főszerk. VIDA István, Budapest, Gondolat Kiadó, 2011.

Magyarország történeti kronológiája 3. 1848–1944, szerk. BENDA Kálmán, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983.

NÁNDORI Pál, *A Marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

NEMES Dezső, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

OLASZ Lajos, *A kormányzóhelyettesi intézmény története, 1941–1944*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2007.

ORMOS Mária, *Egy magyar médiavezer. Kozma Miklós*, PolgArt Kiadó, Budapest, 2001.

PAKSA Rudolf, *Szélsőjobboldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*, Kommentár, 2007/5, 68–75.

PAKSA Rudolf, *A magyar szélsőjobboldal története*, Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

PAKSA Rudolf, *A fehérterror „logikája”. Események, olvasatok, kontextusok*, in *Terror 1918-1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók*, szerk. MÜLLER Rolf, TAKÁCS Tibor, TULIPÁN Éva, Budapest, Jaffa Kiadó, 2019, 217–245.

PAKSY Zoltán, *Nyilas mozgalom Magyarországon 1932–1939*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2013.

PELLE János, *Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósági pere*, Életünk, 2017/1, 1–29.

PRÓRAY Pál, *A határban a halál kaszája. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLENYI Ervin, SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

ROMSICS Ignác, *A Duna-Tisza közze hatalmi-politikai viszonyai 1918-19-ben*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.

ROMSICS Ignác, *Bethlen István*, Budapest, Helikon Kiadó, 2019.

SÁFRÁNY Péter, *Csongrádon nem merünk emlékezni az áldozatokra. Bombamerénylet az izraelita nőegylet bálján*, 2019. február 13.

<https://www.facebook.com/notes/s%C3%A1fr%C3%A1ny-p%C3%A9ter/csongr%C3%A1don-nem-mer%C3%BCnk-eml%C3%A9kezni-az-%C3%A1ldozatokra-bombamer%C3%A9nylet-a-csongr%C3%A1di-izrael/2172279636151235/>
Letöltés ideje: 2020. 10. 17.

SERFÖZŐ Lajos, *A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica, Tomus LVII, 1976, 3–60.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945, forráskiad* Perneki Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SOMBOR-SCHWEINITZER József, *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932-1943, forráskiad.* KOVÁCS Tamás, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

SÓREGI Zoltán, *Adalékok a marseille-i merénylet*hez, Archivnet, 2013/4.
https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatteréhez.html

SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

SZAKÁLY Sándor, *Napló, naplószerű emlékirat, emlékirat?. Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945 nyomán a naplóíró felelősségéről és a forráskritika fontosságáról*, in *Emlékirat és történelem*, szerk. HORVÁTH Jenő–PRITZ Pál. Budapest, 2012. Magyar Történelmi Társulat – Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 82–98.

SZAKÁLY Sándor, *A 2. vkf. osztály, Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéről, 1918–1945*, Budapest, Magyar Napló Kiadó–Veritas Történetkutató Intézet, 2015.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a boltak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.

UJVÁRY Gábor, *„Egy európai formátumú államférfi”. Klebelsberg Kuno (1875-1932)*, Pécs, Kronosz Kiadó, 2014.

UNGVÁRY Krisztián, *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944*, Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

VÁGI Zoltán, *Endre László. Fajvédelem és antiszemitizmus a közigazgatási gyakorlatban 1919–1944*, in *Tanulmányok a Holokausztól II.*, szerk. Randolph L. BRAHAM, Budapest, Balassi Kiadó, 2002, 81–154.

VÁRY Albert, *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*, Vác, A Váci Királyi Országos Fegyintézet Könyomdája, 1922.

VESZPRÉMY László Bernát, „*Ne hagyjátok őket elcipelni!*”. *Zadravec István és a holokauszt*, Sapientiana, 2016/1, 78–91.

VONYÓ József, *Jobboldali radikálisok Magyarországon 1919–1944. Tanulmányok, dokumentumok*, Budapest, Kronosz Kiadó, 2012.

VONYÓ József, Gömbös Gyula és a hatalom. *Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

ZINNER Tibor, *Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez*, Történelmi Szemle, 1979/3-4, 562–576.

ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó.

Az 1920-as évek viharos történelmi időszakában működő nagyszámú, egymással szoros átfedéseket mutató titkos és féltitkos irredenta szervezet, illetve a hozzájuk ezer szállal kötődő, radikális jobboldali paramilitáris alakulatok működését a maguk komplexitásában leginkább konkrét példák és velük kapcsolatba hozható események, esettanulmányok, mikrotörténelmi példák vizsgálata útján érthetjük meg. A hadsereggel és egyéb állami fegyveres szervekkel is szorosan összefonódó, radikális jobboldali paramilitáris szervezetek neve felmerült olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot követelő, 1922. április 3-ai antiszemita bombamerénylet az Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen, a három ember életét kioltó 1923-as csongrádi bombamerénylet, vagy épp az ugyancsak 1923-as állítólagos irredenta magyar merényletterv a román királyi pár ellen. Ezen alakulatok tagjai, noha nem feltétlenül a kormány és a hadsereg megbízásából vagy jóváhagyásával, de érintettek voltak a Magyarországon is elburjánzó politikai terrorizmusban. A három halálos áldozatot követelő, 1923. december 26-án bekövetkezett csongrádi bombamerénylet, majd a feltételezhető tettesek felmentésével záruló büntetőper példáján és kontextusán keresztül részleteiben érthető meg a korabeli radikális jobboldali paramilitáris szervezetek működése, a rövid ideig egyre inkább elterjedő magyar politikai terrorizmus természetrajza, illetve az elkövetők kapcsolati hálója fényében következtetések vonhatók le a korabeli szélsőjobboldali körök politikai befolyásáról és érdekérvényesítő képességéről is.